

שנתון העמותות

נתונים מצרפיים נבחרים

אודות פעילות עמותות וחברות לתועלת הציבור

בשנת 2020

מחקר: המכון למשפט ופילנתרופיה,

הפקולטה למשפטים ע"ש בוכמן, אוניברסיטת תל אביב

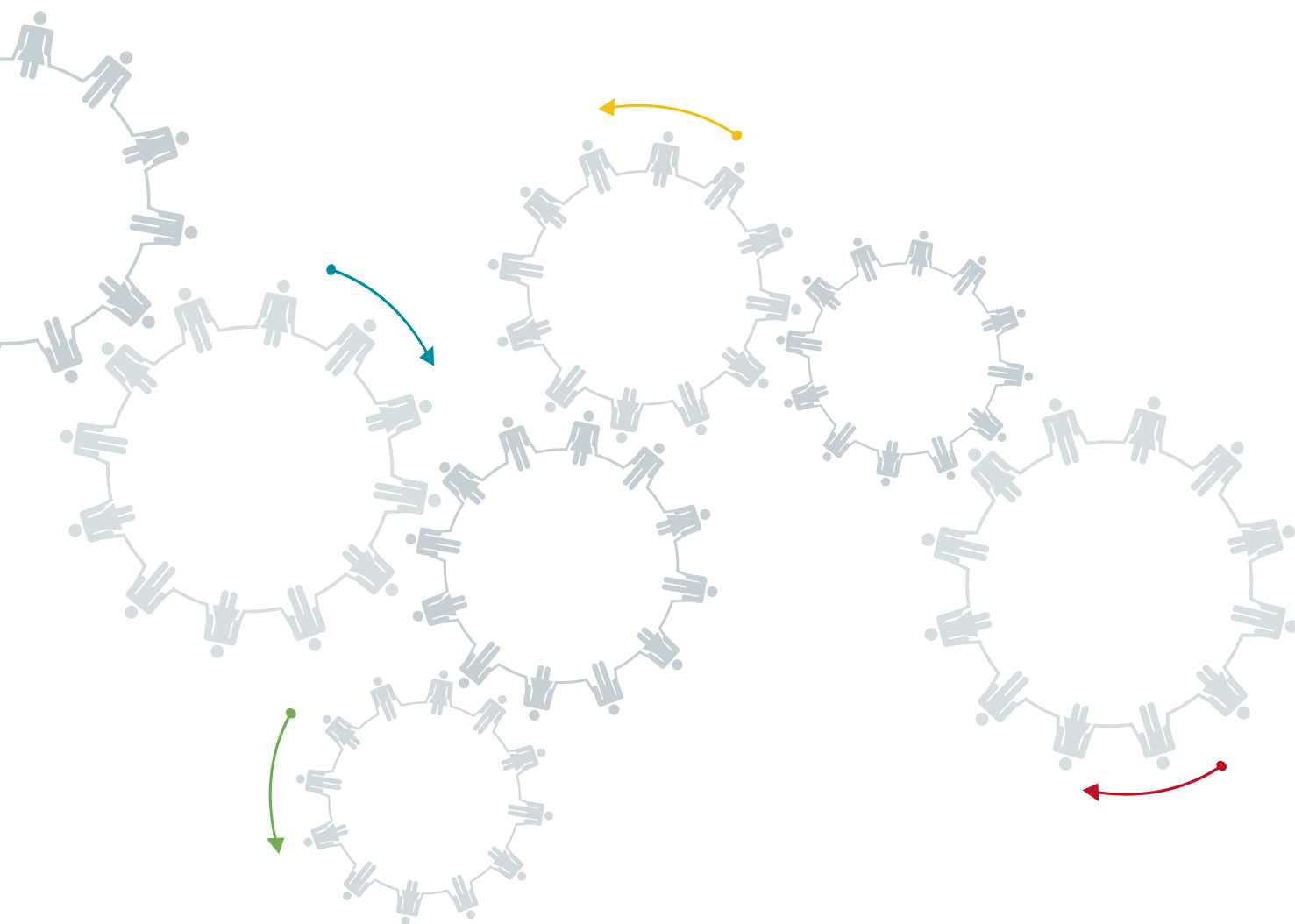

שנתון העמותות

נתונים מצרפיים נבחרים אודות פעילות עמותות וחברות לתועלת הציבור בשנת 2020

מחקר: המכון למשפט ופילנתרופיה,
הפקולטה למשפטים ע"ש בוכמן, אוניברסיטת תל אביב

© כל הזכויות שמורות לרשות התאגידים במשרד המשפטים ולמכון למשפט ופילנתרופיה באוניברסיטת תל אביב

עיצוב גרפי, עימוד והפקה: המשרד לעיצוב גרפי, אוניברסיטת תל אביב

מאי 2023

תוכן העניינים

6.....	מבוא
9.....	חלק א': מבט על
22.....	חלק ב': מבט ממושך
23.....	כלל העמותות
27.....	לפי גודל
32.....	לפי תחום פעילות
59.....	חלק ג': מבט ממוקד
60.....	זרקור ראשון: הכנסות מהמדינה
74.....	זרקור שני: תרומות

דבר ראש רשות התאגידים

ארגוני המגזר השלישי בישראל כוללים עמותות, חברות לתועלת הציבור, אגודות עותומניות, והקדשות. עוד טרם הקמת המדינה מילא המגזר השלישי תפקיד משמעותי בחברה – הקמה של מפעלי חינוך, מפעלי רווחה, מרכזי בריאות, מחקר וכדומה. פעילות המגזר השלישי היוותה תשתית על בסיסה לימים הוקמה מדינת ישראל. פעילות העמותות בישראל מחליפה ברובה פעילות שהיה ניתן לחשוב שהיא נדרשת להתבצע בעיקרה על ידי מוסדות המדינה. פעילות זו חיונית ומשמעותית ביותר למשק ולחברה הישראלית הן מבחינת היקפה הכלכלי והן מבחינת המשמעות והערך שהיא מולידה לציבור בישראל.

החשיבות הציבורית של פעילות העמותות בישראל מחילה עליה לעיתים ערכים, עקרונות וחובות החלים על המגזר הציבורי כאשר הערך החשוב ביותר החל הוא השקיפות. עקרון זה מקבל ביטוי מפורש בחוק העמותות, תש"ם-1980, בתקנות שהותקנו מכוחו ובשורה של החלטות ממשלה לרבות – החלטה מס' 4418, מיום 15.1.98, אשר קבעה כי גופים הפונים בבקשה לתמיכה ממשרד ממשלתי נדרשים להציג אישור ניהול תקין מאת יחידת רשם העמותות; החלטה מס' 3190, מיום 24.2.08, שמכוחה הוקם מאגר גיידסטאר ונועדה להבטיח שקיפות בפעילות החברה האזרחית ובפעילות הממשלה ביחסיה עם החברה האזרחית; והחלטה מס' 460, מיום 5.10.21, שנועדה להביא לחיזוק תשתית החברה האזרחית בישראל בדרך של הקלה בנטל הרגולטורי, ייעול ושיפור ההשקעה, האסדרה, האכיפה והגברת ההשקעה הפרטית בארגוני החברה האזרחית, בדרך של ביסוס שלהם על נתונים וניהול סיכונים. בהמשך להחלטת הממשלה מס' 460, החל מחודש יוני 2022 מתכנסת ועדת ההיגוי למיזם גיידסטאר המורכבת מנציגי ממשלה, נציגי מגזר שלישי ונציגי אקדמיה, הפועלת לקידום מטרות המיזם. עקרון השקיפות מייצר כנגזרת חובות להעמדת מידע המוטלות על עמותות.

שקיפות היא מאפיין המתאר ארגון בעל פתיחות, הלוקח אחריות, מנהל תקשורת ישירה עם קהל לקוחותיו, פתוח לביקורת והמכיר בחשיבות חופש מידע וזכות הציבור לדעת. כפי שהטיב לתאר שופט בית המשפט העליון האמריקאי לואי ברנדייס "אור השמש הוא המחטא הטוב ביותר".

שקיפות משחררת ארגונים מחדשות להתנהלות לא תקינה, מאפשרת חשיפה לאופן התנהלות הארגון, מאפשרת ביקורת בונה ומהווה בלם הכרחי מפני שחיתות, ניגודי עניינים ושימוש לרעה בכספי ומשאבי הציבור. שקיפות מגבירה את אמון התורמים להן, אמון קהל הנהנים משירותיהן וכך גם את אמון הציבור במגזר העמותות כולו. שנתון העמותות 2019-2020 הוא המהדורה השנייה המתפרסמת לציבור, לאחר פרסום שנתון העמותות בשנת 2020 שהתבסס על דיווחי שנת 2018. מסמך זה המונח לפניכם נותן ביטוי לפעילותה של רשות התאגידים להנגשת השקיפות והעלאת המודעות הציבורית למידע הקיים ולהעמדתו לעיון הציבור באופן קל ונגיש.

שנתון העמותות לשנים 2019-2020 מספק נקודת מבט ייחודית המשווה בין נתוני העמותות בשנים אלה לבין שנת 2018. אנו מאמינים שניתוח המידע המוצג בשנתון יהווה בסיס איתן לקבלת החלטות, תובנות, הסקת מסקנות וביצוע מחקרים בקרב משרדי ממשלה, אקדמיה, תורמים, מקבלי שירות והציבור בכללותו. כמו גם, אנו תקווה כי שנתון זה יפתח צוהר לעולם המופלא של מגזר העמותות בישראל ולפעילות המבורכת שהן מקיימות. ברצוני להודות למכון למשפט ופילנתרופיה באוניברסיטת תל אביב, לעו"ד גליה פיט וד"ר אסנת חזן על השותפות בהכנת שנתון זה, שהצריך עבודה מאומצת, יסודית ובלתי מתפשרת. כמו כן, אבקש להודות למר ששון סופרי, מנהל אגף טכנולוגיות דיגיטליות ומידע במשרד המשפטים, ולצוותו המלווה אותנו בהפקת הנתונים על בסיסם נכתב השנתון.

בהזדמנות זו, ברצוני להודות לכל עובדי ומנהלי יחידת רשם העמותות המשקיעים ממרצם וזמנם לקידום ושמירה על האינטרס הציבורי ולחיזוק אמון הציבור במגזר השלישי בישראל מתוך תחושת שליחות כנה ואמונה בפעילות העמותות בישראל.

בכבוד רב ובברכה,

שולי אבנישוהם, עו"ד, ראש רשות התאגידים ורשמת העמותות

דבר מנהלת המכון למשפט ופילנתרופיה

בראשית שנת 2020 פרצה מגפת הקורונה בעולם והתפשטה גם בישראל תוך שהיא גורמת למשבר בריאותי, חברתי וכלכלי מבהיל. ארגוני חברה אזרחית בישראל היו שותפים ראשיים להתמודדות עם המשבר ופעלו בזריזות וביצירתיות על מנת לענות לצרכים המגוונים של מוטביהם ושל הציבור בכללותו, בתוך מגבלות הריחוק הפיזי שהוטלו מעת לעת. שנתון העמותות 2020 מציע נתונים המשקפים את מצבם של הארגונים החברתיים (עמותות וחל"צ) בשנת פרוץ המשבר, בעת ההתמודדות עמו ובהשוואה לשנים קודמות (2018-2019).

בתקופת משבר הקורונה הדגימו ארגוני חברה אזרחית בצורה מובהקת את חשיבותם למארג החברתי-כלכלי בישראל ואת תפקידיהם החיוניים: השלמת שירותים חברתיים שהמדינה אינה מספקת או מספקת בחסר, לעיתים באמצעות פיתוח ויוזמה של חדשנות ויצירתיות למתן מענה לצרכים שהתעוררו אל מול המגבלות שהוטלו. ובנוסף, השמעת מגוון הקולות וייצוג מגוון הצרכים של אזרחים ואזרחיות, תושבים ותושבות בישראל, לרבות סנגור והגנה על זכויות המיעוטים וזכויות הפרט וקריאת תיגר על מדיניות ממשלתית.

מגוון פעולות אלו, שננקטו על ידי מגוון הארגונים מהווים תשתית לסולידריות חברתית קריטית, בחברה הישראלית המשוסעת, ומהווים תשתית לאמון בין חלקי החברה בישראל; ולא רק בישראל – חברה אזרחית חיונית ותוססת מהווה מקור להערכה ואמון כלפי ישראל, וגם מקור להשראה – בקרב הקהילות היהודיות בתפוצות ובקרב מדינות וארגונים בינ"ל בחברות הדמוקרטיות המערביות ובעולם בכלל.

קיומם של יסודות אלו – אמון, סולידריות, הערכה, השראה וביסוס הדמוקרטיה – מחייב שקיפות מצד ארגוני החברה האזרחית אודות פעולותיהם והמנגנונים התומכים בכך. השקיפות נדרשת ברמת הארגון הבודד והיא מושגת כיום באמצעות מדיניות חקיקה, אדמיניסטרציה ופיקוח המנוהלת היטב במסגרת הזרוע האלכ"רית ברשות התאגידים ובאמצעות אתר הגייסטאר; ניהול המנגיש לציבור מידע רחב אודות הארגונים החברתיים ופועל להמשיך ולשפר את איכות המידע והיקפו.

שנתון העמותות הוא נדבך נוסף במאמצים המושקעים על ידי רשות התאגידים והזרוע האלכ"רית בהנגשת הנתונים בכך שהוא מציע – על בסיס עיבוד מעמיק של הנתונים הזמינים ביחס לכל עמותה ועמותה – תמונה מצרפית על פעילותו של מגזר שלם. וחשוב להדגיש: ישראל, היא מבין המדינות המובילות בעולם בהנגשת מידע מצרפי לציבור הרחב המאפשר זיהוי מגמות, מחקר וקידום הידע אודות ארגוני החברה האזרחית, פועלם ותפקידם בחברה דמוקרטית. על כל אלה יש להודות לרשות התאגידים ולראשיה בשנים האחרונות אשר מובילים את מהפכת המידע הזו: לראש הרשות הקודם, עו"ד אייל גלובוס, לסגניתו לזרוע האלכ"רית, עו"ד קארן שוורץ, לראש הרשות הנוכחית, עו"ד שולי אבני שוהם, למנהלי החטיבות במסגרת הזרוע האלכ"רית, לגורמי הפיקוח ולגורמי המחשוב המאפשרים באמצעות עבודת התשתית את הפקת הנתונים לעיבוד. חשוב גם להודות לג'וינט ישראל וליד הנדיב על היוזמה להקמת הגייסטאר כדוגמה ומופת ליוזמות שמתחילות בקרב ארגוני חברה אזרחית, בשותפות עם המדינה, מאמצות על ידה והופכות לשירות איכותי לציבור.

המכון למשפט ופילנתרופיה, הפועל בפקולטה למשפטים באוניברסיטת תל אביב שותף מוביל בהפקת שנתון העמותות ופועל באמצעות מחקר מגוון להנגשת מידע נוסף, ממצאים ותובנות אודות פילנתרופיה ותפקידה בחברה אזרחית בישראל ובכלל. אני מבקשת להודות מעומק הלב לד"ר אסנת חזן, מנהלת מעבדת המחקר לנתוני פילנתרופיה במסגרת המכון, על הובלת הניתוח ועיבוד הנתונים להפקת שנתון העמותות ויחד עמה גם לצוות הסטודיו לגרפיקה באוניברסיטת תל אביב, מיכל סמו קובץ ועל כפיר על הנגשת המידע והידע באופן רחב, מעמיק וידידותי לקוראים.

גליה פיט, עו"ד, מנהלת המכון למשפט ופילנתרופיה

מבוא

שנתון העמותות 2020 מציג נתונים מצרפיים נבחרים אודות פעילות עמותות וחברות לתועלת הציבור (חל"צ) בשנים 2018–2020, על סמך מאגר הנתונים של מיזם גיידסטאר ישראל¹. הנתונים מבוססים בעיקרם על דיווחי עמותות וחל"צ ליחידת רשם העמותות, בזרוע האלכ"רית ברשות התאגידים², במסגרת הדיווח המילולי השנתי המקוון. בנוסף הנתונים המוצגים מבוססים על עיבוד נתוני רשות המיסים ונתוני אגף החשב הכללי במשרד האוצר, כפי שהתקבלו מגיידסטאר.

הנתונים המובאים בשנתון מתייחסים לעמותות ולחברות לתועלת הציבור בלבד. לצרכי קיצור ופשטות, אלה יחד מכונים במסגרתו "עמותות". השנתון אינו כולל מידע אודות הקדשות ואגודות עות'מאניות אף שגם הן מצויות תחת פיקוחה של הזרוע האלכ"רית ברשות התאגידים, אך בשלב זה אינן מחויבות בדיווח מקוון על פעילות שנתית.

שנתון העמותות 2020, מציג נתונים מצרפיים אודות 21,619 עמותות אשר הגישו דיווח על פעילות של שנה אחת לפחות משלוש השנים: 2018, 2019, 2020, עד ליום 1.9.2022 (הוא "המועד הקובע" לנתוני שנתון זה)³. חשוב לציין שנתוני שנת 2018 המוצגים בשנתון העמותות 2020 מבוססים על דיווח של 19,438 עמותות, לעומת הנתונים המוצגים בשנתון העמותות 2018 המבוססים על דיווחי 16,469 עמותות (היקף הדיווח נכון לתאריך הקובע להכנת שנתון העמותות 2018). לאור תוספת הדיווח של כ-3,000 עמותות, ההשוואה המהימנה היחידה היא בין הנתונים לשנים 2018, 2019, ו-2020, כפי שהם מוצגים בשנתון הנוכחי.

¹ אתר גיידסטאר ישראל הוקם על ידי משרד המשפטים בשיתוף עם יד הנדיב וג'וינט ישראל במטרה להנגיש לציבור מידע רשמי, מהימן ומקיף על כל הארגונים ללא כוונת רווח בישראל – עמותות, חברות לתועלת הציבור והקדשות. בשנת 2017 הוחלט על קבלת אחריות מלאה במיזם על ידי משרד המשפטים, והיבטי פיתוח ותחזוקת האתר הועברו לאגף מערכות מידע שבמשרד, תוך המשך הקשר עם המגזר השלישי. כשנה לאחר מכן, עלה לאוויר אתר גיידסטאר החדש – אתר בעיצוב מתקדם ומותאם מובייל. האתר מרכז במקום אחד מידע ממשלתי המועבר ישירות ממאגרי המידע של רשות התאגידים וממאגרי מידע נוספים של גופים כגון רשות המיסים, אגף החשב הכללי במשרד האוצר, המוסד לביטוח לאומי ועוד. כמו כן, באתר מנוע חיפוש חכם המאפשר לערוך חיתוכים ופילוחים במידע ולייצא דוח תוצאות לקובץ אקסל.

² הזרוע האלכ"רית (ארגונים ללא כוונת רווח) ברשות התאגידים כוללת את יחידת רשם העמותות, רשם ההקדשות ואגודות עות'מאניות.
³ 747 עמותות נוספות הגישו דיווח עד למועד הקובע, אך היות שהדיווח היה לקוי, הנתונים שלהן לא כלולים בבסיס הנתונים לניתוח בשנתון זה.

חלוקה לתחומי פעילות

השנתון מציג את הנתונים אודות פעילות העמותות בחלוקה ל-11 תחומי פעילות ראשיים בהתאם למפתח הסיווג הבינלאומי ICNPO (International Classification of Non-Profit Organizations), אשר פותח על ידי חוקרים מובילים באוניברסיטת ג'ונס הופקינס במרלינד ארה"ב. סיווג ICNPO אומץ על ידי המחלקה הסטטיסטית של האו"ם כסטנדרט **במדריך לסטטיסטיקה של מוסדות ללא כוונת רווח**, ואומץ גם על ידי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה בישראל (בהתאמות מחויבות).

אתר הגיידסטאר מציג חלוקה ל-15 תחומי פעילות ראשיים. לצורך התאמה למפתח ICNPO בפרסום השנתון קובצו כמה מן התחומים יחדיו. כך למשל, תחום פעילות "חברה וקהילה" ותחום פעילות "מורשת או הנצחה" המוצגים באתר הגיידסטאר כתחומי פעילות ראשיים נפרדים, שויכו לתחום "תרבות, ספורט ופנאי" בהתאם למפתח ICNPO.

סיווג שיטתי וסיווג עצמי

בסיווג השיטתי של רשות התאגידים שיוך עמותה לתחום מסוים מוכרע בהתאם למטרות עליהם היא מצהירה במעמד ההרשמה, ועשוי להשתנות בהתאם לפעילותה הלכה למעשה. מקובל לערוך סיווג לתחום פעילות ראשי וכן לתת תחום במסגרתו. כך למשל אגודת צער בעלי חיים תהיה מסווגת לתחום "סביבה" ולתת תחום "דאגה לרווחת בעלי חיים".

סיווג העמותות לתחומי פעילות במאגר גיידסטאר מוצג בהתאם **לסיווג עצמי**, כלומר, בהתאם לבחירתן של העמותות עצמן. כך, כל עמותה מסווגת עצמה לתחום ראשי, ובתוכו – לתת תחום. 15 תחומי הפעילות הראשיים מחולקים ל-74 תתי תחום וביניהם גם האפשרות לבחור בתת תחום "אחר" עבור כל אחד מן התחומים הראשיים. סיווג עצמי לתחום הפעילות הוא בעל ערך רב, בפרט בשימור האוטונומיה והחירות של העמותות לבחור את תחומי הפעילות שלהן ולהצהיר עליהם בציבור. עם זאת, סיווג עצמי איננו סיווג שיטתי הנסמך על עקרון מארגן ברור ואחיד; ולא אחת קורה שעמותה מסווגת את פעילותה בתת תחום שונה ואף בתחום ראשי שונה, מאשר הסיווג ששניתן לה באופן שיטתי.

בשנתון העמותות 2020 הנתונים מוצגים על פי הסיווג השיטתי של רשות התאגידים. אך בשנתון העמותות 2018 הנתונים הוצגו על פי הסיווג העצמי של העמותות. לאור הבדל משמעותי זה, השוואת התפלגויות לפי תחומי פעילות בין שנתון העמותות 2018 לבין שנתון העמותות 2020 אינה מהימנה.

דיווח מקוון

שנתון העמותות 2020 מבוסס בעיקרו על דיווחי העמותות ליחידת רשם העמותות במסגרת הדיווח המילולי המקוון. בתהליך הבקרה והבדיקה שנערך לצורך העיבודים המצרפיים התגלו תקלות שונות בדיווח, ובהן טעויות סופר (כגון דיווח על מיליוני ₪ במקום אלפי ₪), דיווח חלקי (הימנעות מדיווח בחלק מן הסעיפים הנדרשים) וחוסר בהירות או חוסר הבנה לגבי הנתונים הנדרשים בדיווח (כגון המקורות הכלולים בסעיף "העברות מאחרים", דיוק בדיווח ביחס לפעילות באזורים גיאוגרפיים וכיו"ב). במקרים מסוימים נעשתה פניה לעמותה בבקשה לתיקון נתונים (על בסיס הדו"ח הכספי), אולם במקרים רבים הנתונים לא תוקנו משום שלא ניתן לערוך תיקון ללא חקירה מעמיקה ובירור ישיר עם העמותה המדווחת.

השוואה לנתונים אחרים

ההשוואה לנתונים המתפרסמים על ידי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה מדי שנה אודות פעילות המלכ"רים בישראל דורשת התאמות רבות. יש פער משמעותי בין האוכלוסייה הנסקרת בשנתון העמותות ובין האוכלוסייה הנסקרת בפרסומי הלמ"ס. פרסום הלמ"ס כולל את פעילות קופות החולים ויתר האגודות העות'מניות, את פעילות כל האוניברסיטאות ואת פעילות החל"צ הזרות – כולן אינן כלולות בשנתון העמותות המבוסס על דיווחי עמותות וחל"צ בלבד. מנגד, השנתון כולל את נתוני קק"ל וקרן היסוד אשר בלמ"ס משויכים למגזר ממסלה; ואת נתוני כל העמותות הפעילות, בעוד בלמ"ס כלולים רק מלכ"רים המדווחים לרשות המיסים במסגרת דיווח ניכויים (כ-11 אלף מלכ"רים).⁴

הערה חשובה נוספת לתשומת לב הקוראים: כל הנתונים הכספיים והאחוזים המוצגים בשנתון עוגלו בהתאם לכללים המקובלים. המספרים המעוגלים מוצגים ללא שינוי, כך שלעיתים הסכומים המוצגים בתרשימים השונים מסתכמים למספר גדול או קטן ב-1 מהסך הכל המוצג או מ-100%. עם זאת, החישובים והעיבודים נערכו על סמך הסכומים המדויקים.

מבנה השנתון

שנתון העמותות 2020 מחולק לשלושה חלקים:

בחלק הראשון, **מבט על**, מוצגים נתונים מצרפיים אודות פעילות העמותות בשנת 2020, כגון מספר העמותות, היקפי הכנסות ממקורות שונים, מספר עובדים, מספר מתנדבים ועוד, כמקשה אחת ובחלוקה לתחומי פעילות ולקבוצות גודל.

בחלק השני, **מבט ממושך**, מוצגים נתונים אודות הפעילות בכל אחת משלוש השנים: 2018, 2019 ו-2020. תחילה מוצגים נתונים מצרפיים לשלוש שנים עבור ככל העמותות; בהמשך מוצגים נתונים ממוצעים לשלוש שנים עבור עמותות בכל אחת מקבוצות הגודל: עמותות קטנות, בינוניות וגדולות; ולסיום מוצגים נתונים מצרפיים לשלוש שנים עבור עמותות בכל אחד מ-11 תחומי הפעילות הראשיים.

החלק השלישי, **מבט ממוקד**, כולל שני זרקורים, בהם מוצגים נתונים אודות שני נושאים: הכנסות מהמדינה, ותרומות. בכל אחד מהזרקורים מוצגים נתונים מגוונים: נתונים מצרפיים וממוצעים, בחלוקות לפי תחום פעילות, קבוצת גודל, סוג מקור ועוד. וזאת, על מנת לתת תמונה עשירה ורחבה של כל אחד מהנושאים.

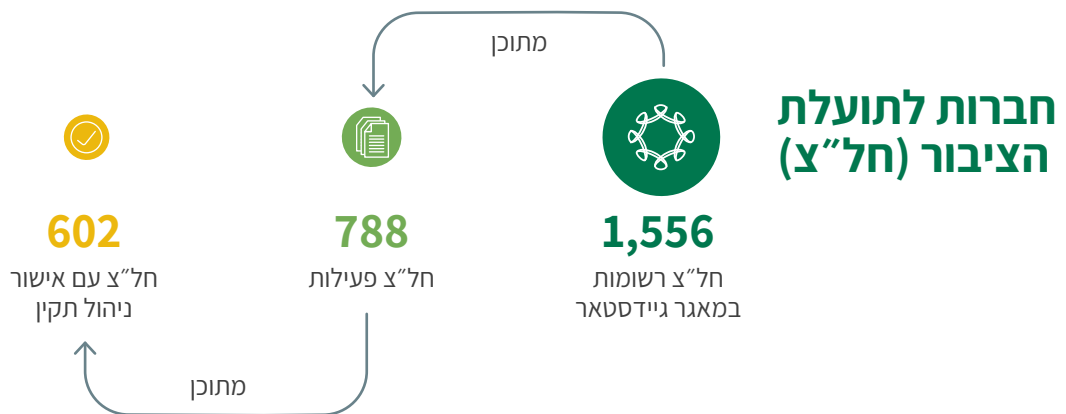
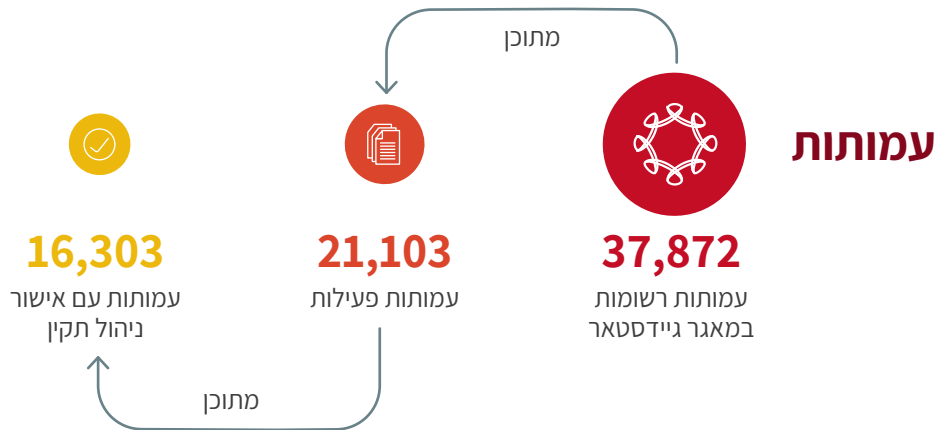
השנתון הופק במסגרת מיזם משותף של משרד המשפטים והמכון למשפט ופילנתרופיה, בפקולטה למשפטים, אוניברסיטת תל אביב. עיבוד הנתונים לשנתון העמותות 2020, כתיבתו והפקתו נעשו על ידי צוות הכנת השנתון בהובלת ד"ר אסנת חזן, מנהלת מעבדת הנתונים במכון למשפט ופילנתרופיה, עו"ד גליה פיט, מנהלת המכון למשפט ופילנתרופיה, ורו"ח שני אבידני, ראש תחום פיקוח חשבונאי בכיר בזרוע האלכ"רית של רשות התאגידים. השנתון עוצב על ידי מיכל סמו קובץ ויעל כפיר מהסטודיו לגרפיקה באוניברסיטת תל אביב. תודות לכל אחת ואחד מהעושים במלאכה על המקצועיות, על המסירות ועל הסבלנות.

⁴ להסבר מפורט אודות ההבדלים בין שני המקורות, ולהשוואה בין הנתונים המצרפיים המתפרסמים בכל אחד מן המקורות ראו מחקר משוואה.

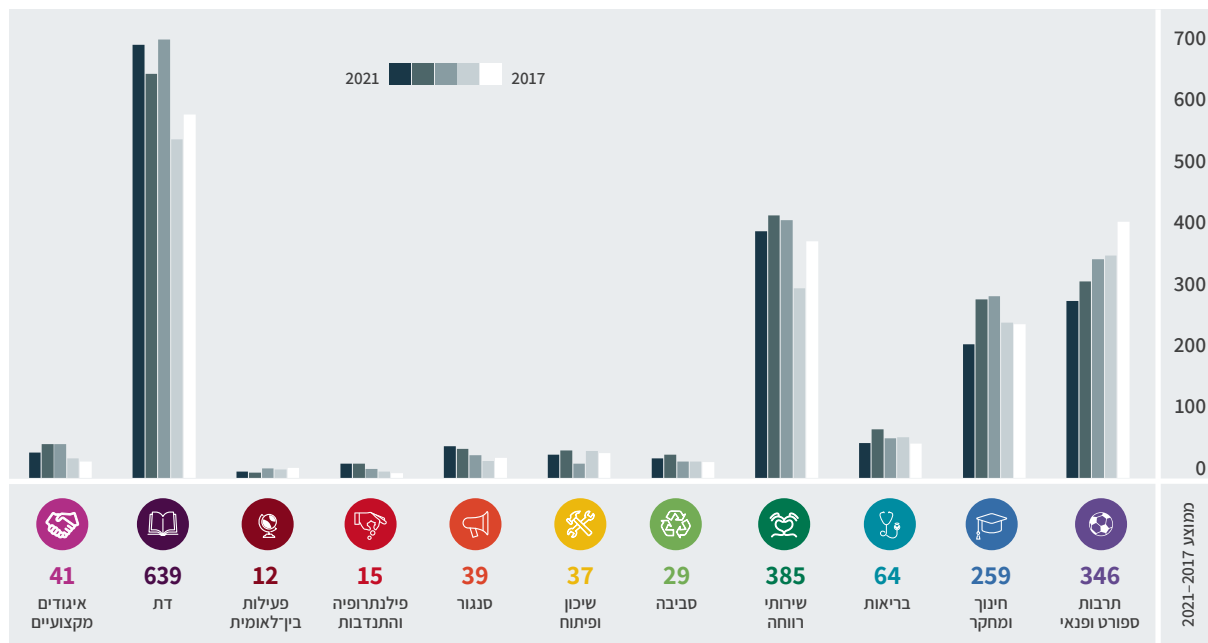
חלק א' מבט על

2022

- הנתונים מתייחסים לתמונת המצב נכון ל-1.9.2022.
- עמותות וחל"צ פעילות הן אלה שהגישו דיווחים על פי דין לרשם העמותות בשלוש השנים האחרונות.
- אישור ניהול תקין ניתן רק לעמותות וחל"צ שהגישו בקשה לקבלו ועמדו בתנאים הנדרשים לכך, והוא יכול להינתן רק בחלוף שנתיים של פעילות.

מספר עמותות וחל"צ שנרשמו בין השנים 2017-2021 לפי תחום פעילות

בכל שנה נרשמו בממוצע 1,842 עמותות ו-68 חל"צ חדשות.

מספר העמותות שנרשמו מדי שנה בממוצע בין השנים 2017-2021 היה הגבוה ביותר בתחום דת (639 עמותות); אחריו בתחום שירותי רווחה (385 עמותות), בתחום תרבות, ספורט ופנאי (346 עמותות) ובתחום חינוך ומחקר (259 עמותות). ביתר התחומים נרשמו פחות מ-65 עמותות בממוצע מדי שנה.

על אף שינויים מסוימים לאורך השנים, דפוסי הרישום בתחומים השונים עקביים למדי.

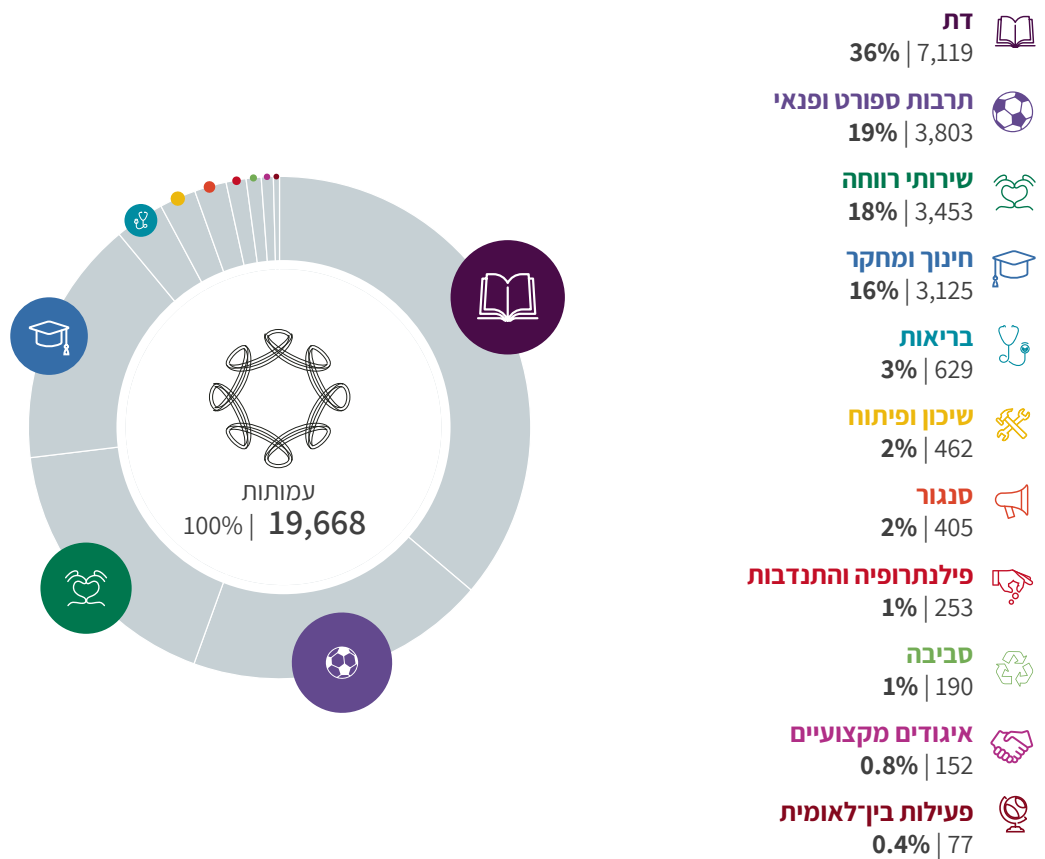
פעילות העמותות 2020

מתוך העמותות הפעילות, 19,668 עמותות וחל"צ דיווחו על הפעילות שהיתה להן בשנת 2020.¹ פעילות העמותות מחולקת ל-11 תחומים. תחומי הפעילות נבדלים ביניהם בהיבטים שונים: מספר עמותות, מספר עובדים, מספר מתנדבים, סך הכנסות וכו', כך שבכל היבט בולטים תחומי פעילות שונים. להשוואה בין נתוני שנת 2020 ובין נתוני שנים קודמות, ראו פרק: "מבט ממושך".

2020

מספר עמותות

מתוך 19,668 עמותות, מספר העמותות הגדול ביותר הוא בתחום דת – 36% מהעמותות. 19% מהעמותות פועלות בתחום תרבות, ספורט ופנאי ו-18% מהעמותות פועלות בתחום שירותי רווחה. מספר העמותות הקטן ביותר הוא בתחום פעילות בין-לאומית – 0.4% מן העמותות.

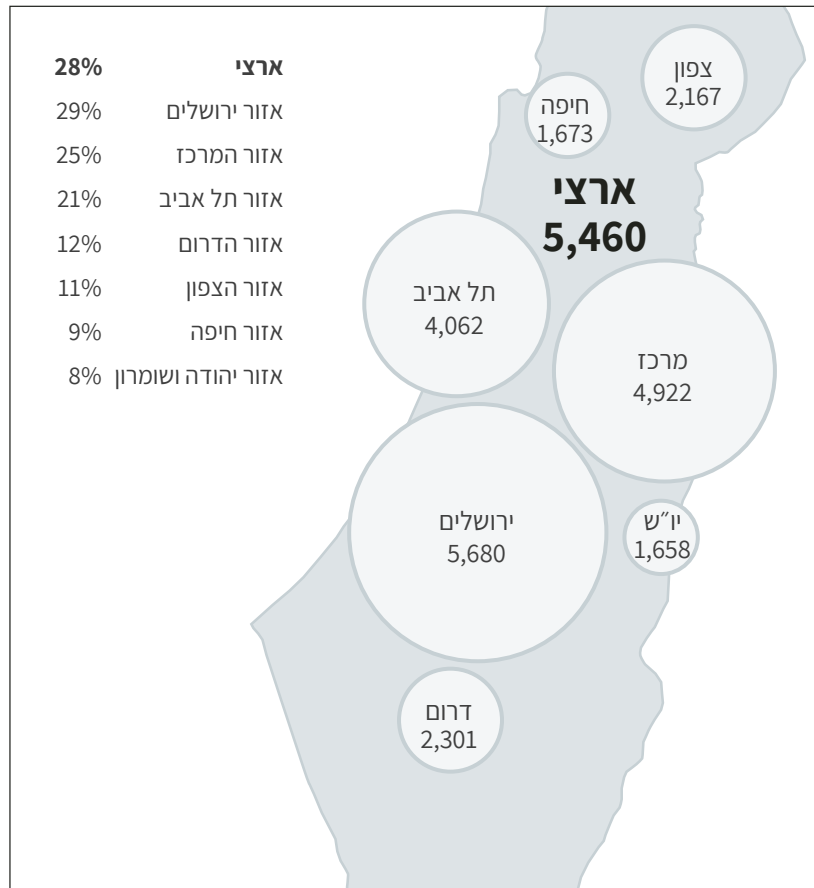
¹ לשם הפשטות מעתה ואילך המונח "עמותות" מתייחס לעמותות ולחל"צ כאחד.

פריסה גאוגרפית

עמותה עשויה לפעול בפריסה ארצית, באזור אחד, או במספר אזורים שונים. למעלה מרבע מהעמותות (5,460) פועלות בפריסה ארצית. מספר העמותות הגדול ביותר מתרכז באזור ירושלים שבו פועלות 5,680 עמותות, והקטן ביותר – באזור יהודה ושומרון שבו פועלות 1,658 עמותות.

2020

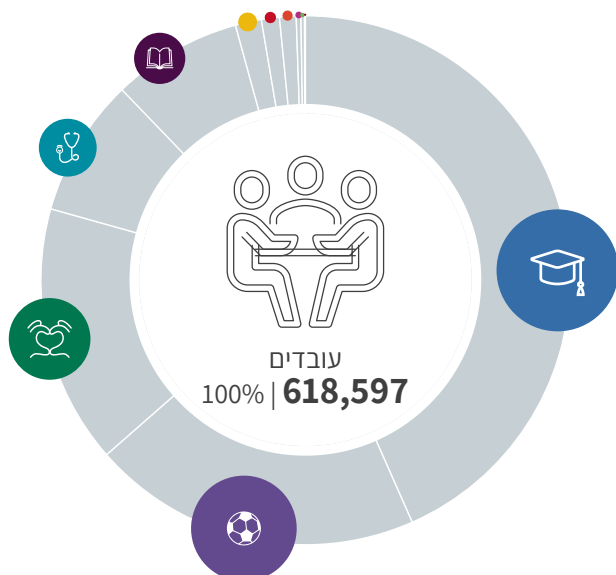
מספר עמותות הפועלות בכל אזור

*האחוזים לא מסתכמים ל-100% היות שיש עמותות אשר פועלות ביותר מאזור אחד

מספר עובדים

מתוך 618,597 עובדים ועובדות, 43% מועסקים בעמותות חינוך ומחקר (התחום הרביעי בגודלו, אשר פועלות בו 16% מכלל העמותות). 20% מועסקים בעמותות תרבות, ספורט ופנאי ו-16% בעמותות שירותי רווחה. בעמותות בתחום פעילות בין-לאומית מועסקים 0.1% מן העובדים.

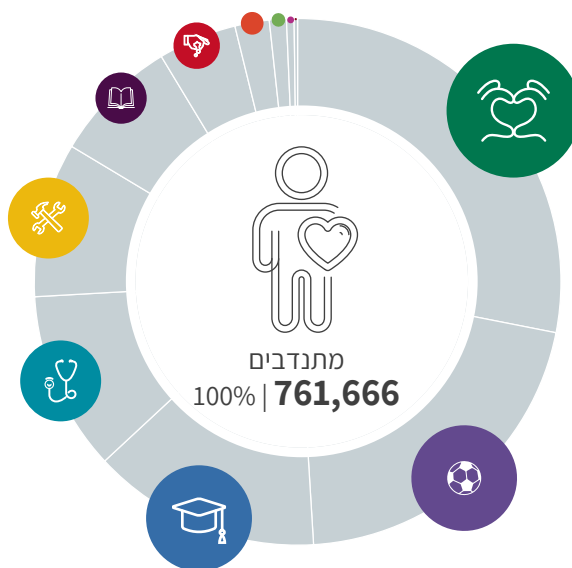
- חינוך ומחקר** 43% | 268,367
- תרבות ספורט ופנאי** 20% | 124,677
- שירותי רווחה** 16% | 97,839
- בריאות** 9% | 52,275
- דת** 8% | 49,093
- שיכון ופיתוח** 2% | 9,831
- פילנתרופיה והתנדבות** 1% | 6,832
- סנגור** 1% | 6,239
- איגודים מקצועיים** 0.3% | 1,758
- סביבה** 0.2% | 1,319
- פעילות בין-לאומית** 0.1% | 367

2020

מספר מתנדבים

מתוך 761,666 מתנדבות ומתנדבים, 28% פעילים בעמותות שירותי רווחה, 21% בעמותות תרבות, ספורט ופנאי ו-14% בעמותות חינוך ומחקר. בעמותות בתחום פעילות בין-לאומית פעילים 0.2% מן המתנדבים.

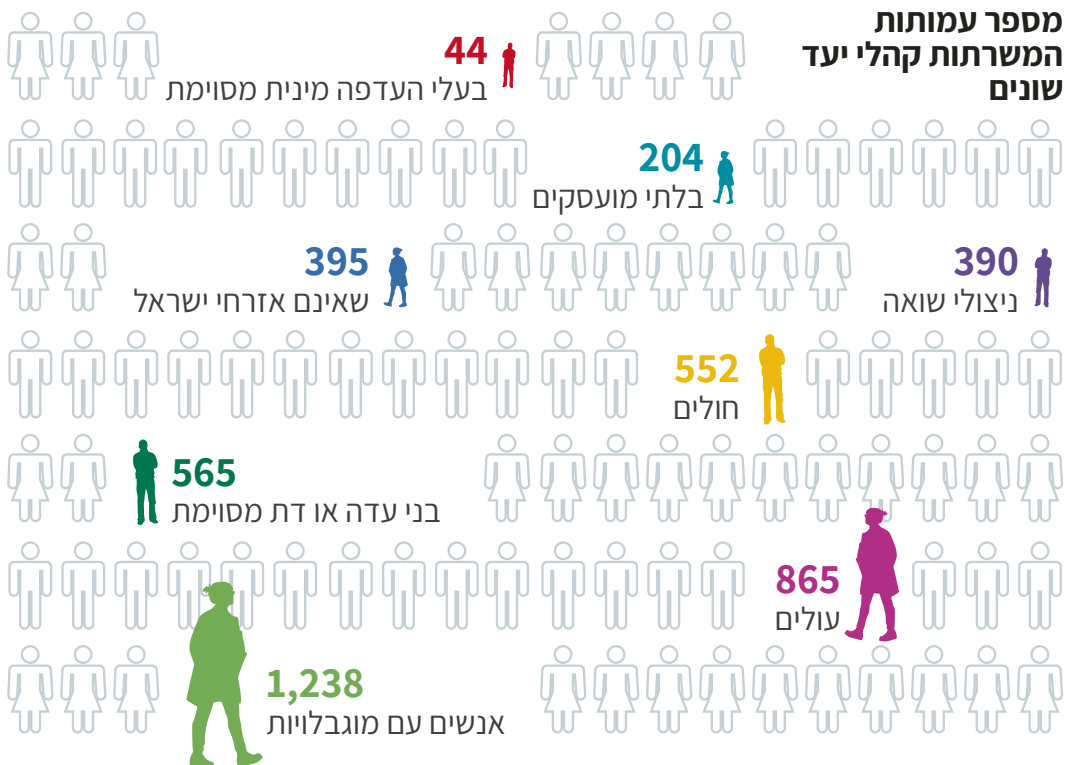
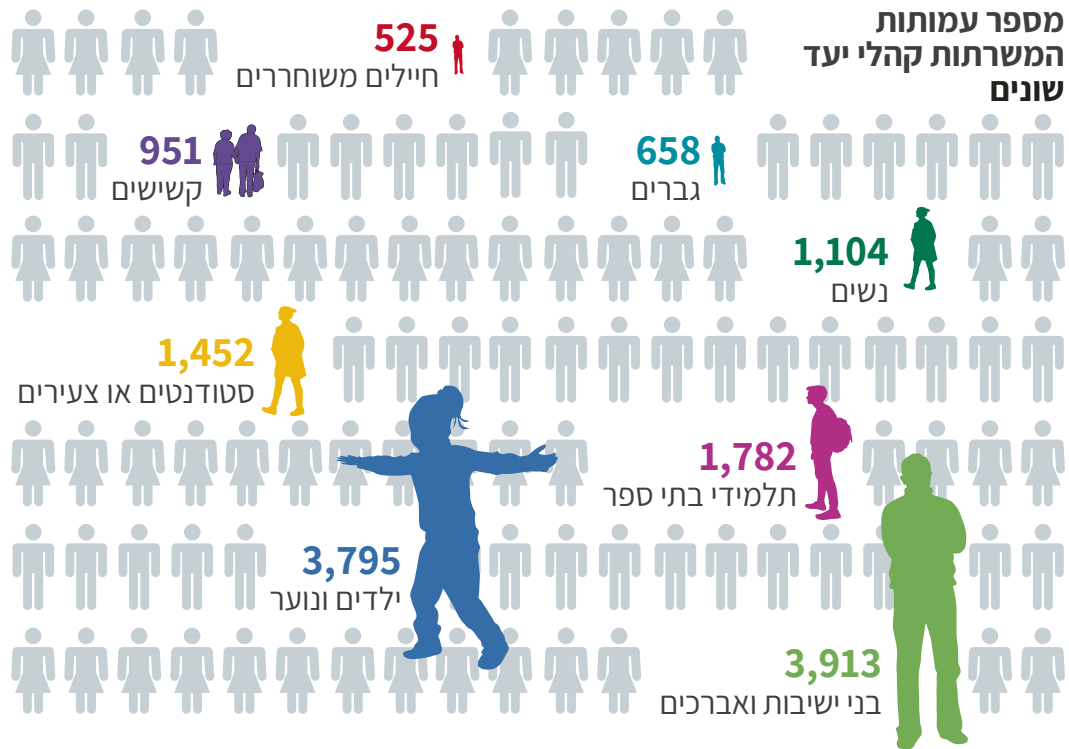
- שירותי רווחה** 28% | 214,017
- תרבות ספורט ופנאי** 21% | 159,469
- חינוך ומחקר** 14% | 107,031
- בריאות** 11% | 83,865
- שיכון ופיתוח** 10% | 72,342
- דת** 8% | 59,025
- פילנתרופיה והתנדבות** 5% | 36,762
- סנגור** 2% | 16,062
- סביבה** 1% | 7,960
- איגודים מקצועיים** 0.5% | 3,539
- פעילות בין-לאומית** 0.2% | 1,594

קהלי יעד

כל עמותה עשויה לתת שירותים לקהל יעד מסוים, או למגוון קהלי יעד. 3,913 עמותות נתנו שירותים לבני ישיבות ולאברכים ו-3,795 עמותות נתנו שירותים לילדים ולנוער. 44 עמותות נתנו שירותים לבעלי העדפה מינית מסוימת. חשוב לציין שבנוסף, יש עמותות רבות הנותנות שירותים לציבור הרחב, ומספר קטן של עמותות אשר נותנות שירותים ארגונים ללא כוונת רווח.²

2020

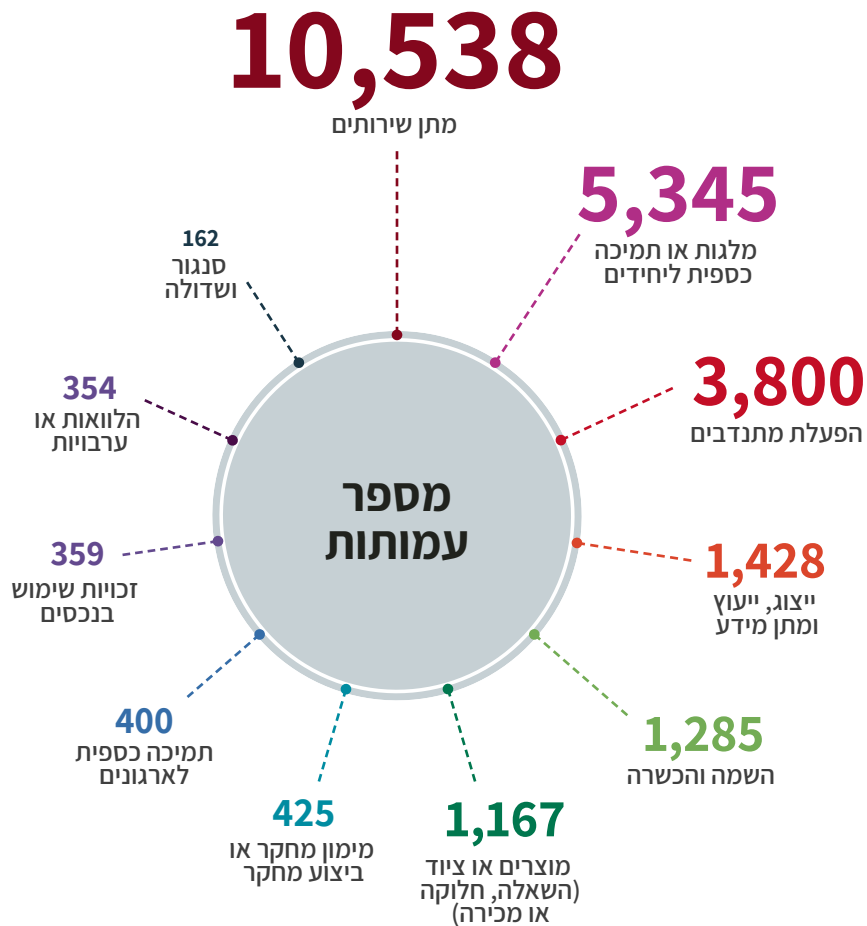

² בשנתון העמותות 2018 נפלה טעות בנתונים אודות קהלי יעד.

אופני פעולה

כל עמותה עשויה לפעול למימוש המטרות שלה באופן מסוים, או במגוון אופנים שונים. 10,538 עמותות דיווחו על מתן שירותים בתחום פעילותן, 5,345 עמותות העניקו מלגות או תמיכות כספיות ליחידים ו-3,800 עמותות הפעילו מתנדבים. 162 עמותות פעלו למימוש מטרותיהן באמצעות סגור ושדולות.

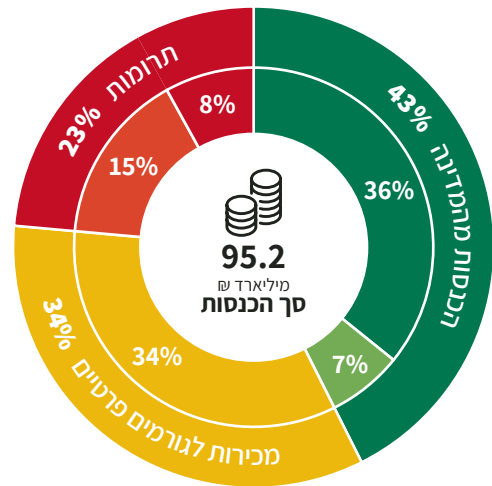
2020

מקורות מימון

מקורות המימון של העמותות הם: תמיכות והקצבות מהמדינה, מכירת שירותים לגורמים ממשלתיים, מכירת שירותים לגורמים שאינם ממשלתיים, תרומות מישראל ותרומות מחו"ל.

סך ההכנסות הכולל של העמותות שדיווחו על פעילותן בשנת 2020 הוא 95.2 מיליארד ₪. 43% מההכנסות התקבלו מהמדינה (בין אם באמצעות תמיכות והקצבות מהממשלה ומהרשויות המקומיות ובין אם באמצעות מכירות לגורמים ממשלתיים); 34% התקבלו ממכירות לגורמים שאינם ממשלתיים; ו-23% התקבלו מתרומות מישראל ומחו"ל.

סך הכנסות של כלל העמותות 95.2 מיליארד ₪ | 100%

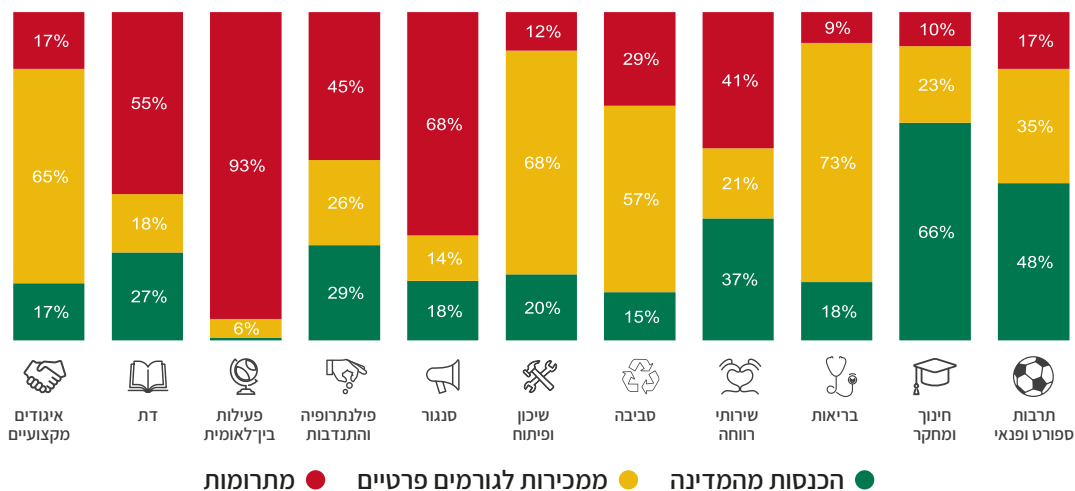
- תמיכות והקצבות מהמדינה 33.9 מיליארד ₪ | 36%
- מכירת שירותים לגורמים ממשלתיים 6.4 מיליארד ₪ | 7%
- מכירת שירותים לגורמים פרטיים 32.0 מיליארד ₪ | 34%
- תרומות מישראל 14.7 מיליארד ₪ | 15%
- תרומות מחו"ל 8.1 מיליארד ₪ | 8%

2020

מקורות מימון לפי תחום פעילות

תחומי הפעילות נבדלים זה מזה בהתפלגות ההכנסות שלהם לשלושת מקורות המימון העיקריים. בתחום חינוך ומחקר עיקר ההכנסות הן מהמדינה (66%); תחומי הפעילות שבהם עיקר ההכנסות הן ממכירות לגורמים פרטיים (כולל אנשים פרטיים, עסקים ועמותות) הם: בריאות (73% ממכירות), שיכון ופיתוח (68%), איגודים מקצועיים (65%) וסביבה (57%); ותחומי הפעילות שבהם עיקר ההכנסות הן מתרומות הם: פעילות בין-לאומית (93% מתרומות), סגנון (68%) ודת (55%). בתחומים תרבות, ספורט ופנאי, שירותי רווחה ופילנתרופיה והתנדבות אין מקור מימון עיקרי יחיד (שההכנסות ממנו הן למעלה מ-50% מכלל ההכנסות).

התפלגות ההכנסות ממקורות מימון שונים לפי תחומי פעילות

סך הכנסות

מתוך סך ההכנסות הכולל של 95.2 מיליארד ש"ח, 34% התרכזו בעמותות חינוך ומחקר, 15% בעמותות שירותי רווחה ו-14% בעמותות בריאות. בעמותות בתחום פעילות בין-לאומית התרכזו 0.1% מההכנסות.

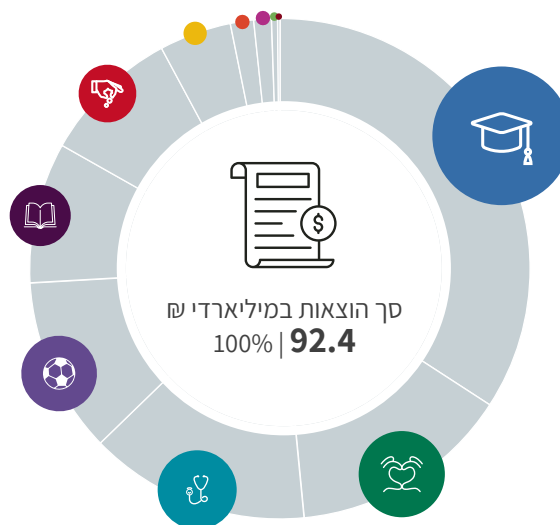

- חינוך ומחקר** 34% | 32,309 מיליון ש"ח
- שירותי רווחה** 15% | 13,790 מיליון ש"ח
- בריאות** 14% | 13,125 מיליון ש"ח
- תרבות ספורט ופנאי** 11% | 10,751 מיליון ש"ח
- דת** 9% | 8,826 מיליון ש"ח
- פילנתרופיה והתנדבות** 9% | 8,431 מיליון ש"ח
- שיכון ופיתוח** 5% | 4,948 מיליון ש"ח
- סנגור** 2% | 1,420 מיליון ש"ח
- איגודים מקצועיים** 1% | 1,139 מיליון ש"ח
- סביבה** 0.4% | 370 מיליון ש"ח
- פעילות בין-לאומית** 0.1% | 126 מיליון ש"ח

2020

סך הוצאות

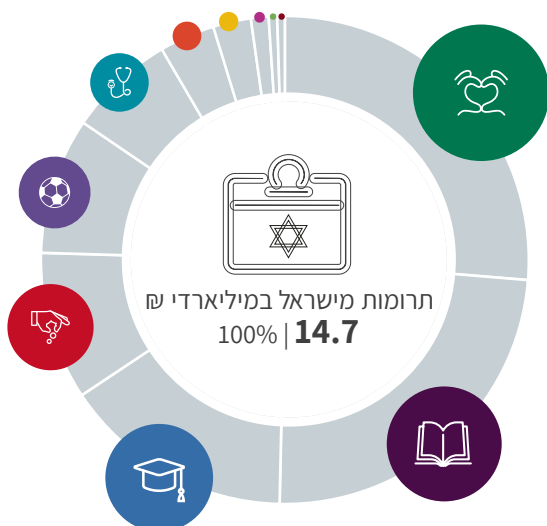
נתוני ההוצאות כוללים את סך ההוצאות לפעילות, אך אינם כוללים הוצאות להשקעה במבנים, בציוד וברכב. מתוך סך הוצאות כולל של 92.4 מיליארד ש"ח, 34% שימשו לפעילות בעמותות חינוך ומחקר. 14% מההוצאות שימשו לפעילות בכל אחד מהתחומים שירותי רווחה ובריאות. 0.1% מההוצאות שימשו לפעילות של עמותות בתחום פעילות בין-לאומית.

- חינוך ומחקר** 34% | 31,557 מיליון ש"ח
- שירותי רווחה** 14% | 13,215 מיליון ש"ח
- בריאות** 14% | 13,199 מיליון ש"ח
- תרבות ספורט ופנאי** 11% | 10,500 מיליון ש"ח
- דת** 9% | 8,415 מיליון ש"ח
- פילנתרופיה והתנדבות** 9% | 8,272 מיליון ש"ח
- שיכון ופיתוח** 5% | 4,305 מיליון ש"ח
- סנגור** 2% | 1,388 מיליון ש"ח
- איגודים מקצועיים** 1% | 1,064 מיליון ש"ח
- סביבה** 0.4% | 374 מיליון ש"ח
- פעילות בין-לאומית** 0.1% | 125 מיליון ש"ח

תרומות מישראל³

ההכנסות מתרומות מישראל (מיחידים, מעסקים ומקרנות) הסתכמו ב-14.7 מיליארד ש"ח (כולל 1.4 מיליארד ש"ח תרומות בשוה כסף). מתוכן, 26% התקבלו בעמותות שירותי רווחה, 24% בעמותות דת ו-15% בעמותות חינוך ומחקר. בעמותות בתחום פעילות בין-לאומית התקבלו 0.5% מהתרומות מישראל.

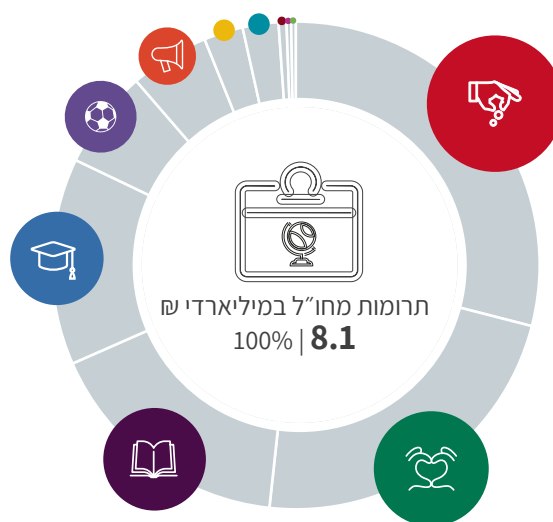

- שירותי רווחה** 26% | 3,869 מיליון ש"ח
- דת** 24% | 3,534 מיליון ש"ח
- חינוך ומחקר** 15% | 2,251 מיליון ש"ח
- פילנתרופיה והתנדבות** 10% | 1,444 מיליון ש"ח
- תרבות ספורט ופנאי** 9% | 1,330 מיליון ש"ח
- בריאות** 7% | 1,041 מיליון ש"ח
- סנגור** 4% | 539 מיליון ש"ח
- שיכון ופיתוח** 3% | 369 מיליון ש"ח
- איגודים מקצועיים** 1% | 172 מיליון ש"ח
- סביבה** 0.6% | 81 מיליון ש"ח
- פעילות בין-לאומית** 0.5% | 75 מיליון ש"ח

2020

תרומות מחו"ל

ההכנסות מתרומות מחו"ל הסתכמו ב-8.1 מיליארד ש"ח. מתוכן, 29% התקבלו בעמותות פילנתרופיה והתנדבות, 23% בעמותות שירותי רווחה ו-17% בעמותות דת. 0.3% מהתרומות מחו"ל התקבלו בעמותות סביבה ובאיגודים מקצועיים.

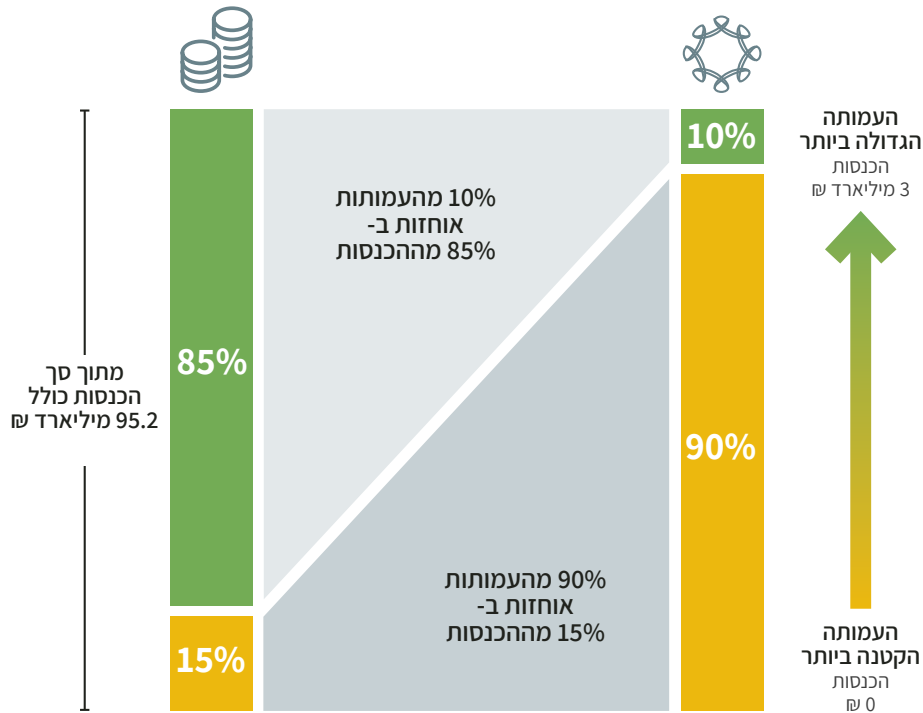

- פילנתרופיה והתנדבות** 29% | 2,361 מיליון ש"ח
- שירותי רווחה** 23% | 1,850 מיליון ש"ח
- דת** 17% | 1,358 מיליון ש"ח
- חינוך ומחקר** 14% | 1,115 מיליון ש"ח
- תרבות ספורט ופנאי** 7% | 533 מיליון ש"ח
- סנגור** 5% | 427 מיליון ש"ח
- שיכון ופיתוח** 3% | 212 מיליון ש"ח
- בריאות** 2% | 193 מיליון ש"ח
- פעילות בין-לאומית** 0.5% | 42 מיליון ש"ח
- איגודים מקצועיים** 0.3% | 25 מיליון ש"ח
- סביבה** 0.3% | 25 מיליון ש"ח

³ ראוי להבהיר שסך התרומות מישראל כולל גם "ספירה כפולה". זאת, היות שתרומות נספרות פעם אחת כשהן מתקבלות בעמותה מסוימת, ואם אותה עמותה נתנה מענקים לעמותות אחרות, הרי שאותן תרומות נספרות פעם נוספת כמענקים מקרנות בעמותות המקבלות.

פיזור הכנסות

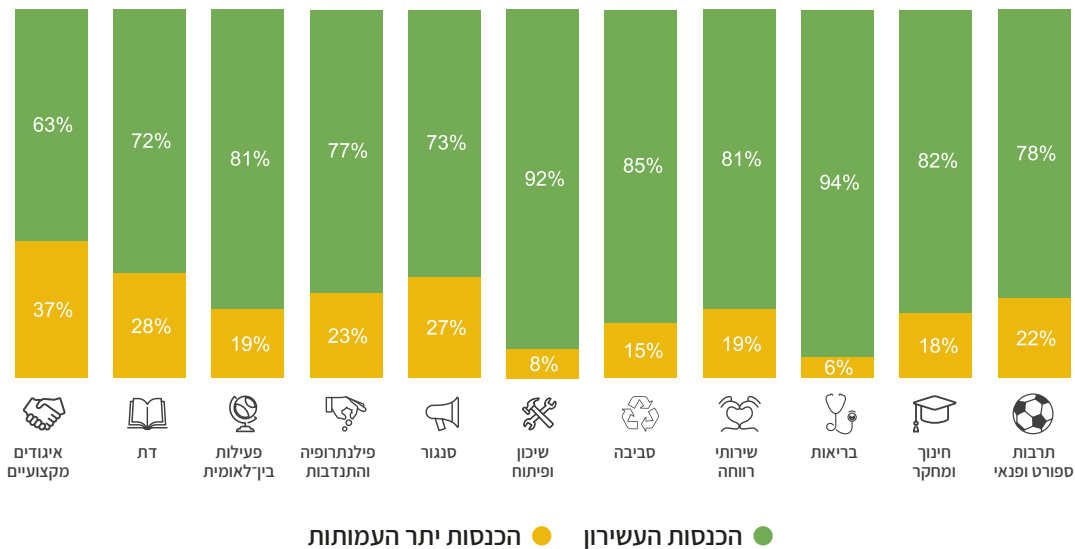
10% מהעמותות – הן העמותות בעלות ההכנסה הגבוהה ביותר – אוחדות ב-85% מההכנסות של כלל העמותות. ואילו 90% העמותות האחרות אוחדות ב-15% מסך ההכנסות הכולל.

2020

פיזור הכנסות לפי תחום

תחומי הפעילות נבדלים זה מזה בפיזור ההכנסות שלהם. כך, התחום הריכוזי ביותר הוא תחום הבריאות, שבו 10% מהעמותות הגדולות בתחום אוחדות ב-94% מסך ההכנסות בתחום. תחום איגודים מקצועיים הוא התחום הפחות ריכוזי מכולם ובו 10% העמותות הגדולות אוחדות ב-63% מסך ההכנסות בתחום.

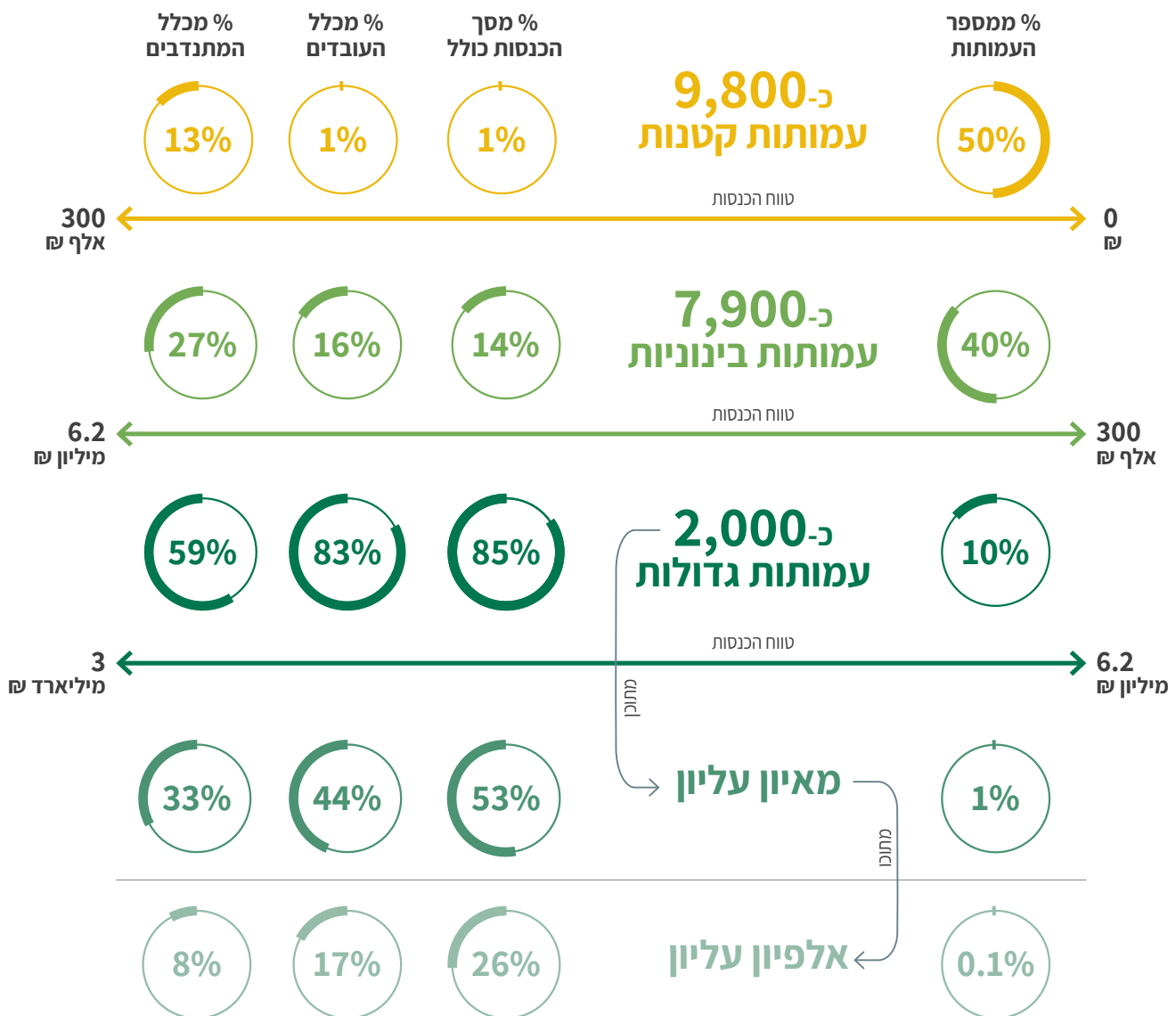

קבוצות גודל

19,668 העמותות חולקו בהתבסס על ההכנסות של כל אחת מהן לשלוש קבוצות גודל: עמותות קטנות, עמותות בינוניות ועמותות גדולות. במחצית מהעמותות – הן העמותות הקטנות – סך ההכנסה השנתית הגיעה לכ-300 אלף ש"ח. זהו חציין ההכנסות של עמותות. יחד, כל העמותות הקטנות אוחדות ב-1% מסך ההכנסות הכולל. זאת בתמונת ראי ל-1% העמותות הגדולות ביותר (המאיון העליון) אשר אוחדות ב-53% מסך ההכנסות הכולל.

בעוד שהתפלגות מספר העובדים בין קבוצות הגודל דומה למדי להתפלגות סך ההכנסות, הרי שהתפלגות מספר המתנדבים פחות ריכוזית, כך שבעמותות הקטנות פעילים 13% מהמתנדבים, ובעמותות המאיון העליון פעילים 33% מהמתנדבים.

2020

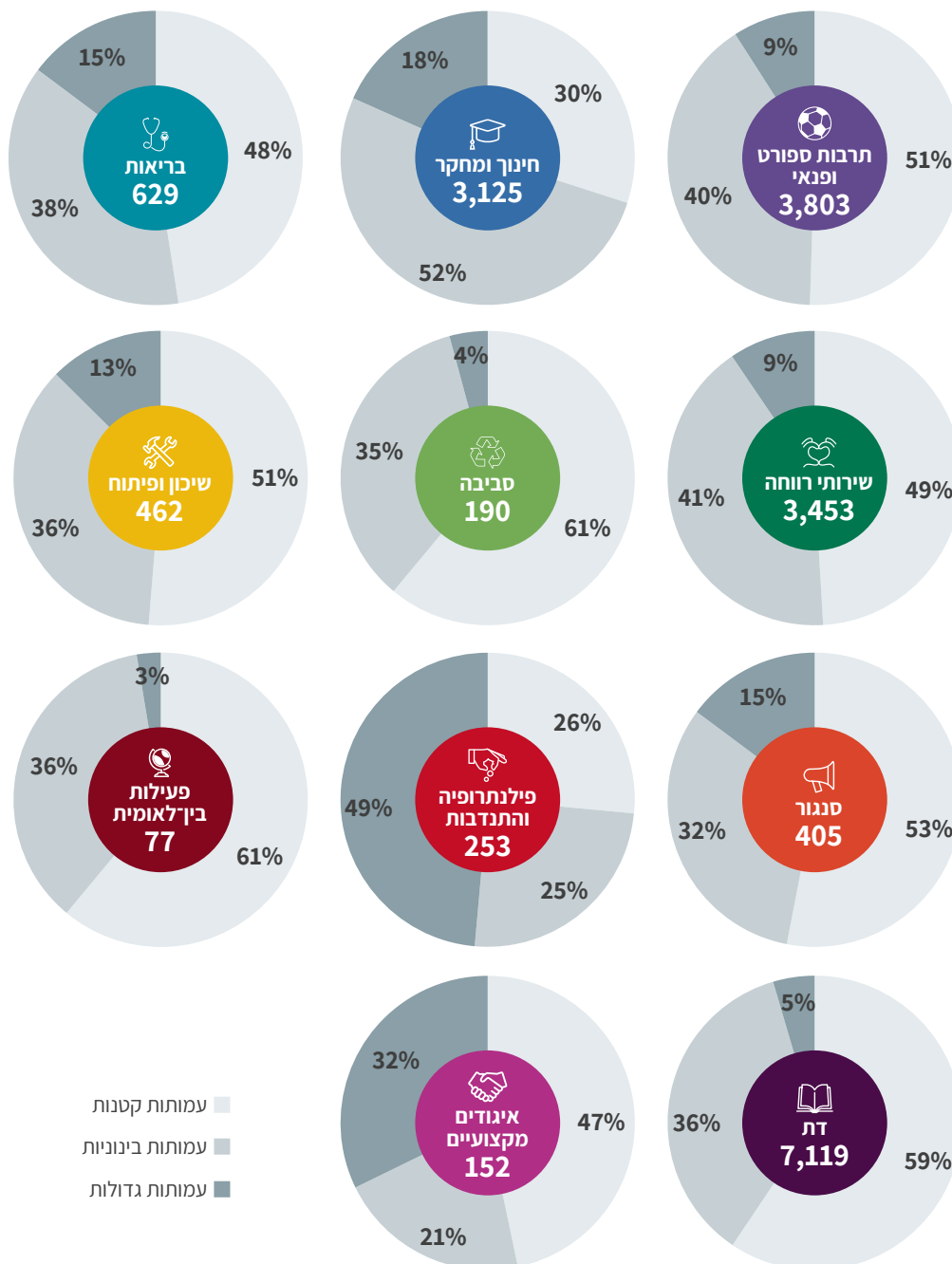

שיעור עמותות קטנות, בינוניות וגדולות בכל תחום פעילות

כאמור, 50% מכלל העמותות הן עמותות קטנות, 40% בינוניות ו-10% גדולות. אולם, תחומי הפעילות נבדלים ביניהם בתמהיל העמותות הקטנות, הבינוניות והגדולות.

בתרשים הבא, מוצגת התפלגות העמותות בכל תחום לפי קבוצות גודל. למשל, מתוך כלל העמותות הקטנות (כ-9,800 עמותות), 4,230 פועלות בתחום דת, והן מהוות 59% מכלל העמותות בתחום זה (שבו פועלות 7,119 עמותות).

2020

בעוד שעמותות גדולות מהוות רק 10% מכלל העמותות, בתחום פילנתרופיה והתנדבות 49% מהעמותות הן עמותות גדולות. ובעוד ש-50% מכלל העמותות הן עמותות קטנות, בתחום חינוך ומחקר רק 30% מהעמותות הן קטנות. לעומת זאת, בתחומים סביבה ופעילות בין-לאומית 61% מהעמותות הן עמותות קטנות.

חלק ב'

מבט ממושך

2020

2019

2018

שנת 2020 – שנת התפרצות נגיף הקורונה בעולם ובישראל, והמשבר במשק בעקבותיה – התאפיינה בצמצום בפעילות העמותות. מרבית מדדי הפעילות המצרפיים היו נמוכים בשנת 2020 לעומת שנת 2019. אמנם לא ניתן לדעת מה היה היקף הפעילות בעמותות בשנת 2020 לולא משבר הקורונה, ולכן לא ניתן לקבוע בוודאות שירידות באחוזים בודדים הם בגדר "פגיעה". אולם, מנתונים רשמיים המתפרסמים מדי שנה בלשכה המרכזית לסטטיסטיקה אודות פעילות כלל המלכ"רים, עולה שבמהלך עשר השנים האחרונות, מדי שנה בשנה יש עליה בסך ההכנסות ובסך ההוצאות (גידול שנתי של 6% בממוצע, ולא פחות מ-4% בשנה), וכן גידול במספר עובדים (גידול שנתי של 4% בממוצע). מספר המתנדבים גדל ברוב השנים, אך היו שנים שבהם הוא קטן.¹ לאור המגמה העקבית, ניתן להעריך בסבירות גבוהה שהצמצום בשנת 2020 בהיקף הפעילות אינו שגרתי, וככל הנראה נובע ממשבר הקורונה.

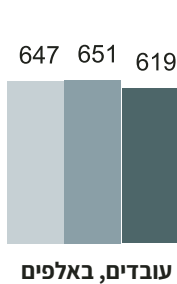
בפרק זה מוצגים נתונים של שלוש שנות פעילות בהתבסס על דיווחי העמותות: נתונים אודות הפעילות בשנת 2020, בשנת 2019, ובשנת 2018.² חלק מהנתונים מתייחסים למספרים המוחלטים בכל אחת משלוש השנים (מספר עובדים, סך הכנסות וכו'), אך חלקם מתייחסים לשינויים בין שתי שנים. למעשה הנתונים מאפשרים לבחון את השינוי בין 2019–2020 בהשוואה לשינוי בין 2018–2019. השינויים בשנת 2019 (לעומת שנת 2018) דומים למדי לדפוס השינויים בעשור האחרון כפי שעולה מנתוני הלמ"ס, ובמובן זה יש הצדקה להתייחס לשנת 2019 כשנה "רגילה", וכבסיס להשוואה עם שנת 2020 – שנת משבר הקורונה.

¹ ראוי לציין, שנתוני הכנסות והוצאות מתבססים על דוחות כספיים של מדגם מייצג של מלכ"רים, נתוני עובדים/משורות מתבססים על סקר כוח אדם, ונתוני מתנדבים מתבססים על הסקר החברתי.

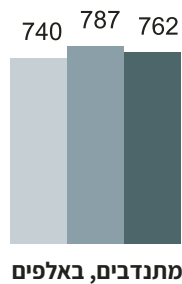
² הנתונים לשנת 2018 מעודכנים לדיווח ספטמבר 2022, וכוללים דיווח נוסף של כ-3,000 עמותות – דיווח שאינו כלול בנתוני שנתון העמותות 2018.

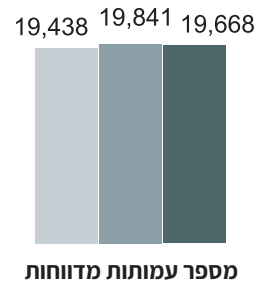
כלל העמותות

עובדים, באלפים

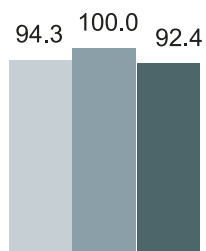
מתנדבים, באלפים

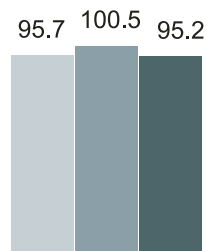
מספר עמותות מדווחות

בסך הכל, 19,668 עמותות דיווחו על פעילות שהיתה להן בשנת 2020, בהשוואה ל-19,841 עמותות אשר דיווחו על פעילות שהיתה להן בשנת 2019. בעוד מספר העמותות נותר כמעט ללא שינוי, מספרי העובדים והמתנדבים קטנו בשיעורים משמעותיים יותר. מספר המתנדבים קטן ביותר מ-3%, כך שבשנת 2020 פעלו בעמותות 762 אלף מתנדבות ומתנדבים – 25 אלף מתנדבים פחות מאשר בשנת 2019, אך 22 אלף מתנדבים יותר מאשר בשנת 2018. אולם, היקף ההתנדבות עשוי היה לקטון גם בשנה רגילה, ובמובן זה לא ניתן לייחס את השינוי בהכרח למשבר הקורונה. הקיטון במספר העובדים היה חריף יותר, כך שבשנת 2020 היתה ירידה של 5% במספר העובדים הכולל, ועמותות העסיקו רק 619 אלף עובדים ועובדות – 32 אלף עובדים פחות בהשוואה לשנת 2019, ואף 28 אלף עובדים פחות בהשוואה לשנת 2018. כלומר, בעוד שהירידה במספר המתנדבים בשנת 2020 לא שחקה כליל את העלייה במספרם בשנת 2019 לעומת שנה קודמת, הירידה במספר העובדים בשנת 2020 הביאה את מספר העובדים הכולל לרמה נמוכה משמעותית מזו שהיתה הן בשנת 2019 והן בשנת 2018. חשוב לציין שהדיווח מתבסס על נתונים מעודכנים לחודש דצמבר בכל שנה.

סך הוצאות במיליארדי ₪

סך הכנסות במיליארדי ₪

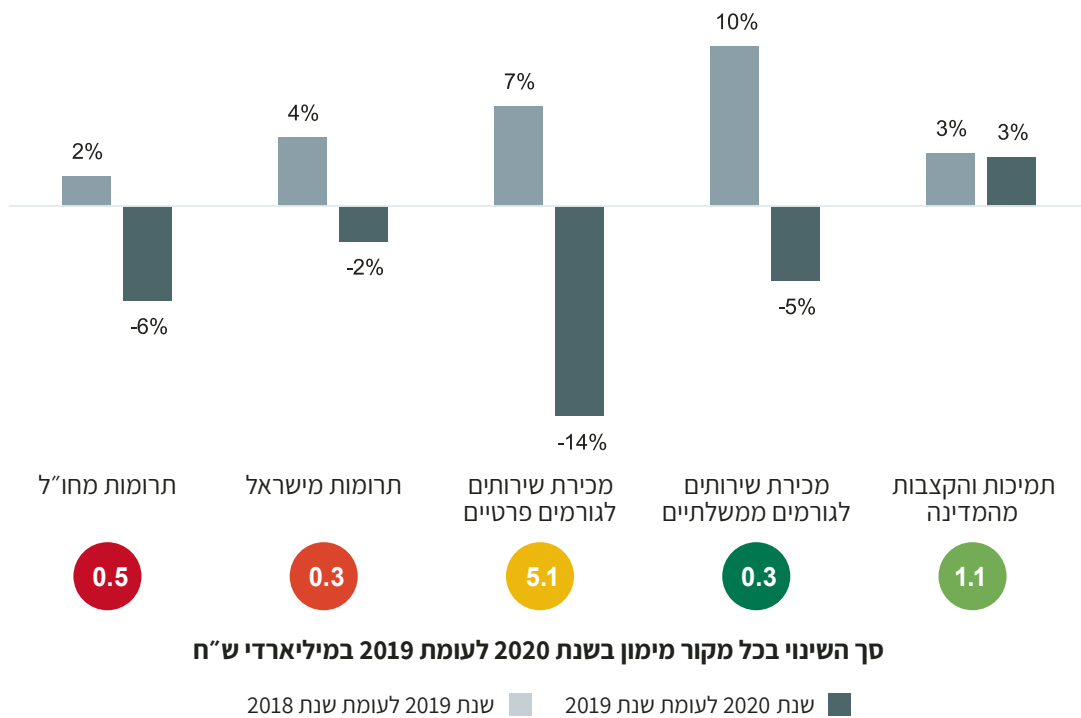

ההכנסות של כלל העמותות בשנת 2020 קטנו ב-5.3 מיליארד ₪, והסתכמו ב-95.2 מיליארד ₪. זאת בהשוואה לעלייה של 4.8 מיליארד ₪ בשנת 2019 לעומת שנת 2018 (ירידה של 5% בשנת 2020, בהשוואה לעלייה של 5% בשנת 2019). בדומה להכנסות, גם ההוצאות של כלל העמותות גדלו בשנת 2019 וקטנו בשנת 2020, אך בהיקפים גדולים יותר, כך שבשנת 2020 היתה ירידה של 7.6 מיליארד ₪ בסך ההוצאות בהשוואה לעלייה של 5.7 מיליארד ₪ בשנת 2019.

ההוצאות משקפות את הפעילות שנעשתה בפועל, ובמובן זה הקיטון המשמעותי בהוצאות משקף את צמצום הפעילות של העמותות ואת הפגיעה האפשרית במוטבים של פעילות זו. יחד עם זאת, לצד צמצום הפעילות בתמונה המצרפית של שנת 2020 נוצר לכאורה עודף של הכנסות על הוצאות. אולם עודף זה נובע רובו ככולו מן התנדויות בתחום שיכון ופיתוח,³ בעוד שביתר התחומים לא נוצר עודף חריג בשנת 2020.⁴

מקור המימון הראשון בגודלו מתוך סך ההכנסות של כלל העמותות הוא תמיכות והקצבות מהמדינה (36% מההכנסות). **בהכנסות מתמיכות והקצבות מהמדינה נשמרה יציבות על אף המשבר, כך שסך התמיכות וההקצבות מהמדינה גדלו בשנת 2020 בשיעור כולל של 3%**, שהוא דומה לשיעור הגידול בשנת 2019 לעומת שנת 2018. לעומת זאת, ההכנסות מארבעת מקורות המימון האחרים קטנו בשנת 2020 בהשוואה לגידול בכלם בשנת 2019. הקיטון המשמעותי ביותר היה בהכנסות ממכירות לגורמים פרטיים: הן לנוכח ירידה של 14% בהכנסות ממקור מימון זה בשנת 2020, והן לאור היותו מקור המימון השני בגודלו וכמעט זהה בהיקפו לתמיכות והקצבות מהמדינה. **בסך הכל המכירות לגורמים פרטיים קטנו ב-5.1 מיליארד ₪.** הקיטון במכירות הוא ככל הנראה, תוצאה של הפסקת הפעילות אשר נכפתה על העמותות ועל הציבור כולו בעטיו של משבר הקורונה. מעניין לציין שהירידות במכירות בשנת 2020 – ירידה של 5% במכירות לגורמים ממשלתיים ו-14% במכירות לגורמים פרטיים – בולטות במיוחד לאור העלויות בשיעורים גבוהים יחסית בהכנסות ממכירות בשנת 2019 (עליה של 10% במכירות לגורמים ממשלתיים, ו-7% במכירות לגורמים פרטיים). זאת בהשוואה לתנדודות מתונות יותר בהכנסות מתרומות – מישראל ומחו"ל (תרשים 1).

1. שינוי בהכנסות כלל העמותות לעומת שנה קודמת, לפי מקור מימון

³ תנדויות אופייניות לתחום פעילות זה לאור פעילות בניה שאיננה רציפה ומשתנה באופן משמעותי משנה לשנה. ⁴ ההוצאות היו עשויות לשקף נאמנה את היקף הצמצום של הפעילות בשנת 2020. אולם לאור שינויים באופן הדיווח על הוצאות לשנים 2019–2020, נתון ההוצאות פחות מהימן ולכן איננו טוב דיו לניתוחים מפורטים. אולם, למעט בתחום שיכון ופיתוח, למעשה השינויים בהכנסות ביתר תחומי הפעילות מקבילים במידה רבה לשינויים בהוצאות, ובמובן זה גם השינויים בהכנסות משקפים היטב את השינויים בהיקף הפעילות.

הנתונים המצרפיים מלמדים על היקפים כוללים של השינוי, אך אין בהם כדי לתת מידע על **מספר העמותות** אשר נפגעו (או שלא נפגעו) בכל אחד ממדדי הפעילות. כך למשל, ביותר ממחצית העמותות היתה ירידה של ממש בהיקף ההכנסות הכולל בשנת 2020 לעומת שנה קודמת. אולם, חשוב לזכור שגם בשנה "רגילה" ירידה בהכנסות היא שכיחה למדי מסיבות שונות (סגירת פרויקטים, אובדן הכנסות ממקור מימון כלשהו, עמותות לקראת סגירה, מיזוג וכו'). וגם הכיוון ההפוך נכון, כך שבשנת 2020, על אף המשבר עדיין היה גידול בסך ההכנסות בקרב 38% מכלל העמותות. לכן, מעניין לבחון את דפוסי הגידול והקיטון בעמותות בשנת 2020 לאור דפוסי אלה בשנת 2019, שהיא דוגמא לשנה "רגילה".

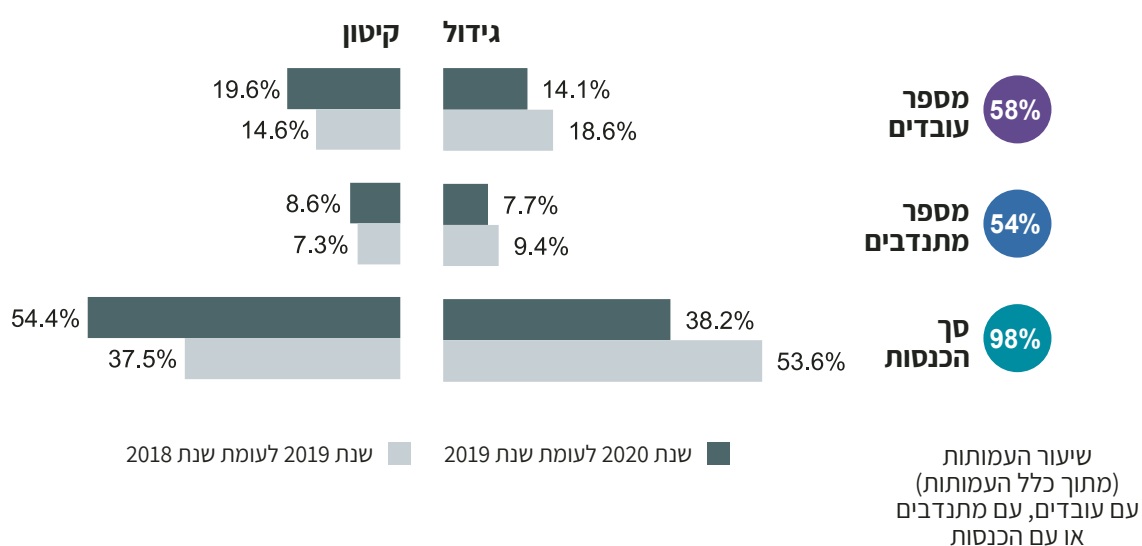
בטרשים 2 ניתן לראות תחילה שבמעבר משנה לשנה, הן גידול והן קיטון הן תופעות שכיחות. בבחינת דפוס השינוי בכל אחת מהשנים בנפרד, ניתן לראות שבשנת 2019 יש יותר עמותות שחוו גידול מאשר עמותות שחוו קיטון – הן במספר עובדים, הן במספר מתנדבים והן בסך הכנסות. לעומת זאת בשנת 2020 דפוס זה מתהפך.

השוואה בין השינויים בשנת 2020 לבין השינויים בשנת 2019 מצביעה על מגמה שלילית, כך שהקיטון שכיח יותר בשנת 2020, והגידול שכיח פחות. למשל, מספר העובדים קטן בשנת 2020 ב-19.6% מכלל העמותות, בהשוואה ל-14.6% מכלל העמותות בשנת 2019. ומן הכיוון השני, בשנת 2020 מספר העובדים גדל רק ב-14.1% מכלל העמותות בהשוואה לגידול במספר העובדים ב-18.6% מכלל העמותות בשנת 2019 (לעומת שנה קודמת).

המגמה דומה גם בסך ההכנסות: בשנת 2020 היה קיטון בסך ההכנסות בקרב 54.4% מהעמותות בהשוואה ל-37.5% מהעמותות שבהן היה קיטון בשנת 2019. ובנוסף, בשנת 2020 היה גידול רק ב-38.2% מהעמותות בהשוואה ל-53.6% מהעמותות שבהן היה גידול בשנת 2019.

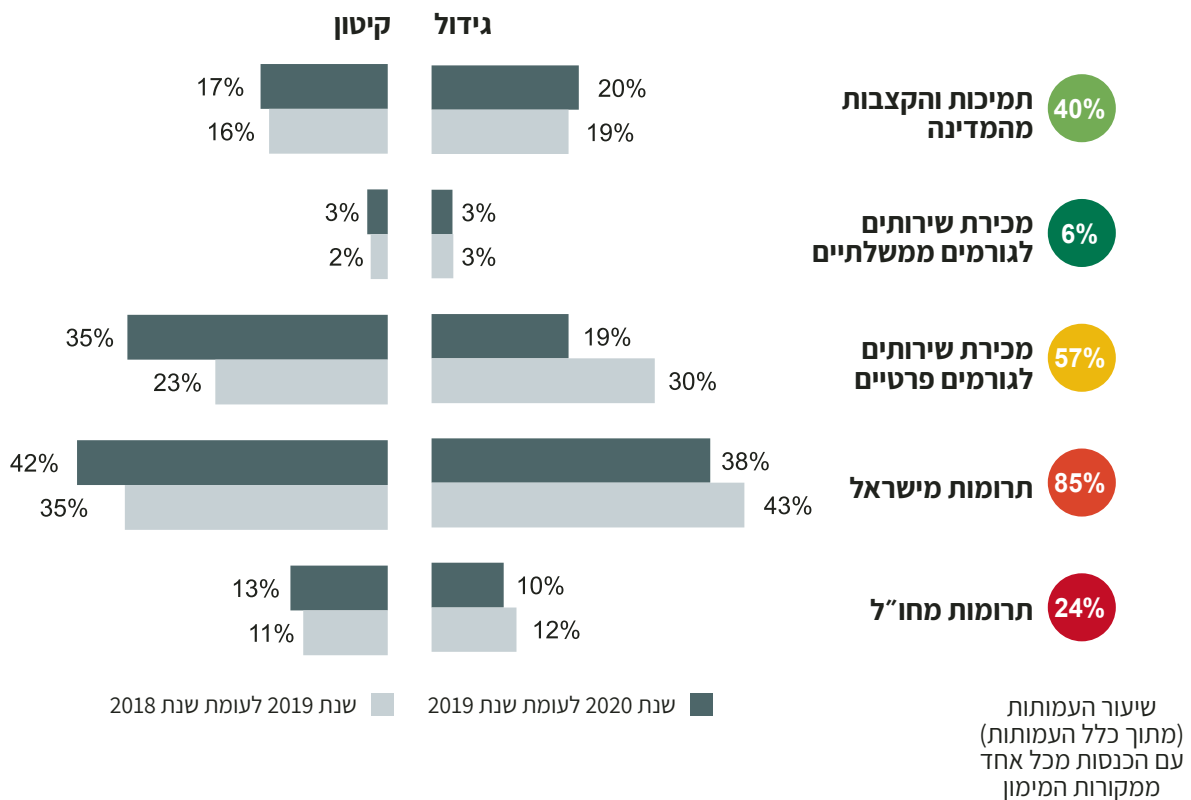
ראוי לציין שרק חלק מהעמותות מעסיקות עובדים או מפעילות מתנדבים או שיש להן הכנסות. למשל, רק ב-54% מהעמותות אשר הגישו דיווח גם בשנת 2019 וגם בשנת 2020, פעלו מתנדבים לפחות באחת מן השנים. ומכאן שאם היה קיטון במספר המתנדבים בשנת 2020 ב-8.6% מכלל העמותות, הרי שלמעשה זהו קיטון בקרב 16% מהעמותות שמפעילות מתנדבים.

2. שיעור העמותות (מתוך כלל העמותות) שבהן היה גידול או קיטון לעומת שנה קודמת בסך הכנסות ובמספר עובדים ומתנדבים

הפגיעה בהכנסות ממקורות מימון פרטיים היתה שכיחה יותר מאשר הפגיעה בהכנסות שהתקבלו מהמדינה. מתרשים 3 ניכר שיש הבדל בין הכנסות מהמדינה (מתמיכות והקצבות וממכירות) ובין הכנסות ממקורות מימון פרטיים (מכירות לגורמים פרטיים, תרומות מישראל ותרומות מחו"ל). בכל שלושת מקורות המימון הפרטיים בשנת 2020 גם יותר עמותות חוו קיטון בהשוואה לשנת 2019, וגם פחות עמותות חוו גידול בהשוואה לשנת 2019. למשל, בשנת 2020 ב-35% מכלל העמותות היה קיטון בהכנסות ממכירות לגורמים פרטיים בהשוואה ל-23% מהעמותות שחוו קיטון בשנת 2019, וב-19% מכלל העמותות היה גידול במכירות לגורמים פרטיים בהשוואה ל-30% מכלל העמותות שחוו גידול בשנת 2019. לעומת זאת, שיעור העמותות שהיה בהן גידול במכירות לגורמים ממשלתיים היה דומה בשנת 2020 ובשנת 2019 (3% מכלל העמותות חוו גידול בהכנסות ממכירות לגורמים ממשלתיים בשתי השנים), ושיעור העמותות שהיה בהן גידול בתמיכות והקצבות מהמדינה היה אף גדול בשנת 2020 בהשוואה לשנת 2019 (ב-20% מכלל העמותות ההכנסות מתמיכות מהמדינה גדלו בשנת 2020 לעומת שנה קודמת, בהשוואה ל-19% מכלל העמותות שבהן הכנסות מתמיכות מהמדינה גדלו בשנת 2019 לעומת שנה קודמת).

3. שיעור העמותות שבהן היה גידול או קיטון לעומת שנה קודמת, לפי מקור מימון

לפי גודל

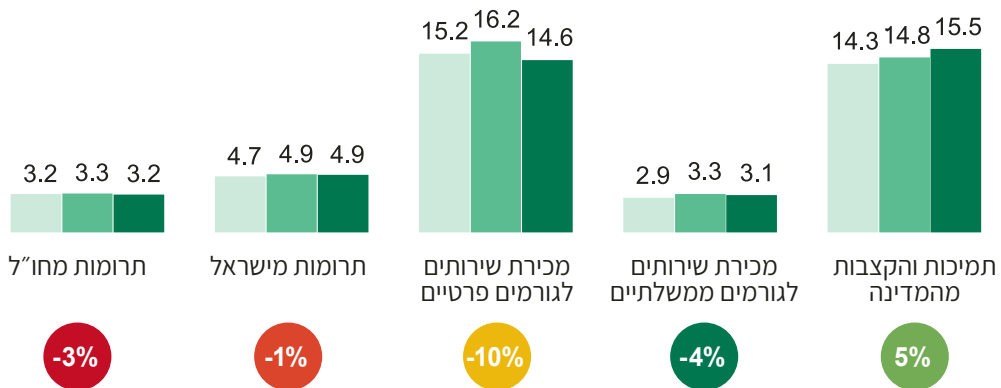
עמותות גדולות

העמותות הגדולות הן 10% מכלל העמותות, שלהן ההכנסה הגבוהה ביותר. ההכנסה השנתית הממוצעת בעמותה גדולה פחתה בשנת 2020 ב-1.1 מיליון ₪ והגיעה ל-41.4 מיליון ₪. זאת בהשוואה לעלייה של 2.2 מיליון ₪ בשנת 2019 לעומת שנת 2018 (קטון של 2.6% בשנת 2020 בהשוואה לגידול של 5.3% בשנת 2019). בין השנים 2018-2020 פעלו לפחות 230 מתנדבות ומתנדבים במוצע בעמותה גדולה, והועסקו לפחות 261 עובדים ועובדות. בשנת 2020 עמותה גדולה העסיקה 7 עובדים פחות והפעילה 18 מתנדבים פחות במוצע לעומת 2019.

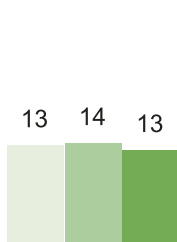
מקורות המימון המובילים של עמותות גדולות הם תמיכות והקצבות מהמדינה ומכירות לגורמים פרטיים. בעוד שתמיכות והקצבות מהמדינה גדלו בשנת 2020 ב-5%, ההכנסות מארבעת מקורות המימון האחרים קטנו, ובראשן המכירות לגורמים פרטיים אשר קטנו ב-10% במוצע לעמותה גדולה (תרשים 4).

4. הכנסות של עמותה גדולה במוצע, לפי מקור מימון ושנה, במיליוני ש"ח

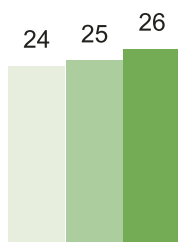

שינוי בשנת 2020 לעומת 2019

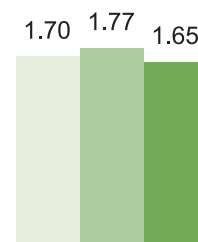
עמותות בינוניות

עובדים בממוצע בעמותה בינונית

מתנדבים בממוצע בעמותה בינונית

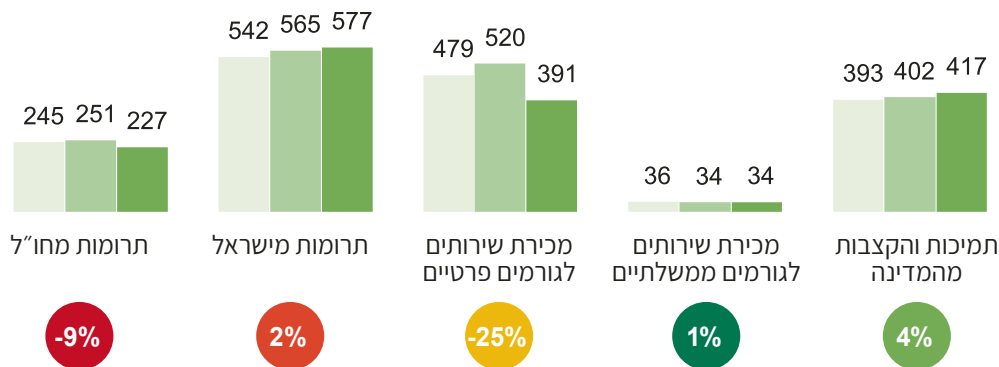
סך הכנסות בממוצע בעמותה בינונית, במיליוני ₪

העמותות הבינוניות הן 40% מכלל העמותות. סך הכנסות בעמותה בינונית נע בטווח שבין 300 אלף ₪ ל-6.2 מיליון ₪. ההכנסה השנתית הממוצעת בעמותה בינונית פחתה בשנת 2020 ב-124 אלף ₪ והגיעה ל-1.65 מיליון ₪. זאת בהשוואה לעלייה של 75 אלף ₪ בשנת 2019 לעומת שנת 2018 (קטון של 7.0% בשנת 2020 בהשוואה לגידול של 4.4% בשנת 2019). בין השנים 2018-2020 פעלו לפחות 24 מתנדבות ומתנדבים בממוצע בעמותה בינונית, והועסקו לפחות 13 עובדים ועובדות. בשנת 2020 עמותה בינונית העסיקה פחות עובד/ת ונעזרה בעוד מתנדב/ת בממוצע לעומת 2019.

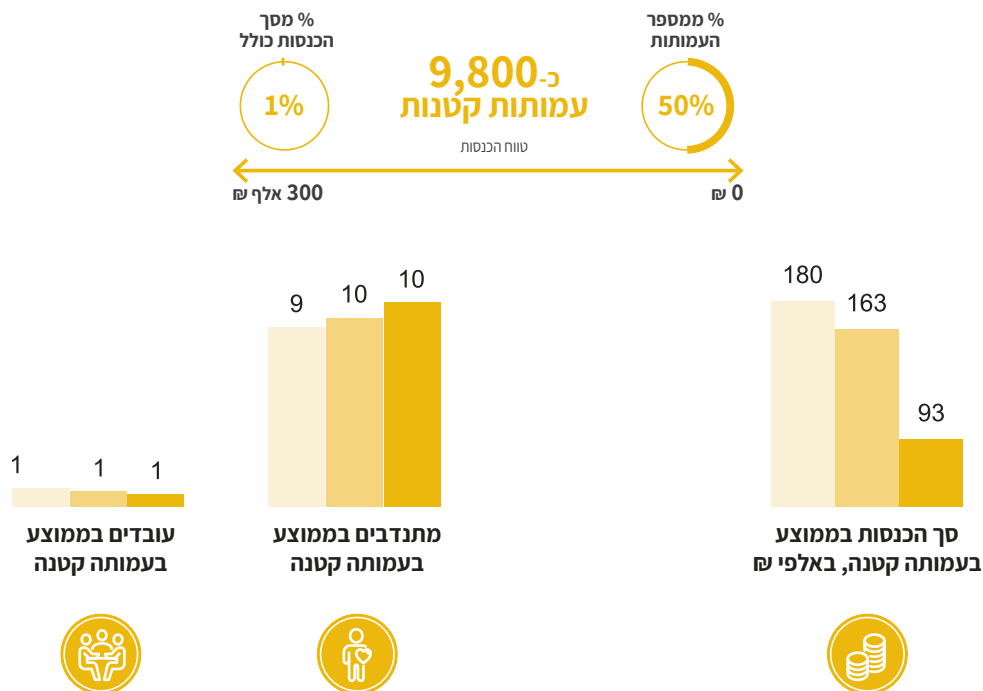
מקור המימון המוביל של עמותות בינוניות הוא תרומות מישראל. בשנת 2020 התרומות מישראל גדלו ב-2% בממוצע לעמותה בינונית. לעומת זאת, ההכנסות ממכירות לגורמים פרטיים, אשר היו מקור המימון השני בגודלו בשנים 2018-2019 קטנו בשנת 2020 ב-25% בממוצע לעמותה בינונית. ההכנסות מהמדינה גדלו בשנת 2020: גידול ממוצע של 4% מתמיכות והקצבות מהמדינה ושל 1% ממכירות לגורמים ממשלתיים (תרשים 5).

5. הכנסות של עמותה בינונית בממוצע, לפי מקור מימון ושנה, באלפי ש"ח

שינוי בשנת 2020 לעומת 2019

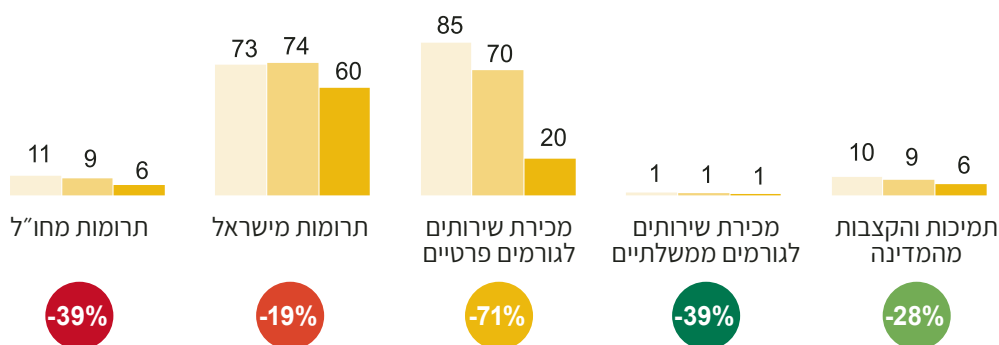
עמותות קטנות

העמותות הקטנות הן 50% מכלל העמותות, שלהן ההכנסות הנמוכות ביותר (לכל היותר עד 300 אלף ₪ בשנה לעמותה). ההכנסה השנתית הממוצעת בעמותה קטנה פחתה בשנת 2020 ב-70 אלף ₪ והגיעה ל-93 אלף ₪. זאת בהשוואה לירידה של 17 אלף ₪ בשנת 2019 לעומת שנת 2018 (קיטון של 42.8% בשנת 2020 בהשוואה לקיטון של 9.9% בשנת 2019). בין השנים 2018-2020 פעלו לפחות 9 מתנדבות ומתנדבים במוצע בעמותה קטנה, והועסקו/עובד/ת אחת. בשנת 2020 אמנם פעלו בכלל העמותות הקטנות כ-8,000 מתנדבים יותר ו-1,400 עובדים פחות לעומת שנת 2019, אך במוצע לעמותה, לא היו שינויים משמעותיים במצבת העובדים והמתנדבים.

ההכנסות מכל חמשת מקורות המימון קטנו באופן משמעותי בשנת 2020 במוצע לעמותה קטנה. התרומות מישראל, אשר היו מקור המימון העיקרי של עמותות קטנות (64% מכלל ההכנסות), קטנו ב-19% במוצע לעמותה. קיטון זה היה המתון ביותר בהשוואה לקיטון במקורות המימון האחרים. הקיטון המשמעותי ביותר היה במכירות לגורמים פרטיים, אשר הצטמצמו ב-71% (מ-70 אלף ₪ ההכנסות ממכירות לגורמים פרטיים במוצע לעמותה קטנה בשנת 2019 ל-20 אלף ₪ בשנת 2020). מעניין לציין, שאפילו תמיכות והקצבות מהמדינה אשר גדלו במוצע לעמותה בינונית ולעמותה גדולה גם בשנת 2020, קטנו ב-28% במוצע לעמותה קטנה (תרשים 6).

6. הכנסות של עמותה קטנה במוצע, לפי מקור מימון ושנה, באלפי ש"ח

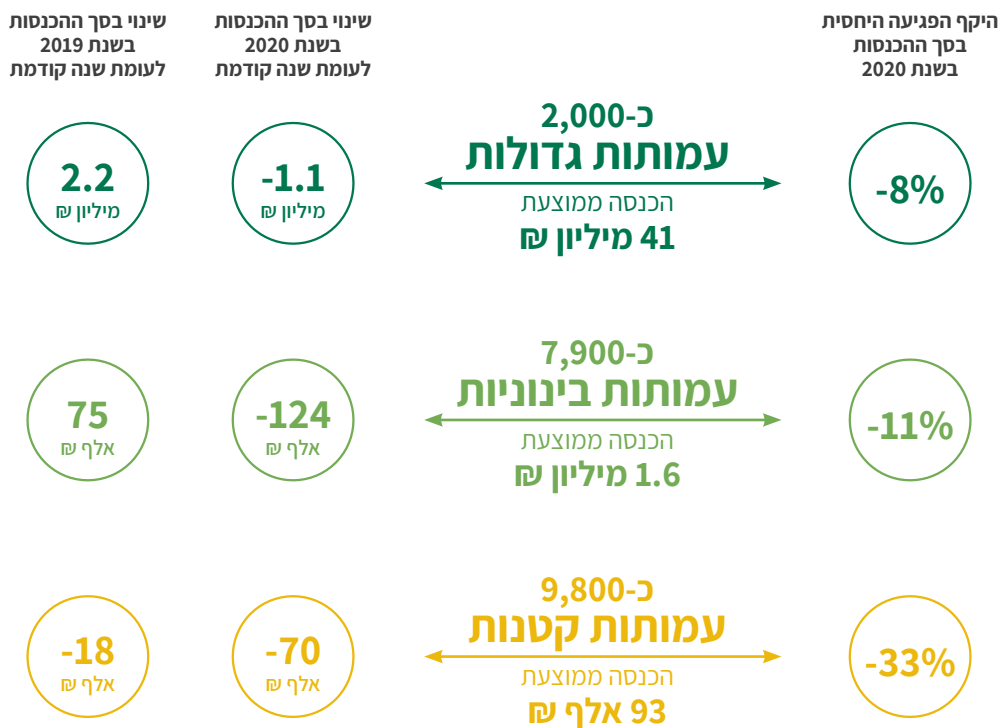
שינוי בשנת 2020 לעומת 2019

השוואה לפי גודל

ההכנסות בממוצע לעמותה פחתו בשנת 2020 בשלוש קבוצות הגודל. בעמותה גדולה ההכנסות בשנת 2020 קטנו בממוצע ב-1.1 מיליון ₪ בהשוואה לגידול של 2.2 מיליון ₪ בשנת 2019; בעמותה בינונית ההכנסות בשנת 2020 קטנו בממוצע ב-124 אלף ₪ בהשוואה לגידול של 75 אלף ₪ בשנת 2019; ובעמותה קטנה ההכנסות קטנו בממוצע ב-70 אלף ₪ בשנת 2020, בהשוואה לירידה מתונה יותר של 17 אלף ₪ בממוצע בשנת 2019 (תרשים 7).

לאור ההבדלים בסדרי הגודל של העמותות, חשוב לשים לב שגם אם ההכנסות של העמותות הגדולות קטנו בסכום הגדול ביותר, הרי שההיקף היחסי של הפגיעה הוא המשמעותי ביותר בקרב עמותות קטנות: בעמותה קטנה היקף הפגיעה היחסית בסך ההכנסות היה 33% בממוצע (כלומר, סך ההכנסות הממוצע קטן בשנת 2020 בהיקף של 33% יותר מהיקף הקיטון בשנת 2019). זאת בהשוואה לפגיעה יחסית בהיקף של 11% בממוצע בעמותה בינונית ו-8% בממוצע בעמותה גדולה.

7. שינויים בסך הכנסות בממוצע לעמותה, לפי גודל⁵

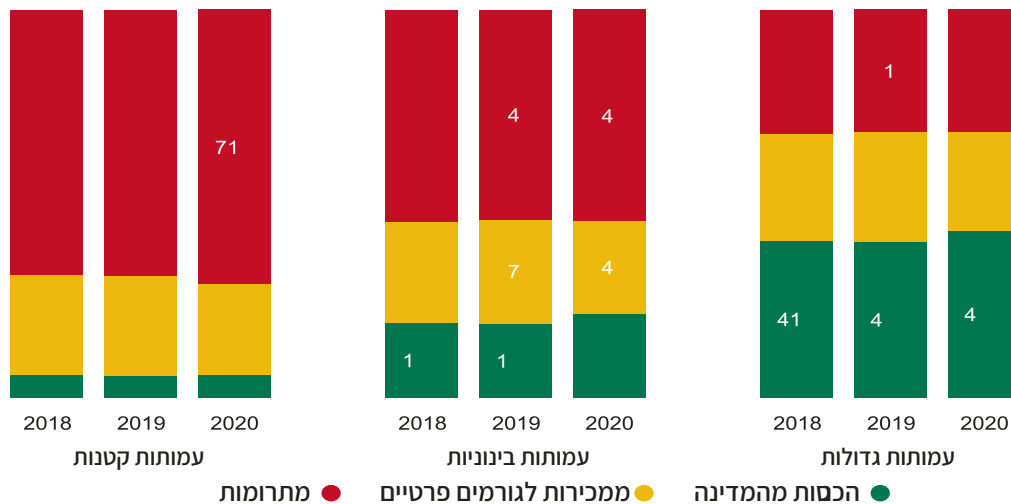
בשלוש קבוצות הגודל, הפגיעה המשמעותית ביותר בהכנסות היתה הפגיעה בהכנסות ממכירות לגורמים פרטיים. מעניין לראות ששיעור ההכנסות ממכירות לגורמים פרטיים דומה למדי בשלוש קבוצות הגודל (כרבע מכלל ההכנסות), ושחלקן היחסי של ההכנסות ממקור זה קטן בשנת 2020 בשיעור דומה בעמותות גדולות, בינוניות וקטנות (קיטון של 3% בממוצע לעמותה). אולם קבוצות הגודל נבדלות בדפוסי ה"פיצוי" שניכרו בתמהיל המימון שלהן (תרשים 8).

⁵ ראוי לציין שבניתוח הנתונים לשלוש שנים השתתפו כל העמותות שלהן דיווח לשנת 2020, ועוד כ-1,800 עמותות שהיה להן דיווח לשנת 2018 ו/או 2019 אך לא היה להן דיווח לשנת 2020. לכן, למעשה בכל אחת מקבוצות הגודל בניתוח זה כלול מספר עמותות גדול יותר מזה המופיע בפרק א' המתייחס רק לעמותות שדיווחו על פעילות בשנת 2020. יחד עם זאת, מטעמי פשטות מספר העמותות בכל קבוצה הנזכר בתרשים זה זהה למספר העמותות המצוין בפרק א', והוא משקף את סדרי הגודל היחסיים של הקבוצות ולא מספרים מדויקים.

תמהיל המימון של העמותות שמר על דפוס יציב למדי: בקרב עמותות גדולות מקור המימון הגדול ביותר הוא הכנסות מהמדינה (לפחות 40% מההכנסות בעמותה גדולה במוצע בכל שלוש השנים), ובקרב עמותות בינוניות וקטנות מקור המימון העיקרי הוא תרומות מישראל ומחו"ל (לפחות 54% מההכנסות בעמותה בינונית במוצע; ולפחות 68% מההכנסות בעמותה קטנה במוצע).

ניתן היה לצפות שהקטן בחלקן של מכירות יגרור גידול בחלקו של מקור המימון הגדול ביותר. מתרשים 8 עולה שזה אכן המצב בקרב עמותות קטנות וגדולות: בעמותות קטנות שיעור ההכנסות מתרומות גדל ב-3% והגיע ל-71% מההכנסות במוצע לעמותה קטנה בשנת 2020; ובעמותות גדולות שיעור ההכנסות מהמדינה גדל ב-3% והגיע ל-43% מההכנסות במוצע לעמותה גדולה בשנת 2020. חשוב לציין שבעוד שהיה גידול של ממש ב-3% בהכנסות מהמדינה לעמותות גדולות, הרי שהגידול במשקלן של התרומות בתמהיל המימון של העמותות הקטנות אינו משקף עליה בסך התרומות שהתקבלו בהן. למעשה, סך התרומות לכלל העמותות הקטנות פחת ב-169 מיליון ₪, אלא שירידה זו קטנה מהירידה בסך ההכנסות ממכירות לגורמים פרטיים בקרב העמותות הקטנות (482 מיליון ₪), ומשום כך משקלן של התרומות בתמהיל המימון של עמותות קטנות גדל אף שהיקפן המוחלט הצטמצם.

8. תמהיל ההכנסות לפי מקור מימון במוצע לעמותה, לפי גודל ושנה

לעומת זאת, בעמותות בינוניות – שבהן עיקר ההכנסות מגיעות מתרומות – הפיצוי על הקטן במכירות הגיע דווקא מהכנסות מהמדינה. ממצא זה משקף את ההבדלים המהותיים בין מקורות המימון. תמיכות והקצבות מהמדינה (שהן חלק הארי של הכנסות מהמדינה) הן מקור המימון שנוטר יציב למדי גם לנוכח המשבר. כך שככל הנראה עמותות שמלכתחילה נהנו מתמיכת המדינה, במוצע זכו להגנה ופיצוי מסוימים מהמדינה על צמצום הפעילות בעטיו של המשבר. יחד עם זאת, ראוי לסייג את הפרשנות הנ"ל, וזאת לאור השונות בין קבוצות הגודל במאפייני תמיכת המדינה. אמנם גם עמותות קטנות זכו לתמיכת המדינה, אך בעוד שהיתה עליה של 5% בתמיכות והקצבות של המדינה במוצע בעמותה גדולה, ועליה של 1% בתמיכות והקצבות המדינה במוצע בעמותה בינונית, נרשמה ירידה של 27% בתמיכות והקצבות המדינה במוצע בעמותה קטנה. כך שתמיכת המדינה פיצתה בפועל בעיקר עמותות גדולות, ובמידה מסוימת עמותות בינוניות, אך לא עמותות קטנות.

חשוב לציין שקבוצות הגודל מאוד שונות בהיקף ובשכיחות תמיכות והקצבות מהמדינה: בעוד ש-78% מהעמותות הגדולות נהנו מתמיכות והקצבות מהמדינה בשנת 2020 והכנסות אלה היוו 51% מסך ההכנסות במוצע לעמותה גדולה (שהיתה לה הכנסה מהמדינה), רק 12% מהעמותות הקטנות נהנו מתמיכות והקצבות מהמדינה, ובקרבן הכנסות אלה היוו 33% מההכנסות במוצע לעמותה. יתכן שהשונות הזו משקפת מערכת יחסים רופפת ממילא בין העמותות הקטנות ובין המדינה, אשר התרופפה עוד יותר לנוכח קשיי המשבר הכוללים (למשל, היעדר כוח אדם שיטפל בהליך הבקשה לתמיכה).

לפי תחום פעילות

העמותות בישראל פועלות באופנים מגוונים להשגת מטרות שונות. פעילותן מחולקת ל-11 תחומים בהתאם לסיווג בין-לאומי מקובל. בחלק זה מובאים נתונים על פעילות העמותות בכל תחום.

בריאות

מתן שירותי בריאות כלליים ובהתמחויות שונות, לרבות שירותים תומכי בריאות, מינהל וחינוך לבריאות.

חינוך ומחקר

פעילות שעיקרה הענקת השכלה המוכרת לצורך המשך לימודים; ופעילות שיטתית ויצירתית לפיתוח ידע ויישומים חדשים של הידע הקיים אודות האנושות, התרבות והחברה.

תרבות, ספורט ופנאי

פעילויות בתחומי תרבות ואומנות שונים, ספורט ופנאי.

שיכון ופיתוח

פעילות לשיפור איכות החיים הקהילתיים, החברתיים והכלכליים.

סביבה

שמירה והגנה על הסביבה הטבעית והאנושית, לרבות חינוך סביבתי והגנה על בעלי חיים.

שירותי רווחה

הענקת סעד לאוכלוסיות ספציפיות או מתן סיוע בעטיים של מצבי מצוקה וחירום ספציפיים.

פעילות בין-לאומית

קידום ההבנה הבין-תרבותית בין עמים, הגשת סיוע לעמים אחרים במצבי חירום ותרומה לפיתוח ולרווחה בארצות אחרות.

פילנתרופיה והתנדבות

קרנות פילנתרופיות ופעילות לקידום ההתנדבות.

סנגור

הגנה על זכויות אזרחיות ואחרות, קידום אינטרסים חברתיים או פוליטיים כלליים, קידום אינטרסים של קבוצות מסוימות ומתן שירותים משפטיים.

איגודים מקצועיים

קידום אינטרסים מקצועיים, תעסוקתיים ועסקיים בענפי כלכלה שונים, הגנה עליהם ואסדרתם.

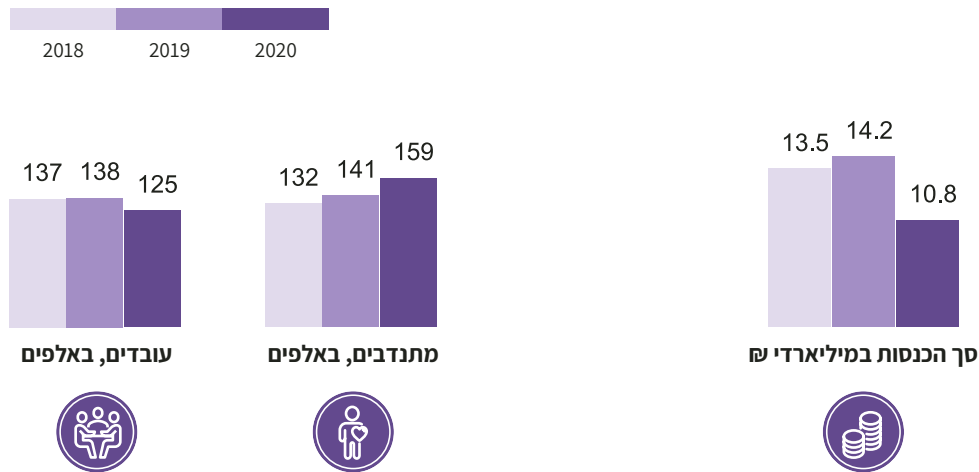

דת

קידום אמונות דתיות, ניהול טקסים דתיים והגשת שירותי דת.

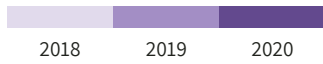
תרבות, ספורט ופנאי

על פי הסיווג הבין-לאומי, הפעילות המשויכת לתחום תרבות, ספורט ופנאי כוללת פעילויות כלליות וייחודיות בתחומי התרבות והאומנות השונים (מוסיקה, תיאטרון, קולנוע, מחול, ספרות וכו'); פעילויות ספורט בענפי ספורט שונים, לרבות משחקים וכושר גופני; ופעילות פנאי, לרבות פעילות חברתית קהילתית, מתנ"סים ותנועות נוער.⁶ בעמותות בתחום תרבות, ספורט ופנאי, בין השנים 2018-2020, פעלו לפחות 132 אלף מתנדבות ומתנדבים, והועסקו לפחות 125 אלף עובדים ועובדות. בשנת 2020 הועסקו כ-13 אלף עובדים פחות לעומת שנת 2019 ופעלו כ-18 אלף מתנדבים יותר. סך ההכנסות של כל העמותות בתחום תרבות, ספורט ופנאי הסתכמו בשנת 2020 ב-10.8 מיליארד ₪ – קיטון של 3.4 מיליארד ₪ לעומת הכנסותיהן בשנת 2019 (-24.1%). זאת בהשוואה לגידול של 644 מיליון ₪ בשנת 2019 לעומת שנת 2018 (4.9%).

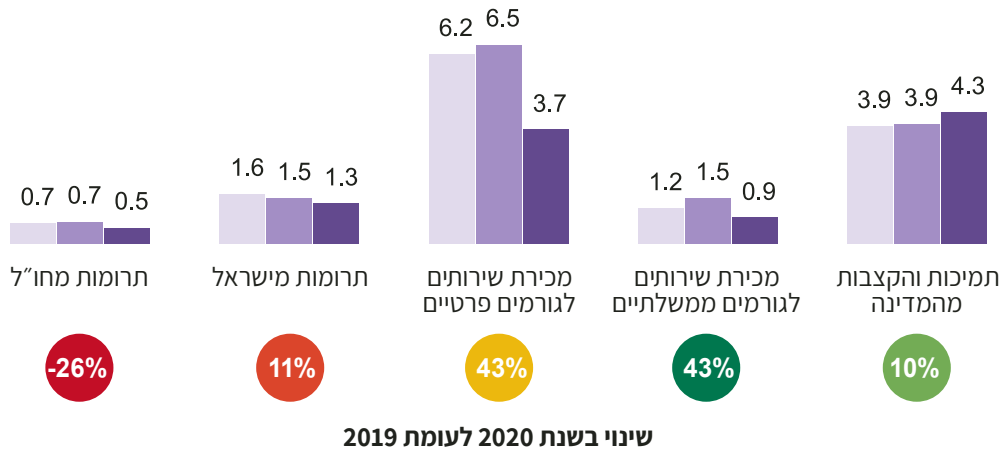
ראוי לציין שבדומה לקיטון בהכנסות, גם ההוצאות השוטפות של העמותות בתחום קטנו. ההוצאות קטנו ב-3.6 מיליארד ₪ בשנת 2020 (מעט יותר מההכנסות).

⁶ מתוך 15 התחומים הראשיים בגיידיסטאר, תחום תרבות, ספורט ופנאי המוצג בשנתון כולל את התחומים: תרבות ואומנות, מורשת או הנצחה, ספורט, קהילה וחברה.

בשנים 2018 ו-2019 מקור המימון הגדול ביותר של עמותות תרבות, ספורט ופנאי (כמעט 50% מההכנסות) הוא הכנסות ממכירות לגורמים פרטיים. בשנת 2020 ההכנסות ממכירות לגורמים פרטיים קטנו ב-2.8 מיליארד ש"ח (-43% לעומת שנת 2019), כך שמקור מימון זה כבר לא היה ראשון בגודלו. אמנם ההכנסות מתמיכות והקצבות מהמדינה גדלו ב-10% בשנת 2020 אך גידול זה הסתכם ב-377 מיליון ש"ח בלבד (תרשים 9).

9. סך ההכנסות בעמותות תרבות, ספורט ופנאי, לפי מקור מימון ושנה, במיליארדי ש"ח

מעניין לציין שהקיטון בהכנסות ממכירות לגורמים פרטיים בעמותות תרבות, ספורט ופנאי לבדן (-2.8 מיליארד ש"ח) מהווה למעלה ממחצית הקיטון הכולל בהכנסות של כלל העמותות ממכירות לגורמים פרטיים (-5.1 מיליארד ש"ח). וזאת לנוכח השכיחות הגבוהה של הירידה בהכנסות ממכירות לגורמים פרטיים בתחום: ב-55% מהעמותות בתחום תרבות, ספורט ופנאי היתה בשנת 2020 ירידה בהיקף ההכנסות ממכירות לגורמים פרטיים. נראה שהנתון משקף את המציאות שעמותות תרבות, ספורט ופנאי היו האחרונות שהורשו לחזור לפעילות אשר כללה התכנסות של אנשים.

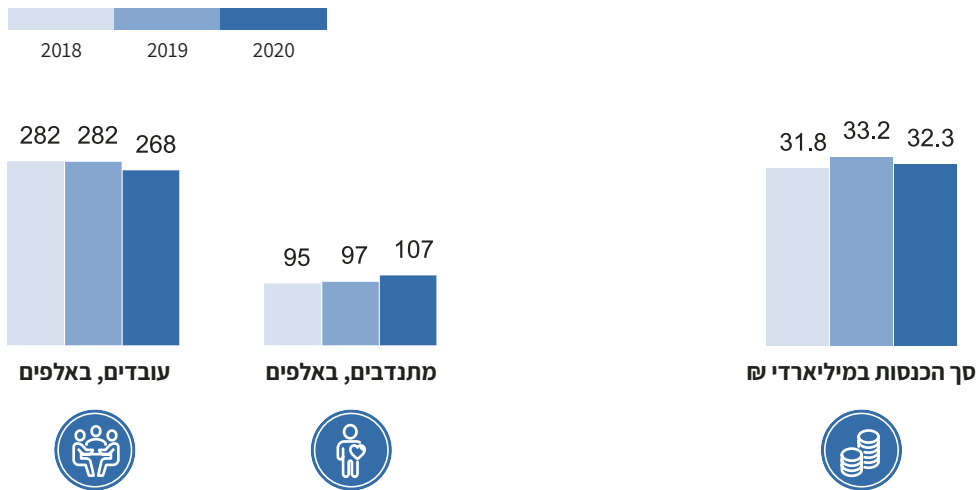
העמותות עם הירידות הגדולות ביותר הן "תנועת הצופים העבריים בישראל (ע"ר)" ו"החברה למתנ"סים – מרכזים קהילתיים בישראל בע"מ (חל"צ)", אשר בכל אחת מהן המכירות לגורמים פרטיים קטנו ביותר מ-100 מיליון ש"ח (בשנת 2020). יחד עם זאת, היו מעט עמותות שבהן ההכנסות ממכירות לגורמים פרטיים גדלו, אך בהיקפים נמוכים יותר. הגידול המשמעותי ביותר נרשם ב"סייקלינג אקדמי בע"מ (חל"צ)" – עמותה הפועלת בענף ספורט האופניים והצליחה לחדש פעילות ביולי 2020 כך שבסך הכל ההכנסות שלה ממכירות לגורמים פרטיים גדלו ב-31 מיליון ש"ח.

עמותות תרבות, ספורט ופנאי לפי גודל:

הצמצום בסך ההכנסות היה המשמעותי ביותר בקרב עמותות קטנות (סך ההכנסות קטן בשנת 2020 ב-39% בממוצע בעמותה קטנה בתחום); ובקרב עמותות גדולות (קיטון של 23% בממוצע בעמותה גדולה בתחום). בעמותות הבינוניות הצמצום הממוצע היה המתון ביותר (קיטון של 18% בממוצע לעמותה בינונית). אותו דפוס ניכר גם בשינויים בהכנסות מכל אחד ממקורות המימון בנפרד.

חינוך ומחקר

על פי הסיווג הבין-לאומי, הפעילות המשויכת לתחום **חינוך** היא פעילות פורמאלית, שעיקרה הענקת השכלה המוכרת לצורך המשך לימודים. מכאן שתחום זה לא כולל מוסדות המעניקים חינוך בלתי פורמאלי או קורסי העשרה (אלה כלולים בתחום תרבות, ספורט ופנאי), ולא מוסדות ללימודי תורה למבוגרים – "כוללים" וישיבות גבוהות – משום שאינם מעניקים תעודה המאפשרת להמשיך ללימודים בדרג גבוה יותר (אלה כלולים בתחום דת).

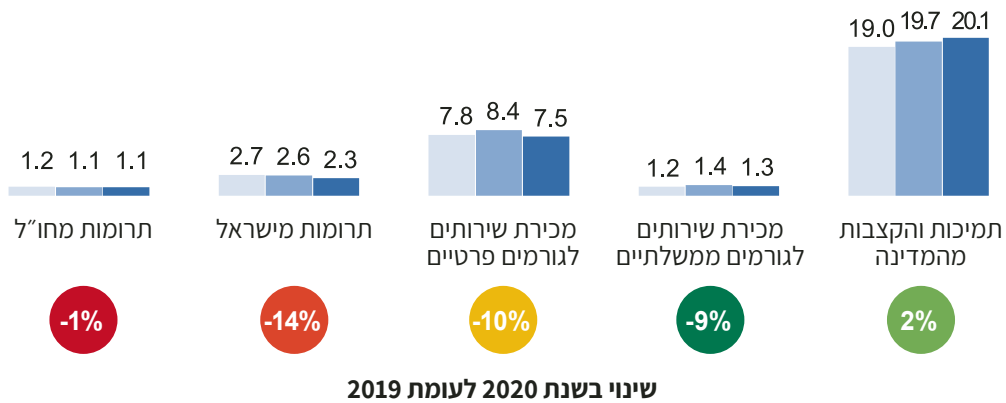
מחקר בהגדרתו הפורמאלית, כולל פעילות שיטתית ויצירתית שמטרתה להגדיל את היקף הידע ולפתח יישומים חדשים של הידע הקיים אודות האנושות, התרבות והחברה.

בעמותות בתחום חינוך ומחקר, בין השנים 2018–2020, פעלו לפחות 95 אלף מתנדבות ומתנדבים, והועסקו לפחות 268 אלף עובדים ועובדות. בשנת 2020 הועסקו כ-14 אלף עובדים פחות לעומת שנת 2019 ופעלו כ-10 אלף מתנדבים יותר. כלל ההכנסות של כל עמותות החינוך ומחקר הסתכמו בשנת 2020 ב-32.3 מיליארד ש – קיטון של 844 מיליון ש לעומת הכנסותיהן בשנת 2019 (-2.6%). זאת בהשוואה לגידול של 1.4 מיליארד ש בשנת 2019 לעומת שנת 2018 (4.4%).

ההכנסות מתמיכות והקצבות המדינה הן מקור המימון העיקרי של עמותות חינוך ומחקר. בשנת 2020 הכנסות אלה גדלו ב-2% וחלקן הגיע לשני שלישי (66%) מסך ההכנסות של כלל העמותות בתחום. לעומת זאת, ההכנסות מיתר מקורות המימון קטנו בשנת 2020. הקיטון המוחלט הגדול ביותר היה בהכנסות ממכירות לגורמים פרטיים (843 מיליון ₪), אך הקיטון היחסי המשמעותי ביותר היה בתרומות מישראל (קיטון של 14% בתרומות מישראל שהתקבלו בשנת 2020 לעומת 2019) (תרשים 10).

10. סך ההכנסות בעמותות חינוך ומחקר, לפי מקור מימון ושנה, במיליארדי ש"ח

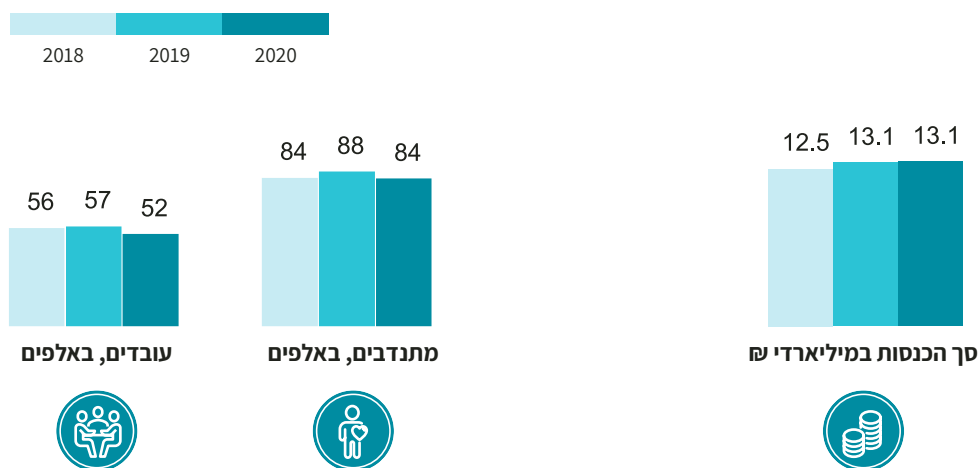

יחד עם זאת שהיה גידול כולל בסך התמיכות וההקצבות מהמדינה, נרשמה עליה רק בכ-60% מהעמותות (מתוך העמותות בתחום שקיבלו תמיכות מהמדינה בשנים 2019-2020) בסך התמיכות שקיבלו בשנת 2020. ככלל, מוסדות החינוך המשיכו לקבל ממשד החינוך תקציב בגין שעות הוראה גם בתקופת הסגרים שבהם הלימודים התקיימו באמצעים מקוונים, ובנוסף קיבלו לעיתים תוספות מיוחדות לצורך תקשוב והגברת הניקיון והחיתוי בשטחי המוסד בעת התרת הסגרים. העליה המשמעותית ביותר היתה ב"מרכז החינוך העצמאי לת"ת ובתי ספר (ע"ר)" (גידול של 89 מיליון ₪); וב"אורט ישראל (חל"צ)" (גידול של 69 מיליון ₪) - בשני המקרים עליה של כ-4% בתמיכות והקצבות המדינה בשנת 2020 לעומת 2019. ואילו הקיטון המשמעותי ביותר היה ב"עמותה לתפנית בחינוך - מיסודה של קרן רש"י (ע"ר)" - קיטון של כ-100 מיליון ₪ שנבע מהפעלה חלקית של תכנית קרב במוסדות החינוך; וב"רשת עמל 1 בע"מ (חל"צ)" - קיטון של 22 מיליון ₪ אשר נבע מצמצום פעילויות הכשרה למבוגרים.

עמותות חינוך ומחקר לפי גודל:

אמנם סך התמיכות וההקצבות מהמדינה אשר הגיעו לעמותות בתחום גדלו, אולם היו הבדלים נכרים בין עמותות בקבוצות גודל שונות: בממוצע בעמותה קטנה סך התמיכות וההקצבות מהמדינה קטן ב-28% בשנת 2020 לעומת שנת 2019, בהשוואה לגידול של 4% בממוצע לעמותה גדולה וגידול של 6% בממוצע לעמותה בינונית.

בריאות

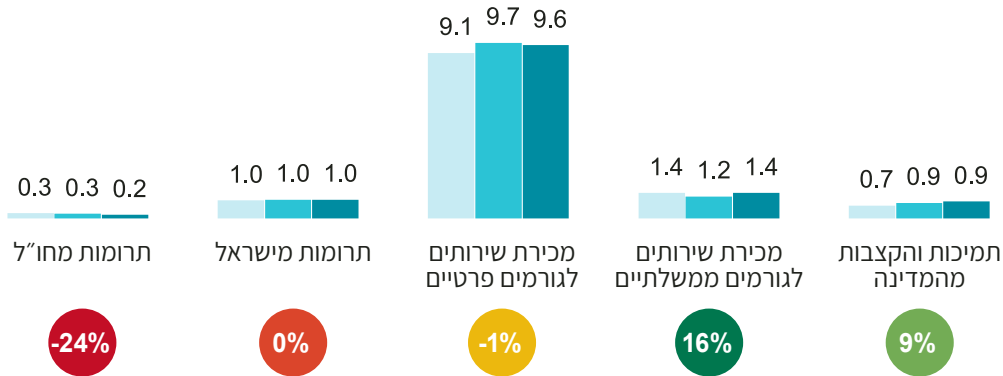
על פי הסיווג הבין-לאומי, הפעילות בתחום בריאות כוללת מתן שירותי בריאות כלליים ושירותי בריאות בהתמחויות שונות, לרבות שירותים תומכי בריאות, מינהל וחינוך לבריאות.

בעמותות בתחום בריאות, בין השנים 2018–2020, פעלו לפחות 84 אלף מתנדבות ומתנדבים, והועסקו לפחות 52 אלף עובדים ועובדות. בשנת 2020 הועסקו כ-4,500 עובדים פחות לעומת שנת 2019, ופעלו כ-4,000 מתנדבים פחות. כלל ההכנסות של כל עמותות הבריאות הסתכמו בשנת 2020 ב-13.1 מיליארד ש"ח – גידול של 71 מיליון ש"ח לעומת הכנסותיהן בשנת 2019 (0.5%). זאת בהשוואה לגידול של 505 מיליון ש"ח בשנת 2019 לעומת שנת 2018 (4.0%).

ההכנסות ממכירת שירותים לגורמים פרטיים הן מקור המימון העיקרי של עמותות בריאות, והן הגיעו לכמעט שלושה רבעים מסך ההכנסות בכל שלוש השנים. השינויים בהכנסות מכל אחד ממקורות המימון היו צנועים למדי בסכומים המוחלטים ביחס להיקף הפעילות בתחום כולו: ההכנסות ממכירות לגורמים פרטיים ומתרומות מחו"ל קטנו בשנת 2020 ב-131 מיליון ש"ח וב-61 מיליון ש"ח בהתאמה; הכנסות ממכירות לגורמים ממשלתיים גדלו ב-192 מיליון ש"ח; וההכנסות מתמיכות והקצבות מהמדינה גדלו ב-74 מיליון ש"ח (מ-861 מיליון ש"ח בשנת 2019, ל-935 מיליון ש"ח בשנת 2020) (תרשים 11).

11. סך ההכנסות בעמותות בריאות, לפי מקור מימון ושנה, במיליארדי ש"ח

שינוי בשנת 2020 לעומת 2019

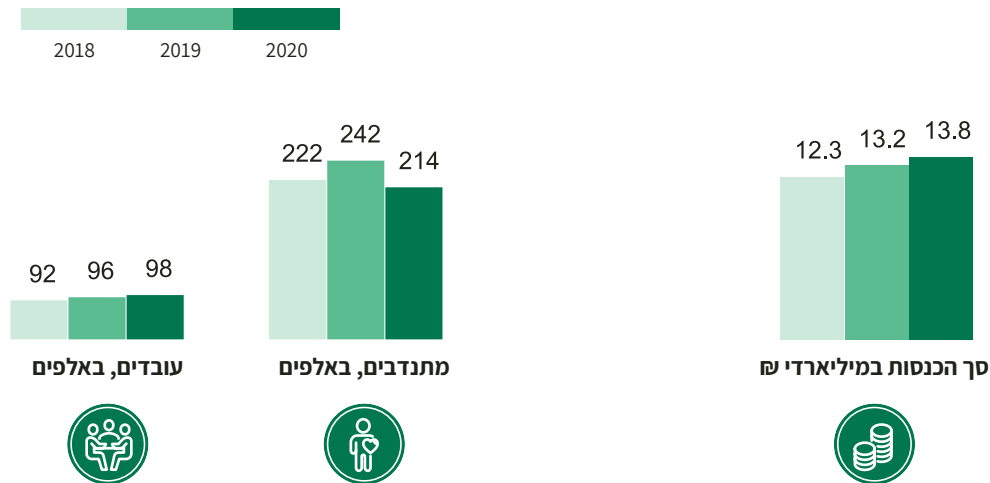
חשוב לציין שתחום הבריאות הוא ריכוזי במיוחד. 70% מסך ההכנסות בתחום כולו התרכזו בשנת 2020 בעשר העמותות הגדולות בתחום, רובן בתי חולים ציבוריים, קרנות מחקר ותאגידי בריאות שליד בתי החולים הממשלתיים ובבעלות קופות החולים. לכן, השינויים בתחום כמקשה אחת מבטאים בעיקר את השינויים באותן עמותות גדולות. ההכנסות של עשר העמותות הללו גדלו ב-1.7%, הודות לגידול בתמיכות והקצבות מהמדינה ובמכירות לגורמים ממשלתיים, ועל אף ירידות צנועות ביתר מקורות המימון (מעניין שעיקר הירידות במכירות לגורמים פרטיים נבעו מקיטון בתיירות מרפא ובפעולות אלקטיביות אשר ממומנות על ידי חברות הביטוח). הגידול המשמעותי ביותר היה ב"מרכז רפואי שערי צדק (ע"ר)" – גידול של 100 מיליון ש"ח אשר נובע מתמיכות משרד הבריאות בגין יישום ההנחיות לטיפול בחולי קורונה. הירידה המשמעותית ביותר היתה ב"מרכז משען בע"מ (חל"צ)" – קיטון של 45 מיליון ש"ח, בעיקר בגלל ירידה בהכנסות ממכירות לגורמים פרטיים אשר נבעה מירידה בכניסת דיירים חדשים וצמצום תפוסת בתי האבות.

עמותות בריאות לפי גודל:

משבר הקורונה השפיע באופן שונה מאוד על עמותות קטנות, בינוניות וגדולות בתחום הבריאות. בשנת 2020 היתה עליה של 12% בסך ההכנסות במוצע בעמותות בריאות גדולה – עליה שנבעה מגידול בהכנסות מכל מקורות המימון להוציא תרומות מחו"ל. בעמותה בינונית היתה ירידה של 7% במוצע, ובעמותות בריאות קטנה היתה ירידה של 55% במוצע – ירידה שנבעה מקיטון בכל מקורות המימון.

שירותי רווחה

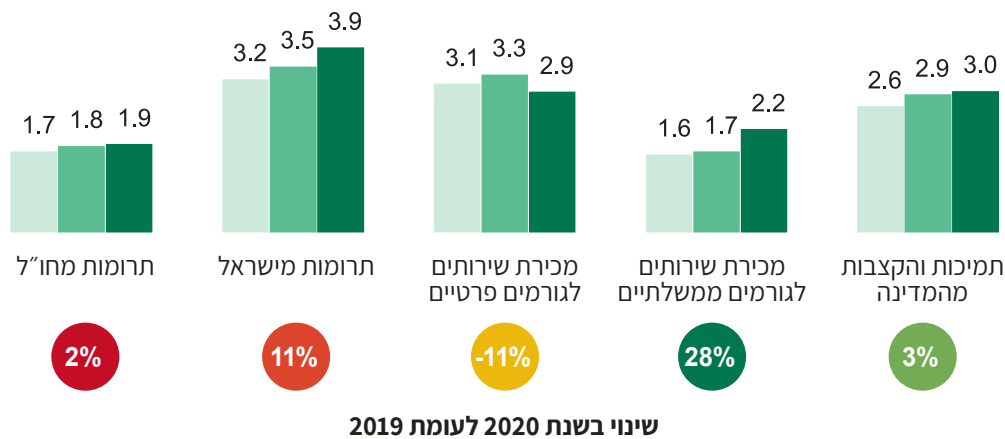
גבולות הגזרה של "שירותי רווחה" הם רחבים ולא חד משמעיים, היות ששירותים רבים ומגוונים יכולים לקדם את הרווחה של הפרט, למשל: השכלה נאותה, מתנ"ס קרוב למקום המגורים, ריאות ירוקות בעיר, מלגות לימודים וכן הלאה. למרות זאת שירותים אלה אינם כלולים בתחום שירותי רווחה. הייחוד של עמותות שירותי רווחה הוא שהן מעניקות סעדים במצבי מצוקה, ולרוב הן מתמקדות בפרט (בשונה מהקהילה). על פי הסיווג הבין-לאומי נוהגים להגדיר את הפעילות שלהן כ"שירותים חברתיים" או "שירותי אנוש". בפועל, הן מעניקות סיוע המותאם לאוכלוסיות ספציפיות או סיוע בעטיים של מצבי מצוקה וחירום ספציפיים.

בעמותות בתחום שירותי רווחה, בין השנים 2018–2020, פעלו לפחות 214 אלף מתנדבות ומתנדבים, והועסקו לפחות 92 אלף עובדים ועובדות. בשנת 2020 הועסקו כ-2,000 עובדים יותר לעומת שנת 2019, ופעלו כ-28,400 מתנדבים פחות. כלל ההכנסות של כל עמותות שירותי רווחה הסתכמו בשנת 2020 ב-13.8 מיליארד ₪ – גידול של 621 מיליון ₪ לעומת הכנסותיהן בשנת 2019 (4.7%). זאת בהשוואה לגידול של 873 מיליון ₪ בשנת 2019 לעומת שנת 2018 (7.1%).

תמהיל מקורות המימון בתחום שירותי רווחה מאוזן יחסית, כך שבכל השנים ההכנסות ממקור המימון הגדול ביותר לא עלו על 28% מסך ההכנסות, וההכנסות ממקור המימון הקטן ביותר לא היו קטנות מ-12% מסך ההכנסות. בין השנים 2018-2020 תרומות מישראל היו מקור המימון הראשון בגודלו, וחלקן בסך ההכנסות עלה במהלך שלוש השנים והגיע בשנת 2020 ל-28% מההכנסות (עם תרומות מישראל בסך 3.9 מיליארד ₪). ההכנסות מהמדינה (מתמיכות והקצבות וממכירות יחד) גדלו ב-545 מיליון ₪ (גידול של 12% בהכנסות מהמדינה).⁶ לעומת זאת, ההכנסות ממכירות לגורמים פרטיים קטנו ב-360 מיליון ₪ (-11%) (תרשים 12).

12. סך ההכנסות בעמותות שירותי רווחה, לפי מקור מימון ושנה, במיליארדי ₪

הגידול המשמעותי ביותר בסך ההכנסות היה ב"אשל חב"ד (ע"ר)", הודות לגידול של 76 מיליון ₪ בתמיכות והקצבות מהמדינה ועוד גידול של 46 מיליון ₪ בסך תרומות מישראל (כולל תרומות בשוה כסף). העמותה שותפה בין היתר בפרויקט הלאומי לביטחון תזונתי, ובשנת 2020 היתה לה התקשרות ייעודית עם הממשלה במטרה לספק סלי מזון מותאמים ותווי מזון למשפחות שנפגעו ממשבר הקורונה ולמשפחות של חולי קורונה. הגידול הבא בגודלו בתרומות מישראל היה ב"ארגון לתת – סיוע הומניטרי ישראלי (ע"ר)", אשר שותפה גם היא בפרויקט הביטחון התזונתי, מפעילה את פרויקט "לתת בעיר", והקימה "קרן קורונה" לנפגעים מהמשבר. בשנת 2020 העמותה גייסה תרומות מישראל בהיקף של כ-33 מיליון ₪ נוספים (יותר מבשנת 2019) מחברות, מקרנות ומהציבור הרחב (רובן תרומות בכסף).

לעומת עמותות שהרחיבו את פעילותן כדי לתת מענים לצרכים שהתעוררו לנוכח המשבר, היו עמותות שהמשיכו בפעילותן השגרתית, ומגמת הגידול שלהן לא השתנתה. הגדולה שבהן היא "מטב עמותה לשירותי טיפול ורווחה (ע"ר)". העמותה מספקת שירותי סיעוד ביתי אשר מוגדרים כמפעל חיוני ולכן על אף הקשיים במתן השירות המשיכה לפעול, והכנסותיה ממכירות לגורמים פרטיים גדלו בשנת 2020 ב-105 מיליון ₪ – בדומה לגידול שהיה בכל אחת משלוש השנים הקודמות.

היו גם עמותות שקטנו, בעיקר לנוכח קיטון בתרומות מחו"ל. למשל עמותות המעניקות סיוע למיעוטי יכולת כלכלית כמו "חינא וחסידא – ירושלים (ע"ר)" שהכנסותיה קטנו בכמעט 27 מיליון ₪, או "אגודת בית אברהם ע"ש החזון איש זצוק"ל בע"מ (חל"צ)" שהכנסותיה קטנו בכ-19 מיליון ₪. והיו עמותות שפעילותן הצטמצמה היות שהיא קשורה למוסדות חינוך, כמו "קרן הסעה וסיוע לתלמידי החינוך העצמאי (ע"ר)", שהכנסותיה הצטמצמו בכ-18 מיליון ₪.

⁶ חשוב לציין שאמנם הדיווח על מכירות לגורמים ממשלתיים גדל ב-471 מיליון ₪, אולם רובו המכריע נובע מהבדלים בדיווח בין השנים, כך שמרבית הסכומים החדשים שדווחו בשנת 2020 כהכנסות ממכירות לגורמים ממשלתיים, דווחו בשנת 2019 כתמיכות והקצבות מהמדינה, הגם שלא היה שינוי מהותי במקור הכסף (על פי הדוחות הכספיים). לכן, מדויק יותר לבחון את השינוי בהכנסות מהמדינה בכלל, ולא בנפרד מכל סוג הכנסה.

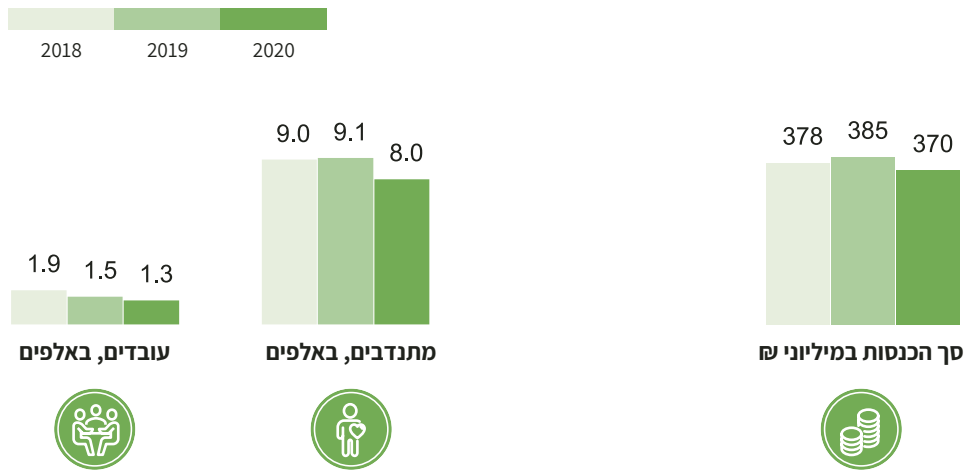
עמותות שירותי רווחה לפי גודל:

הגידול הכולל בהכנסות של 4.7%, משקף בעיקר גידול בעמותות הגדולות. בשנת 2020 היתה עליה של 9% בסך ההכנסות בממוצע בעמותות שירותי רווחה גדולה – עליה שנובעת בעיקר מגידול בהכנסות מהמדינה ובתרומות מיישראל – גידול של 16% בשני המקורות, בממוצע לעמותה גדולה בשירותי רווחה). בעמותה בינונית, סך ההכנסות נותר כמעט ללא שינוי (-0.2% בממוצע), ובעמותה קטנה סך ההכנסות קטנו ב-26% בממוצע – ירידה שנבעה מקיטון בכל מקורות המימון.

מעניין לציין שבעמותות שירותי רווחה גדולות אפילו מספר העובדים גדל בממוצע ב-6%. זאת בהשוואה לקיטון של 3% בממוצע לעמותה גדולה (מכל תחומי הפעילות).

סביבה

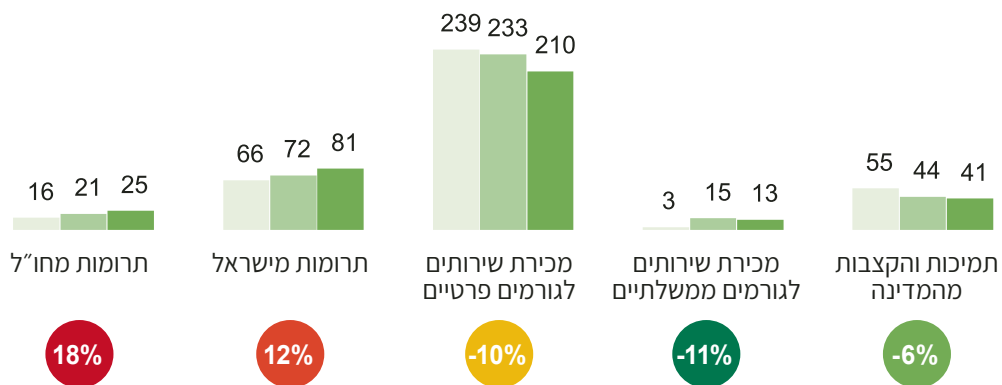
על פי הסיווג הבין-לאומי הפעילות בתחום סביבה כוללת שמירה והגנה על הסביבה הטבעית והאנושית, לרבות חינוך סביבתי והגנה על בעלי חיים.

בעמותות בתחום סביבה, בין השנים 2018–2020, פעלו לפחות 8,000 מתנדבות ומתנדבים, והועסקו לפחות 1,300 עובדים ועובדות. בשנת 2020 הועסקו 209 עובדים פחות לעומת שנת 2019, ופעלו 1,144 מתנדבים פחות. כלל ההכנסות של כל עמותות סביבה הסתכמו בשנת 2020 ב-370 מיליון ש"ח – קיטון של 14.4 מיליון ש"ח לעומת הכנסותיהן בשנת 2019 (-3.7%). זאת בהשוואה לגידול של 6.3 מיליון ש"ח בשנת 2019 לעומת שנת 2018 (1.7%).

ההכנסות ממכירת שירותים לגורמים פרטיים הן מקור המימון העיקרי של עמותות סביבה (למעלה מ-57% מההכנסות בכל שלוש השנים). בשנת 2020 ההכנסות ממכירות לגורמים פרטיים קטנו ב-23 מיליון ₪ (-10% לעומת שנת 2019). גם ההכנסות מהמדינה קטנו בשנת 2020: קיטון של 6% בתמיכות והקצבות מהמדינה, ו-11% במכירות לגורמים ממשלתיים. לעומת זאת היתה עליה בתרומות: גידול של 12% בתרומות מישראל, ו-18% בתרומות מחו"ל. מעניין לציין שהוציא מקור המימון הקטן ביותר (מכירות לגורמים ממשלתיים), השינוי בשנת 2020 המשיך מגמה קודמת (בין אם עליה בתרומות מישראל ומחו"ל בין השנים 2018-2020, ובין אם ירידה בתמיכות והקצבות המדינה ובמכירות לגורמים פרטיים (תרשים 13)).

13. סך ההכנסות בעמותות סביבה, לפי מקור מימון ושנה, במיליוני ₪

שינוי בשנת 2020 לעומת 2019

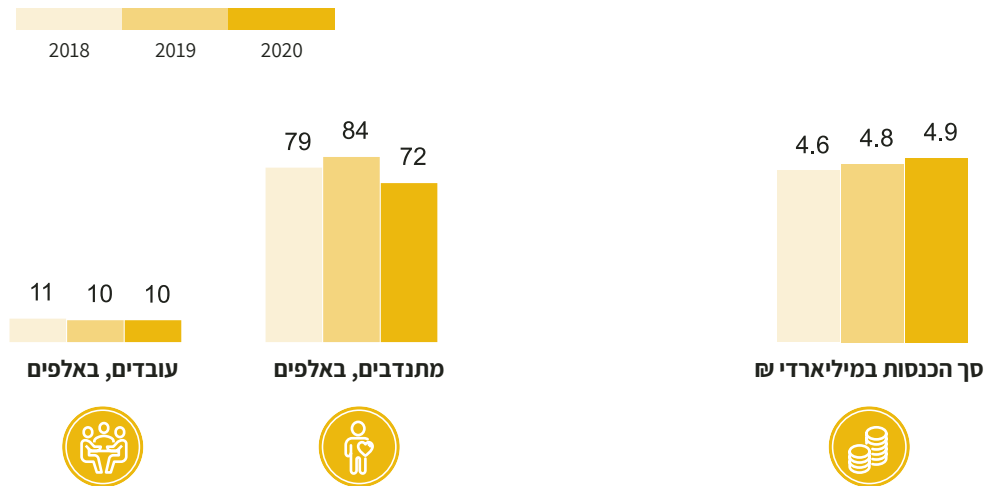
בתחום סביבה פועלים שני ארגונים גדולים במיוחד שהכנסותיהם יחד מהווים 60% מההכנסות בתחום (220 מיליון ₪), ולכן השינויים בתחום כולו משקפים במידה רבה את השינויים בארגונים הללו. החל"צ הגדולה בתחום היא "ת.מ.י.ר. - תאגיד מחזור יצרנים בישראל בע"מ (חל"צ)", אשר המשיכה בפעילות כרגיל, ואף התקשרה עם שתי רשויות מקומיות נוספות, כך שהכנסותיה ממכירות לגורמים פרטיים גדלו בשנת 2020 ב-14 מיליון ₪. העמותה השנייה בגודלה היא "החברה להגנת הטבע (ע"ר)" אשר סך הכנסותיה קטן בשנת 2020 ב-37 מיליון ₪, כשהקיטון המשמעותי ביותר היה במכירות לגורמים פרטיים (35- מיליון ₪), עקב עצירה מוחלטת של פעילות הטיילות החינוכית. השינויים בשני הארגונים מקזזים חלקית זה את זה ומסתכמים לחלק הארי של השינויים בתחום כולו. מעניין שהתמונה המצטיירת מיתר העמותות בתחום דומה, במובן זה שב-46% מהעמותות היה גידול בשנת 2020, וב-44% מהעמותות היה קיטון. האיזון בין עמותות שחוו קיטון לבין העמותות שחוו גידול נשמר בכל מקורות המימון, להוציא תרומות מישראל: בעוד שב-43% מהעמותות בתחום היתה עליה בתרומות מישראל בשנת 2020, רק ב-25% מהעמותות בתחום היתה ירידה בתרומות מישראל. הגידול המשמעותי ביותר בתרומות מישראל היה ב"אנימלס (ע"ר)" (גידול של 4.6 מיליון ₪ בשנת 2020). מנגד, ב"חברה להגנת הטבע (ע"ר)" התרומות מישראל קטנו ב-4.6 מיליון ₪.

עמותות סביבה לפי גודל:

בעמותות גדולות מתחום סביבה היה קיטון ממוצע של 5% בסך ההכנסות בשנת 2020, המשקף כאמור בעיקר את השינויים בשני הארגונים הגדולים. גם בעמותות סביבה קטנות היה צמצום ממוצע בהיקף של 5% - קיטון מתון בהרבה מהקיטון בעמותות הקטנות מכל התחומים. בעמותות סביבה בינוניות היה גידול ממוצע של 7%. זאת הודות לגידול ממוצע של כ-40% בתרומות מישראל (בשנת 2020 לעומת שנת 2019) - גידול אשר פיצה על ירידות ממוצעות בהכנסות מכל יתר מקורות המימון.

שיכון ופיתוח

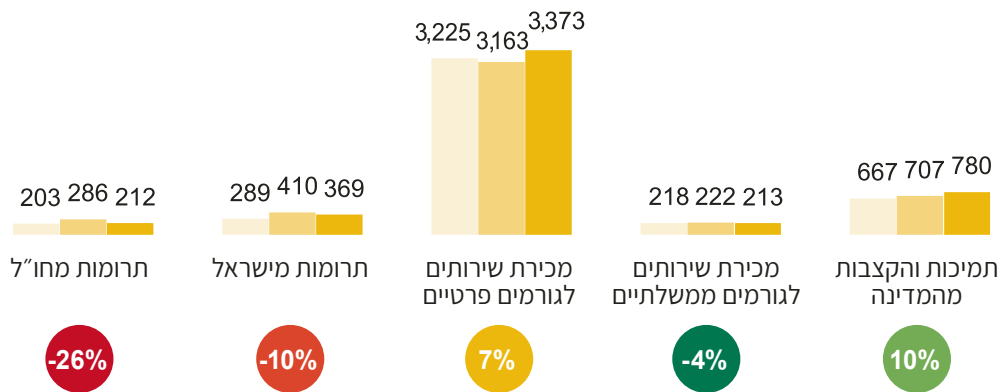
על פי הסיווג הבינלאומי תחום שיכון ופיתוח כולל עמותות המקדמות תוכניות ומספקות שירותים שתכליתם לסייע בשיפור איכות החיים הקהילתיים, החברתיים והכלכליים.

בעמותות בתחום שיכון ופיתוח, בין השנים 2018-2020, פעלו לפחות 72 אלף מתנדבות ומתנדבים, והועסקו כעשרת אלפים עובדים ועובדות לכל הפחות. בשנת 2020 כמעט ולא היה שינוי במספר העובדים לעומת שנת 2019, אך פעלו כ-12 אלף מתנדבים פחות. כלל ההכנסות של כל עמותות שיכון ופיתוח הסתכמו בשנת 2020 ב-4.9 מיליארד ש - גידול של 159 מיליון ש לעומת הכנסותיהן בשנת 2019 (3.3%). זאת בהשוואה לגידול של 186 מיליון ש בשנת 2019 לעומת שנת 2018 (4.1%).

ההכנסות ממכירת שירותים לגורמים פרטיים הן מקור המימון העיקרי של עמותות שיכון ופיתוח (למעלה משני שלישים מההכנסות בכל שלוש השנים). בשנת 2020 ההכנסות ממכירות לגורמים פרטיים גדלו ב-210 מיליון ₪ (7% לעומת שנת 2019). גם ההכנסות מתמיכות והקצבות מהמדינה (מקור המימון השני) גדלו בשנת 2020 – בשיעור של 10%. ההכנסות משלושת מקורות המימון האחרים (והקטנים ביותר) קטנו בשנת 2020 בהיקף כולל של כ-100 מיליון ₪ (תרשים 14).

14. סך ההכנסות בעמותות שיכון ופיתוח, לפי מקור מימון ושנה, במיליוני ₪

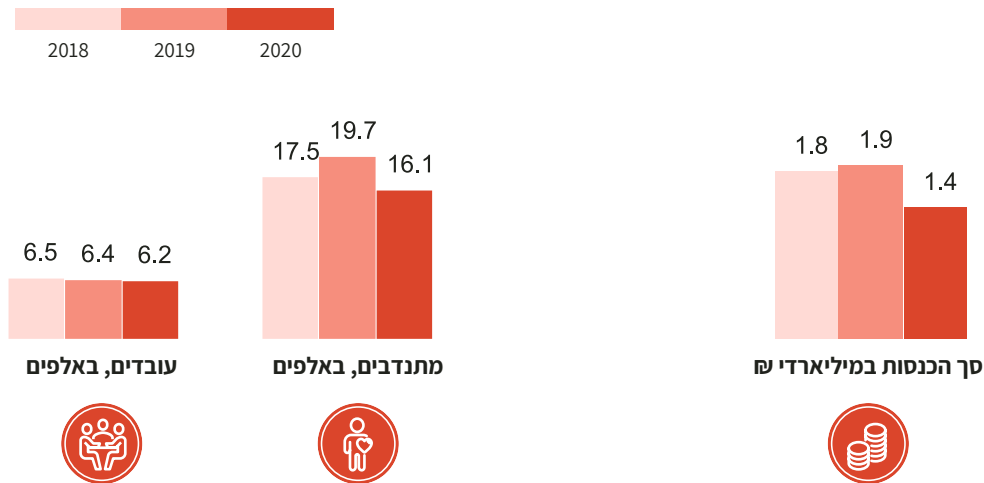
שינוי בשנת 2020 לעומת 2019

בתחום שיכון ופיתוח פועלת "הקרן הקיימת לישראל" (קק"ל), אשר הכנסותיה מהוות 60% מההכנסות בתחום (כמעט 3 מיליארד ₪). כמו כן, בשנת 2020 הכנסותיה של קק"ל גדלו בכ-600 מיליון ₪ (גידול של 25% בהשוואה לגידול של 8% בשנת 2019). גידול זה נובע מעליה משמעותית בהכנסות מדמי חכירה מהוונים, אשר נובעים מעסקאות שמבצעת רשות מקרקעי ישראל לאחר הפשרת קרקעות, ולכן אינה קשורה למשבר הקורונה. למעשה, סך ההכנסות של כל העמותות בתחום ללא קק"ל, קטנו בשנת 2020 בכ-425 מיליון ₪, בעיקר לנוכח קיטון בהכנסות של עמותות בינוי ושיכון אשר סיימו את עיקר הפעילות שלהן. ראוי לציין שלא ניתן לרשום "עמותות בניה" חדשות, ולכן הפעילות בתחום "בינוי ושיכון" הצטמצמה משמעותית בשנת 2020, וצפויה להמשיך להצטמצם בשנים הקרובות. הפעילות בתחום שיכון ופיתוח ביתר תתי התחום (יזמות עיסקית, תירות ופיתוח עירוני ואזורי, ללא בינוי ושיכון) וללא הפעילות של קק"ל הצטמצמה בכ-50 מיליון ₪ בשנת 2020.

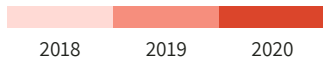
עמותות שיכון ובינוי לפי גודל:

בעמותות גדולות מתחום שיכון ופיתוח היה גידול ממוצע של 14% בסך ההכנסות בשנת 2020, המשקף כאמור בעיקר את הגידול בקק"ל. לעומת זאת בעמותות שיכון ופיתוח בינוניות היה קיטון ממוצע של 11% בסך ההכנסות בשנת 2020 לעומת שנת 2019, ובעמותות שיכון ופיתוח קטנות היה קיטון ממוצע של 94% בסך ההכנסות.

סנגור

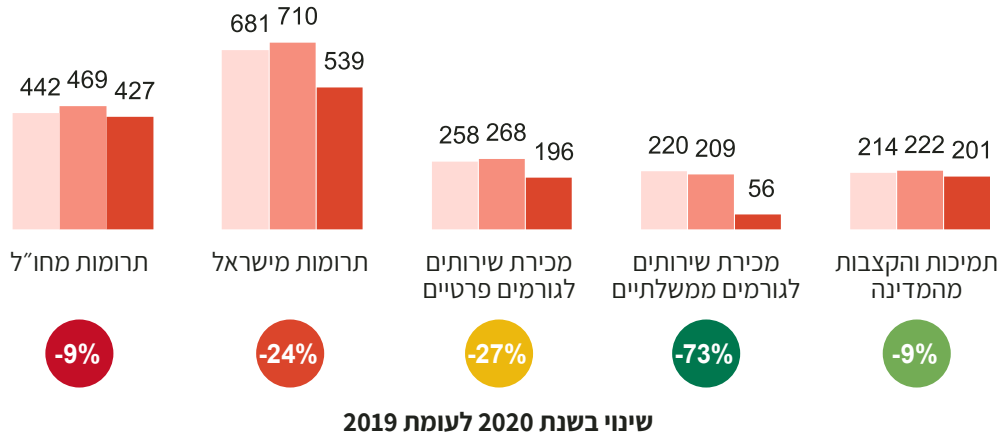

על פי הסיווג הבינלאומי, הפעילות המשויכת לתחום סנגור כוללת הגנה על זכויות אזרחיות ואחרות, קידום אינטרסים חברתיים או פוליטיים כלליים, קידום אינטרסים של קבוצות מסוימות, ומתן שירותים משפטיים. תחום סנגור כולל גם ארגונים של יוצאי תפוצה, ובישראל קבוצה זו כוללת גם ארגונים הפועלים לעידוד עליה. בעמותות בתחום סנגור, בין השנים 2018–2020, פעלו לפחות 16 אלף מתנדבות ומתנדבים, והועסקו לפחות ששת אלפים עובדים ועובדות. בשנת 2020 הועסקו 130 עובדים פחות לעומת שנת 2019, ופעלו כ-3,600 מתנדבים פחות. כלל ההכנסות של כל עמותות סנגור הסתכמו בשנת 2020 ב-1.4 מיליארד ₪ – קיטון של 457 מיליון ₪ לעומת הכנסותיהן בשנת 2019 (-24.4%). זאת בהשוואה לגידול של 62 מיליון ₪ בשנת 2019 לעומת שנת 2018 (3.4%).

עיקר ההכנסות של עמותות בתחום סנגור הן מתרומות (38% מההכנסות מתרומות מישראל ולפחות 24% מתרומות מחו"ל, בכל שלוש השנים). בשנת 2020 ההכנסות מכל מקורות המימון קטנו. הירידות המשמעותיות ביותר בהיקפן היו בתרומות מישראל (קיטון של 171 מיליון ₪), ובמכירות לגורמים פרטיים (קיטון של 153 מיליון ₪) (תרשים 15).

15. סך ההכנסות בעמותות סנגור, לפי מקור מימון ושנה, במיליוני ₪

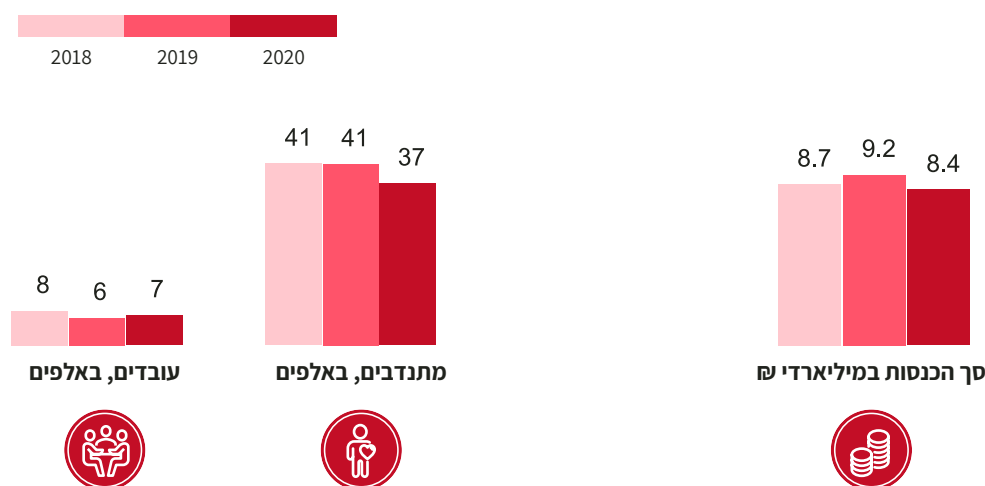
החל"צ הגדולה ביותר בתחום סנגור הוא "ישראל זכות מלידה בינלאומית (חל"צ)", אשר עוסקת בחיזוק הזהות היהודית והקשר עם הקהילות היהודיות בתפוצות, במידה רבה באמצעות הפעלת פרויקט "תגלית" לצעירים יהודיים המגיעים לתקופה קצרה לישראל. פעילות העמותה הצטמצמה בשנת 2020 ב-70% לנוכח המגבלות המשמעותיות על מעבר בין מדינות והתקהלות, שבגינן עשרות אלפי צעירים לא יכלו להשתתף בפרויקט. בסך הכל, הכנסותיה מתרומות מחו"ל קטנו בכ-250 מיליון ₪, וההכנסות ממכירות לגורמים ממשלתיים קטנו ב-160 מיליון ₪.

עמותות סנגור לפי גודל:

תרומות הן חלק הארי בהכנסות של עמותות סנגור משלוש קבוצות הגודל. אולם בעוד שבעמותות סנגור בינוניות ההכנסות מתרומות (מישראל ומחו"ל) גדלו ב-1% בממוצע לעמותה בשנת 2020; בעמותות גדולות התרומות קטנו ב-20% בממוצע לעמותה, ובעמותות קטנות התרומות קטנו ב-29% בממוצע לעמותה.

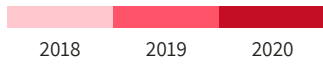
פילנתרופיה והתנדבות

על פי הסיווג הבין-לאומי, הפעילות המשויכת לתחום פילנתרופיה והתנדבות כוללת פעילות של קרנות פילנתרופיות וקידום התנדבות. פעילות של קרנות פילנתרופיות כוללת בעיקרה גיוס כספים ממגוון מקורות, ומתן מענקים. המענקים ניתנים בדרך כלל לעמותות אחרות לצורך מימון פעילותן, או ליחידים בצורת מלגות ללימודים או למטרה מסוימת אחרת כגון טיפול רפואי. קרנות פילנתרופיות עשויות לגייס מימון מתאגידים עסקיים, מיחידים בעלי הון ומשפחותיהם ומן הציבור הרחב, לרבות בדרך של גיוס המונים ובתי הגרלות; וכן ממקורות ציבוריים. בעמותות בתחום פילנתרופיה והתנדבות, בין השנים 2018–2020, פעלו לפחות 37 אלף מתנדבות ומתנדבים, והועסקו לפחות ששת אלפים עובדים ועובדות. בשנת 2020 הועסקו כ-630 עובדים יותר לעומת שנת 2019, ופעלו כ-4,400 מתנדבים פחות. בתת תחום "ארגוני מתנדבים", הכולל את העמותות אשר מפעילות את מתנדבות ומתנדבי השירות הלאומי, היה קיטון צנוע במספרי המתנדבים. בשנת 2019 פעלו 20,942 מתנדבים בעמותות בתת תחום זה, ובשנת 2020 – 20,388 (קיטון של 2.6%).

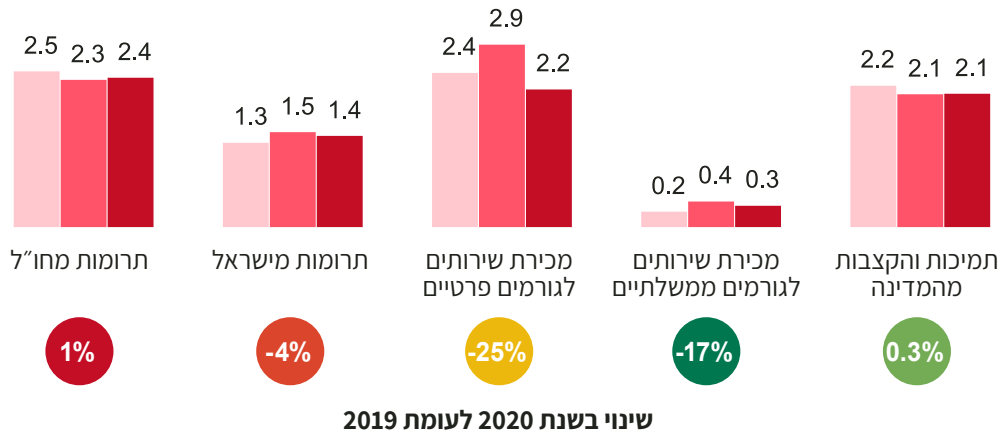
כלל ההכנסות של כל עמותות פילנתרופיה והתנדבות הסתכמו בשנת 2020 ב-8.4 מיליארד ש"ח – קיטון של 795 מיליון ש"ח לעומת הכנסותיהן בשנת 2019 (-8.6%). זאת בהשוואה לגידול של 502 מיליון ש"ח בשנת 2019 לעומת שנת 2018 (5.8%).

שלושת מקורות המימון הגדולים בתחום פילנתרופיה והתנדבות הם: מכירות לגורמים פרטיים, תרומות מחו"ל ותמיכות והקצבות מהמדינה. בשנת 2020 התרומות מחו"ל גדלו ב-1% והתמיכות וההקצבות מהמדינה גדלו ב-0.3% (בסך הכל גידול של 40 מיליון ש"ח משני המקורות). לעומת זאת, ההכנסות ממכירות לגורמים פרטיים קטנו ב-25% (709 מיליון ש"ח) (תרשים 16).

16. סך ההכנסות בעמותות פילנתרופיה והתנדבות, לפי מקור מימון ושנה, במיליארדי ש"ח

החל"צ הגדולה בתחום פילנתרופיה והתנדבות היא "מפעל הפיס (חל"צ)". הכנסותיה בשנת 2020 הסתכמו ב-1.3 מיליארד ש"ח – הכנסות ממכירות לגורמים פרטיים (העודף המתקבל מהכנסות מהגרלות בניכוי זכויות). בשנת 2020 הכנסותיה קטנו ב-712 מיליון ש"ח.

העמותה השנייה בגודלה היא "הקרן לרווחת נפגעי השואה (ע"ר)" עם הכנסות בהיקף של 1.1 מיליארד ש"ח. בשנת 2020 הכנסותיה גדלו בעיקר לאור גידול של 170 מיליון ש"ח בתמיכות והקצבות מהמדינה (הרשות לזכויות ניצולי שואה) – גידול המשקף הרחבה של הפעילות ללא קשר למגפת הקורונה.

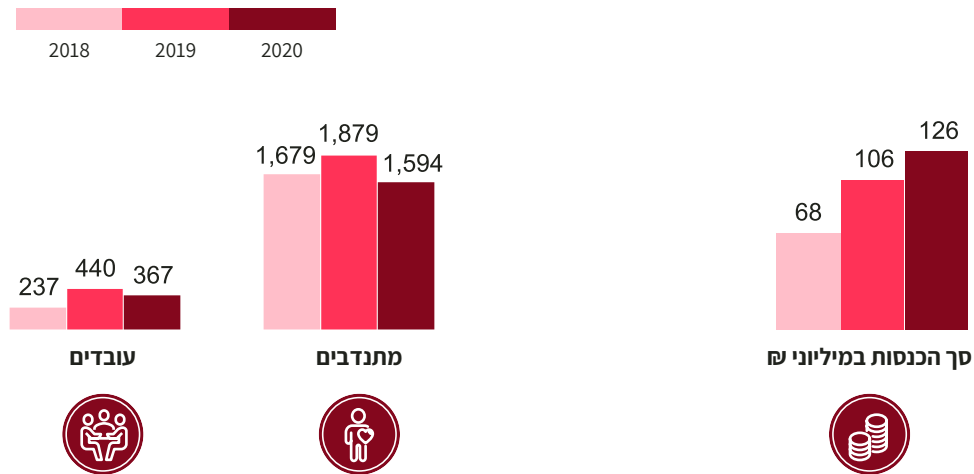
השינויים בתרומות מחו"ל שהיו מקור המימון הגדול בשנת 2020, נרשמו בשני הכיוונים: מחד נרשמו ירידות, למשל קיטון של 87 מיליון ש"ח בתרומות מחו"ל שהתקבלו ב"קרן היסוד המגבית המאוחדת לישראל"; מנגד, נרשמו עליות, למשל ב"קרן שוסטרמן – ישראל (ע"ר)" – תרומות מחו"ל גדלו ב-69 מיליון ש"ח, ושימשו להגדלת מענקים לנוכח משבר הקורונה.

עמותות פילנתרופיה והתנדבות לפי גודל:

כמחצית מהעמותות בתחום פילנתרופיה והתנדבות הן עמותות גדולות (בהשוואה ל-10% בלבד עמותות גדולות מתוך כלל העמותות). בשנת 2020, סך ההכנסות של עמותה גדולה בתחום קטנו ב-10% במוצע לעמותה – קיטון הנובע מירידה בהכנסות הממוצעות מכל מקורות המימון. יחד עם זאת, בניכוי השפעת השינויים במפעל הפיס, הקיטון בעמותות פילנתרופיה והתנדבות גדולה דומה לשינוי הממוצע בכלל העמותות הגדולות.

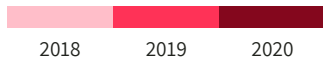

פעילות בין-לאומית

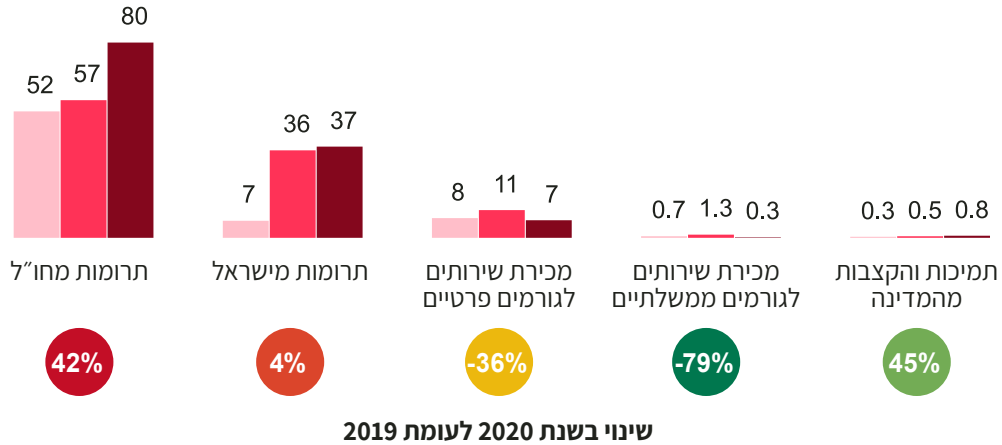
על פי הסיווג הבינ-לאומי המטרות בתחום פעילות בין-לאומית הן קידום ההבנה הבין-תרבותית בין עמים, הגשת סיוע לעמים אחרים במצבי חירום, ותרומה לפיתוח ולרווחה בארצות אחרות.

בעמותות בתחום פעילות בין-לאומית, בין השנים 2018-2020, פעלו לפחות 1,594 מתנדבות ומתנדבים, והועסקו לפחות 237 עובדים ועובדות. בשנת 2020 הועסקו 73 עובדים פחות לעומת שנת 2019, ופעלו 285 מתנדבים פחות. כלל ההכנסות של כל עמותות פעילות בין-לאומית הסתכמו בשנת 2020 ב-126 מיליון ש"ח – גידול של 20 מיליון ש"ח לעומת הכנסותיהן בשנת 2019 (19%). זאת בהשוואה לגידול של 48 מיליון ש"ח בשנת 2019 לעומת שנת 2018 (55%).

תחום פעילות בין-לאומית הוא תחום הפעילות הקטן ביותר מבחינת מספר עמותות, עובדים, מתנדבים וסך הכנסות. בשנת 2020 פעלו בו 77 עמותות בלבד. התחום נסמך כמעט אך ורק על תרומות (כ-90% מההכנסות בתחום). תרומות מחו"ל הן מקור המימון העיקרי בתחום, ובשנת 2020 היה גידול של 23 מיליון ₪ בתרומות מחו"ל (תרשים 17).

17. סך ההכנסות בעמותות פעילות בין-לאומית, לפי מקור מימון ושנה, במיליוני ₪

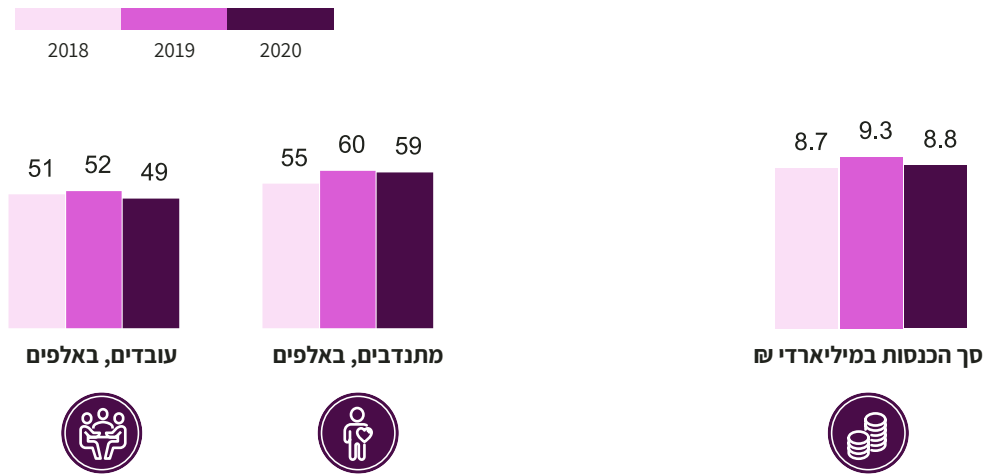
בתחום פעילות בין-לאומית פועלות רק שתי עמותות מקבוצת "העמותות הגדולות", והכנסותיהן מהוות 64% מההכנסות בתחום. ובהתאם, השינויים בתחום בשנת 2020 משקפים למעשה את קורותיהן של העמותות הללו. הגדולה שבהן היא "גיי די סי אינטרנשיונל בע"מ (חל"צ)" שהתחילה את פעילותה בשנת 2019, והיא בתהליך גדילה. הכנסותיה בשנת 2020 מתרומות מחו"ל גדלו ב-38 מיליון ₪. העמותה השניה בגודלה היא "אייפאק – אי.אי.אי.אף ישראל (AIPAC-AIEF ISRAEL) (ע"ר)" העוסקת בקידום יחסי ישראל ארצות הברית באמצעות תוכניות חינוכיות, ובשנת 2020 הכנסותיה מתרומות מחו"ל קטנו ב-16 מיליון ₪ לנוכח צמצום הפעילות החינוכית הכרוכה בהוצאת משלחות לימודיות לחו"ל בעתיו של משבר הקורונה.

עמותות פעילות בין-לאומית לפי גודל:

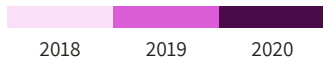
61% מהעמותות בתחום הן עמותות קטנות ו-36% הן עמותות בינוניות. בשנת 2020, ההכנסות בעמותה קטנה בתחום פעילות בין-לאומית קטנו ב-17% בממוצע לעמותה, וההכנסות בעמותה בינונית בתחום גדלו בממוצע ב-1%.

דת

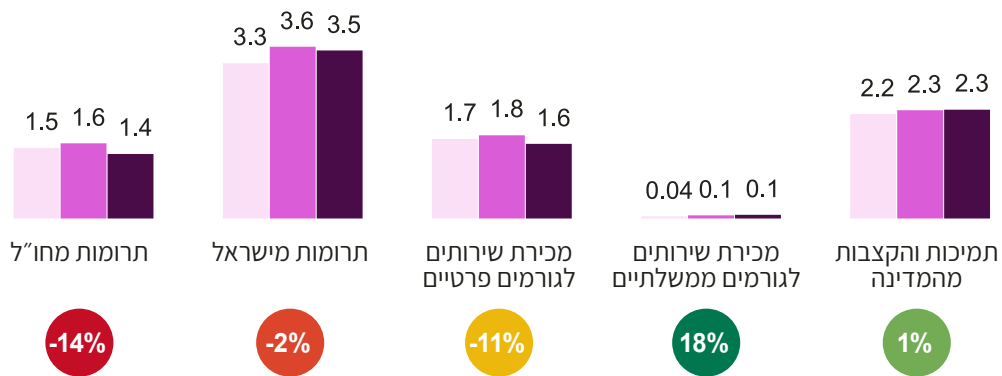

על פי הסיווג הבין-לאומי, הפעילות המשויכת לתחום דת כוללת קידום אמונות דתיות, ניהול טקסים דתיים והגשת שירותי דת (לטובת קהילות מאמינים יהודיות ולא יהודיות). בישראל, תחום דת כולל גם ישיבות גבוהות וכוללים. בעמותות בתחום דת, בין השנים 2018–2020, פעלו לפחות 55 אלף מתנדבות ומתנדבים, והועסקו לפחות 49 אלף עובדים ועובדות. בשנת 2020 הועסקו כ-2,800 עובדים פחות לעומת שנת 2019, ופעלו כ-500 מתנדבים פחות. כלל ההכנסות של כל עמותות דת הסתכמו בשנת 2020 ב-8.8 מיליארד ש"ח – קיטון של 461 מיליון ש"ח לעומת הכנסותיהן בשנת 2019 (-5.0%). זאת בהשוואה לגידול של 614 מיליון ש"ח בשנת 2019 לעומת שנת 2018 (7.1%).

שני מקורות המימון הגדולים בתחום דת הם תרומות מישראל (כ-40% מההכנסות בכל שלוש השנים), ותמיכות והקצבות מהמדינה (כ-25% מההכנסות). בשנת 2020 ההכנסות מהמדינה גדלו מעט: ההכנסות מתמיכות והקצבות מהמדינה גדלו ב-17 מיליון ש"ח, וההכנסות ממכירות לגורמים ממשלתיים גדלו ב-11 מיליון ש"ח. אך ההכנסות מיתר המקורות קטנו: ההכנסות ממכירות לגורמים פרטיים קטנו ב-190 מיליון ש"ח, ההכנסות מתרומות מישראל קטנו ב-79 מיליון ש"ח וההכנסות מתרומות מחו"ל קטנו ב-219 מיליון ש"ח (תרשים 18).

18. סך ההכנסות בעמותות דת, לפי מקור מימון ושנה, במיליארדי ש"ח

שינוי בשנת 2020 לעומת 2019

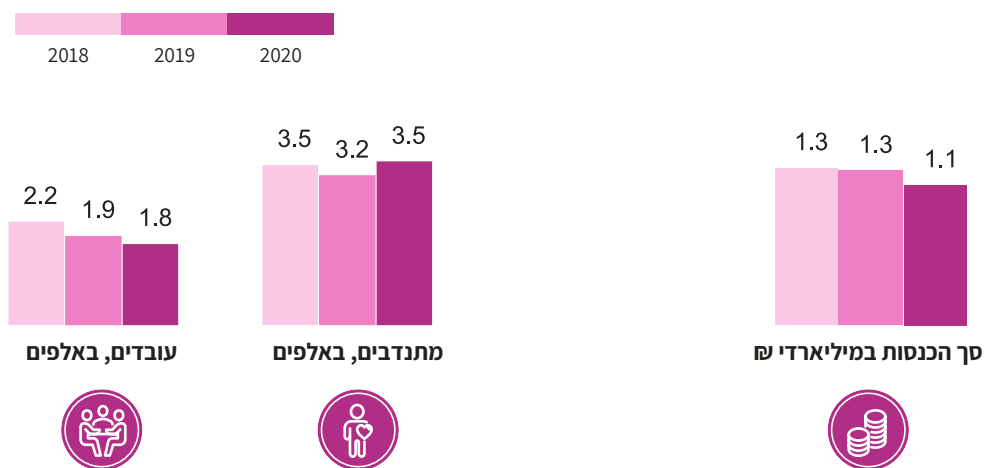
השינויים המצרפיים בתחום משקפים דפוסי שינוי מנוגדים בעמותות הדת, וקשה להצביע על דפוס מוביל בתחום. ישנן עמותות שהפעילות בהן הצטמצמה לנוכח מגבלות משבר הקורונה. הגדולות שבהן הן: "ערכים – אגודה להפצת התודעה היהודית (ע"ר)" הפועלת להחדרת התודעה היהודית באמצעות הרצאות וימי עיון, שהכנסותיה קטנו בשנת 2020 ב-24 מיליון ש"ח, ו"מכון מעיינות ללמודי יהדות (ע"ר)" המציעה תוכניות לימודי יהדות לסטודנטים מחו"ל השוהים בארץ (כולל במסגרת פרוייקט "תגלית"), שהכנסותיה קטנו ב-18 מיליון ש"ח. בשתי העמותות הקיטון נובע בחלקו מתרומות מישראל. אולם היו עמותות שהפעילות בהן התרחבה. למשל, "מרכז חסידי ויז'ניץ מוסדות ישועות משה בני ברק (ע"ר)" שהכנסותיה גדלו בשנת 2020 ב-19 מיליון ש"ח, ו"מוסדות אור הזוהר הקדוש וישועות הרשב"י – צפת מירון (ע"ר)" שהכנסותיה גדלו ב-11 מיליון ש"ח. בשני המקרים, בעיקר הודות לגידול בתרומות מישראל.

עמותות דת לפי גודל:

עמותות דת משלוש קבוצות הגודל קטנו בממוצע, אך בהיקפים שונים: בשנת 2020 היתה ירידה של 2% בסך ההכנסות בממוצע בעמותות דת גדולה; בעמותות בינוניות היתה ירידה של 3% בממוצע, ובעמותות דת קטנה היתה ירידה של 19% בממוצע.

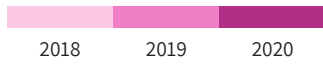

איגודים מקצועיים

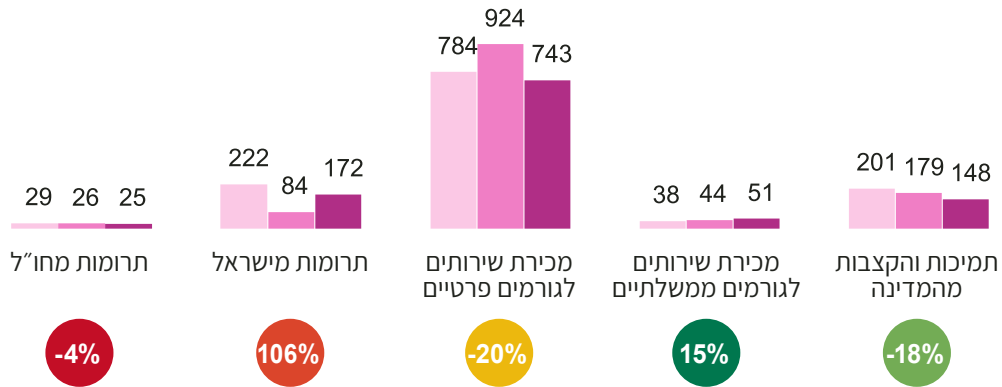
על פי הסיווג הבין-לאומי, הפעילות המשייכת לתחום איגודים מקצועיים כוללת קידום של אינטרסים מקצועיים, תעסוקתיים ועסקיים בענפי כלכלה שונים והגנה עליהם, לרבות באמצעות אסדרתם. כדאי לציין שאיגודים מקצועיים רבים רשומים כאגודות עות'מניות ולכן אינם כלולים בשנתון.

בעמותות בתחום איגודים מקצועיים, בין השנים 2018–2020, פעלו לפחות 3,200 מתנדבות ומתנדבים, והועסקו לפחות 1,750 עובדים ועובדות. בשנת 2020 הועסקו 170 עובדים פחות לעומת שנת 2019, ופעלו 300 מתנדבים יותר. כלל ההכנסות של כל האיגודים המקצועיים הסתכמו בשנת 2020 ב-1.1 מיליארד ש"ח – קיטון של 118 מיליון ש"ח לעומת הכנסותיהם בשנת 2019 (9.4%). זאת בהשוואה לקיטון של 18 מיליון ש"ח בשנת 2019 לעומת שנת 2018 (-1.4%).

עיקר ההכנסות של עמותות בתחום איגודים מקצועיים הן ממכירות לגורמים פרטיים (לפחות 62% מההכנסות בכל שלוש השנים). בשנת 2020 ההכנסות ממכירות לגורמים פרטיים קטנו ב-181 מיליון ₪. לעומת זאת התרומות מישראל גדלו ב-88 מיליון ₪. מעניין שתמיכות והקצבות מהמדינה קטנו ב-31 מיליון ₪, בהשוואה לגידול בהכנסות ממקור מימון זה כמעט בכל תחומי הפעילות האחרים (תרשים 19).

19. סך ההכנסות בעמותות איגודים מקצועיים, לפי מקור מימון ושנה, במיליוני ₪

שינוי בשנת 2020 לעומת 2019

באיגודים מקצועיים רבים שנת 2020 התאפיינה בצמצום פעילויות של השתלמות, ימי עיון וטוילים לחברי האיגוד, לנוכח מגבלות משבר הקורונה. למשל ב"עמותה לקידום מקצועי של עובדי הרשויות המקומיות ועובדי התאגידים העירוניים (ע"ר)", וב"עמותה לקידום מקצועי חברתי של הפקידים עובדי המינהל והשירותים (ע"ר)" (צמצום של 20 מיליון ₪ בכל אחת מהן). יחד עם זאת, דווקא לנוכח המשבר היו עמותות שהרחיבו פעילות. הגידול המשמעותי ביותר היה ב"התאחדות הסטודנטים והסטודנטיות בישראל - ארגון ארצי יציג (ע"ר)" - גידול של 42 מיליון ₪ בסך ההכנסות מ"מלגות בית הספר של החופש הגדול", פרויקט חדש שהתגבש בשנת 2020 כחלק מהניסיון לסייע לסטודנטים להתמודד עם צמצום העבודה בתקופת הקורונה.

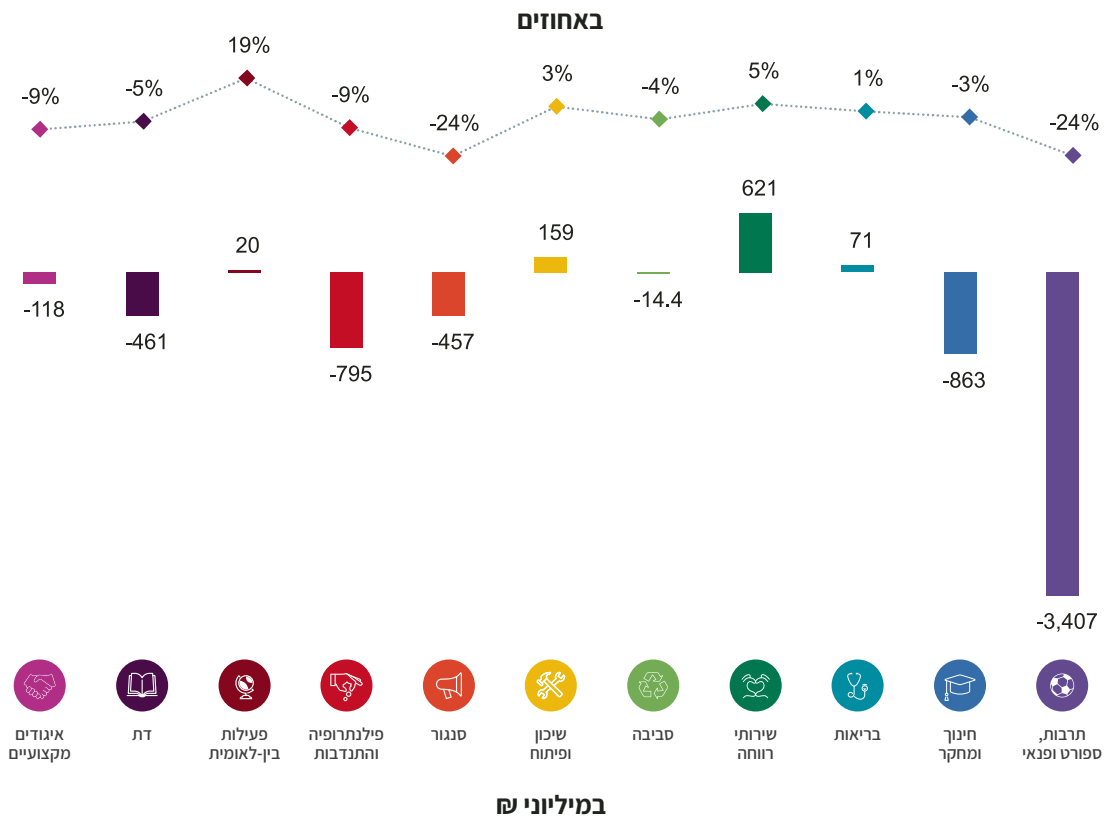
עמותות איגודים מקצועיים לפי גודל:

איגודים מקצועיים משלוש קבוצות הגודל קטנו במוצע, אך בהיקפים שונים: בשנת 2020 היתה ירידה של 10% בסך ההכנסות במוצע בעמותות גדולה; בעמותה בינונית היתה ירידה של 6% במוצע, ובעמותה קטנה היתה ירידה של 16% במוצע.

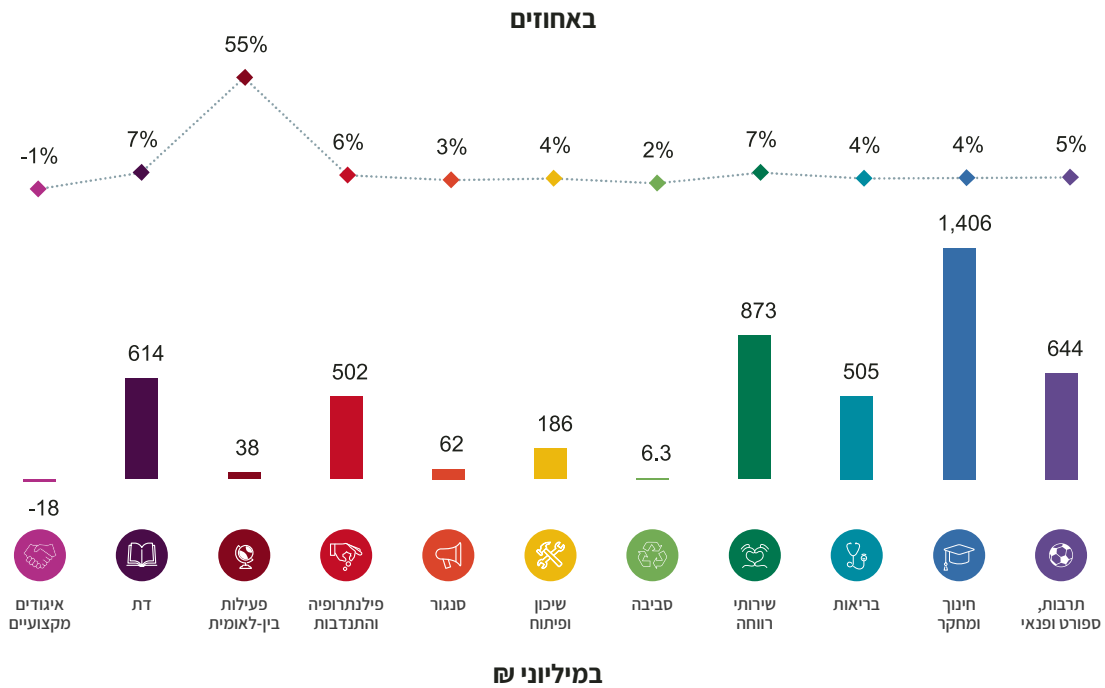
השוואה לפי תחום פעילות

בשנת 2020 סך ההכנסות של כלל העמותות פחת ב-5.3 מיליארד ₪ (ירידה של 5% לעומת שנה קודמת). זאת בהשוואה לעליה כוללת של 4.8 מיליארד ₪ בסך ההכנסות בשנת 2019 (עליה של 5% לעומת שנה קודמת). הפגיעה בתחום התרבות, ספורט ופנאי היתה המשמעותית ביותר, הן בסכומים מוחלטים (ירידה של 3.4 מיליארד ₪ בשנת 2020 בהשוואה לעליה ב-644 מיליון בשנת 2019), והן באחוזים (ירידה של 24% בשנת 2020 בהשוואה לעליה ב-5% בשנת 2019) (תרשימים 20-21).

20. שינוי בסך הכנסות בשנת 2020 לעומת שנה קודמת, לפי תחום פעילות

21. שינוי בסך הכנסות בשנת 2019 לעומת שנה קודמת, לפי תחום פעילות

מעניין לציין את מדרג הקיטון במקורות המימון. בתחום תרבות, ספורט ופנאי נרשם קיטון במכירות לגורמים פרטיים בהיקף של 2.8 מיליארד ₪, שהוא גדול משמעותית מהירידות בהכנסות מכל אחד ממקורות המימון בכל אחד מהתחומים. כך, שהיקף כל אחת מיתר הירידות בשנת 2020 לא עלה על 850 מיליון ₪ (קיטון בהכנסות ממכירות לגורמים פרטיים בהיקף של 843 מיליון ₪ בתחום חינוך ומחקר ו-709 מיליון ₪ בתחום פילנתרופיה והתנדבות; קיטון של 645 מיליון ₪ במכירות לגורמים ממשלתיים – גם הוא בתחום תרבות ספורט ופנאי; קיטון של 363 מיליון ₪ בתרומות מישראל לעמותות חינוך ומחקר, וכן הלאה).

סיכום

מתוך דיווחי העמותות, משתקף גידול מצרפי של 5% בהיקף הפעילות בשנת 2019, וקיטון מצרפי של 5% בהיקף הפעילות בשנת 2020. יחד עם זאת, יש שונות רבה בתוך המגזר: עמותות קטנות צמצמו פעילות בשנת 2020 בהיקף יחסי גדול יותר בהשוואה לעמותות גדולות (בממוצע); ישנם תחומי פעילות שבהם הפעילות הצטמצמה באופן משמעותי יותר מאחרים (למשל בתחום תרבות, ספורט ופנאי); וישנם תחומי פעילות שבהם הפעילות גדלה גם בשנת 2020 (בעיקר בתחום שירותי רווחה).

נשאלת השאלה האם הצמצום בקרב עמותות היה חריף יותר או פחות בהשוואה לכלל המשק? על פי נתוני הלמ"ס, מסקר עוסקים ופדיין על פי מס ערך מוסף עולה שבשנת 2020 היה קיטון של 2% בפדיין של עוסקים, בהשוואה לגידול של 4% בשנת 2019 (כולל את כל העוסקים למעט חברות ביטוח, בנקים ויהלומים). במגזר הממשלתי הורחבה הפעילות בשנת 2020 ב-15% (בהשוואה לגידול של 4% בשנת 2019), במידה רבה לאור מענים לצרכים שהתעוררו בעתיו של משבר הקורונה.

חלק ג'

מבט ממוקד

פרק זה כולל שני זרקורים
אשר כל אחד מהם
מתמקד בנושא אחד:

הכנסות
מהמדינה

תרומות

זרקור ראשון: הכנסות מהמדינה

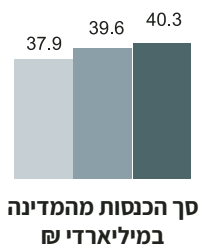
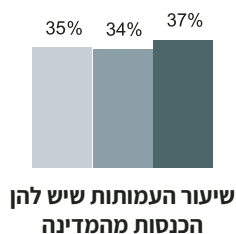

הכנסות מהמדינה הן מקור המימון הגדול ביותר של עמותות (כ-40% מכלל ההכנסות). "המדינה" – כוללת משרדי ממשלה, רשויות מקומיות, ביטוח לאומי או כל רשות ממשלתית אחרת. המדינה מממנת את פעילות העמותות במישרין – בין אם באמצעות תמיכות והקצבות, ובין אם באמצעות התקשרויות (כלומר, תשלום המדינה עבור שירותים שהעמותה מעניקה לציבור). בנוסף, המדינה תומכת בפעילות העמותות גם בעקיפין באמצעות הטבות מס לתורמים פרטיים שמטרתן לעודד תרומה לעמותות.¹

הכנסות מהמדינה על פי דיווח העמותות

אם כן "הכנסות מהמדינה" כוללות כספים שניתנו מהממשלה, מרשויות מקומיות ומיחידות ממשלתיות אחרות בדרכים שונות: כספי תמיכות והקצבות, וכספים ששולמו לעמותות עבור אספקת שירותים לציבור במסגרת התקשרויות עמן (להלן "מכירות").

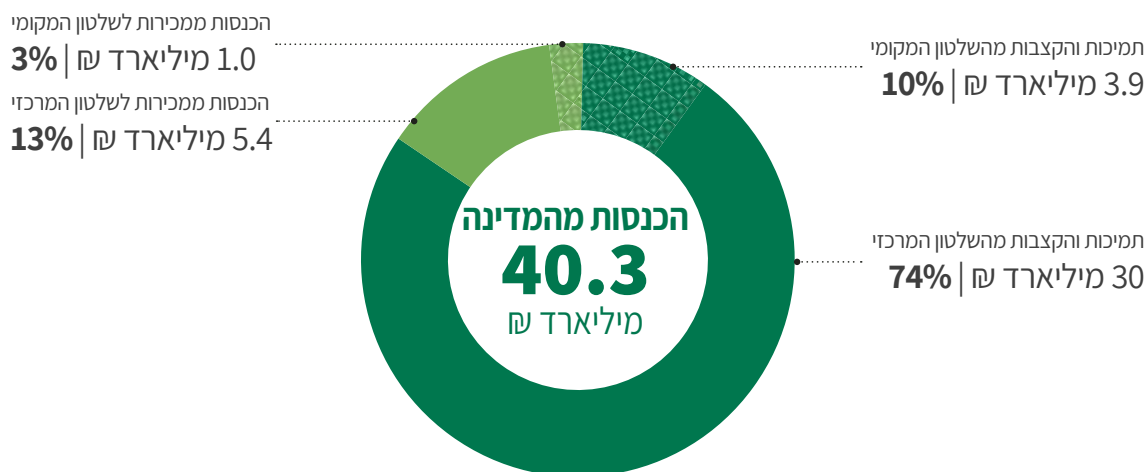
בשנים 2018-2020 היתה עליה בהכנסות מהמדינה שהתקבלו בכל העמותות יחד: בשנת 2019 היתה עליה של 4.6% לעומת שנת 2018, ובשנת 2020 היתה עליה של 1.8%, כך שההכנסות מהמדינה הסתכמו בשנת 2020 ב-40.3 מיליארד ש"ח. מספר העמותות שהיתה להן הכנסה כלשהי מהמדינה גדל מ-6,774 עמותות בשנת 2018, ל-7,276 עמותות בשנת 2020, כך ששיעורן מתוך כלל העמותות הגיע בשנת 2020 ל-37%.

¹ המדינה מעניקה לעמותות גם הטבות מס ישירות כגון פטור ממס הכנסה, פטור ממע"מ, הנחות בארנונה ועוד, אולם השנתון לא מציג נתונים אודות הטבות אלה.

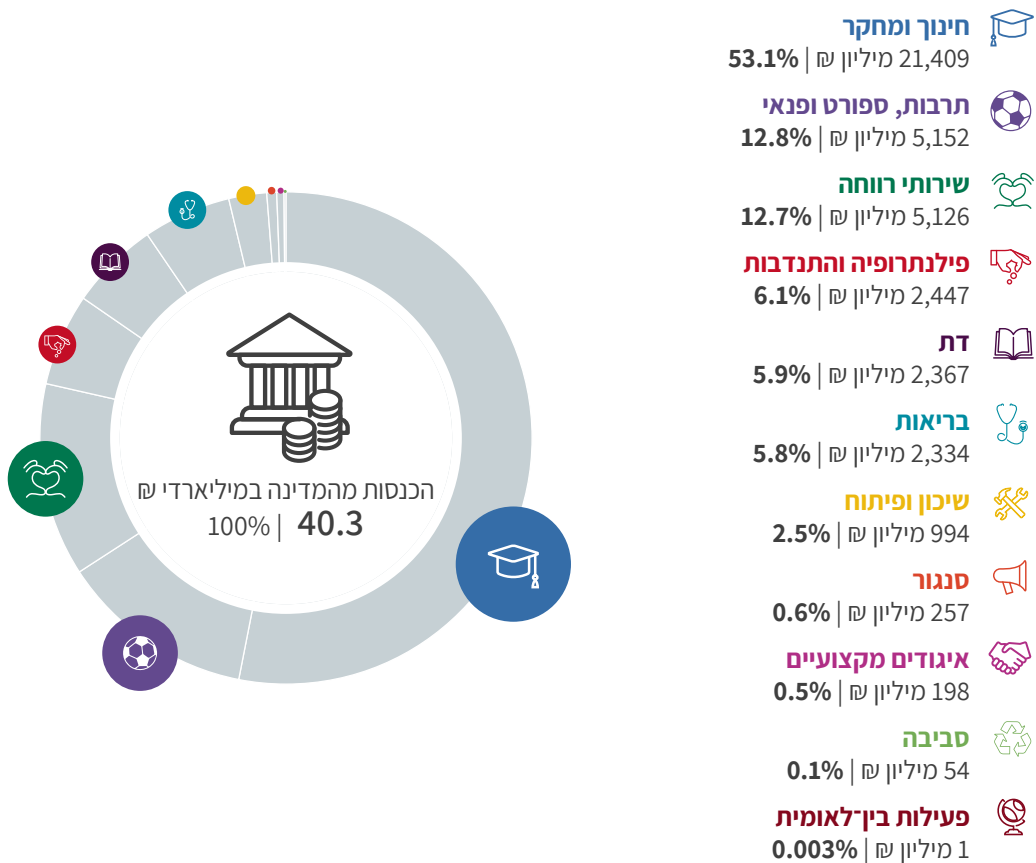
בשנת 2020 סך ההכנסות מהמדינה – 40.3 מיליארד ש"ח – הן בסדר גודל של כ-10% מתקציב המדינה המשכי באותה שנה (ללא תשלום חובות וללא הוצאות ייעודיות להתמודדות עם משבר הקורונה). רוב ההכנסות מהמדינה התקבלו מהשלטון המרכזי (משרדי ממשלה וביטוח לאומי): 74% התקבלו מתמיכות והקצבות ועוד 13% ממכירות – ובסך הכל 87% מההכנסות מהמדינה התקבלו מהשלטון המרכזי. כמו כן, עיקר הדיווח היה על תמיכות והקצבות: 74% מהשלטון המרכזי, ועוד 10% מהשלטון המקומי (רשויות מקומיות) (תרשים 1).

1. סך הכל הכנסות מהמדינה בשנת 2020 במיליארדי ש"ח, לפי סוג

בשנת 2020 חלק הארי של ההכנסות מהמדינה הגיע לעמותות חינוך ומחקר: 53% מההכנסות מהמדינה, שהם למעלה מ-21 מיליארד ש"ח, הגיעו לעמותות בתחום חינוך ומחקר. חשוב לציין שרוב האוניברסיטאות הציבוריות בישראל אינן רשומות כעמותות או כחל"צ, לכן ההכנסות מהמדינה המוצגות בשנתון אינן כוללות את תקציבי ות"ת לאותן אוניברסיטאות (כ-7 מיליארד ש"ח נוספים). התחומים הבאים בגודלם מבחינת הכנסות מהמדינה הם תרבות, ספורט ופנאי ושירותי רווחה, אשר בכל אחד מהם ההכנסות מהמדינה הסתכמו בכ-5.1 מיליארד ש"ח (תרשים 2).

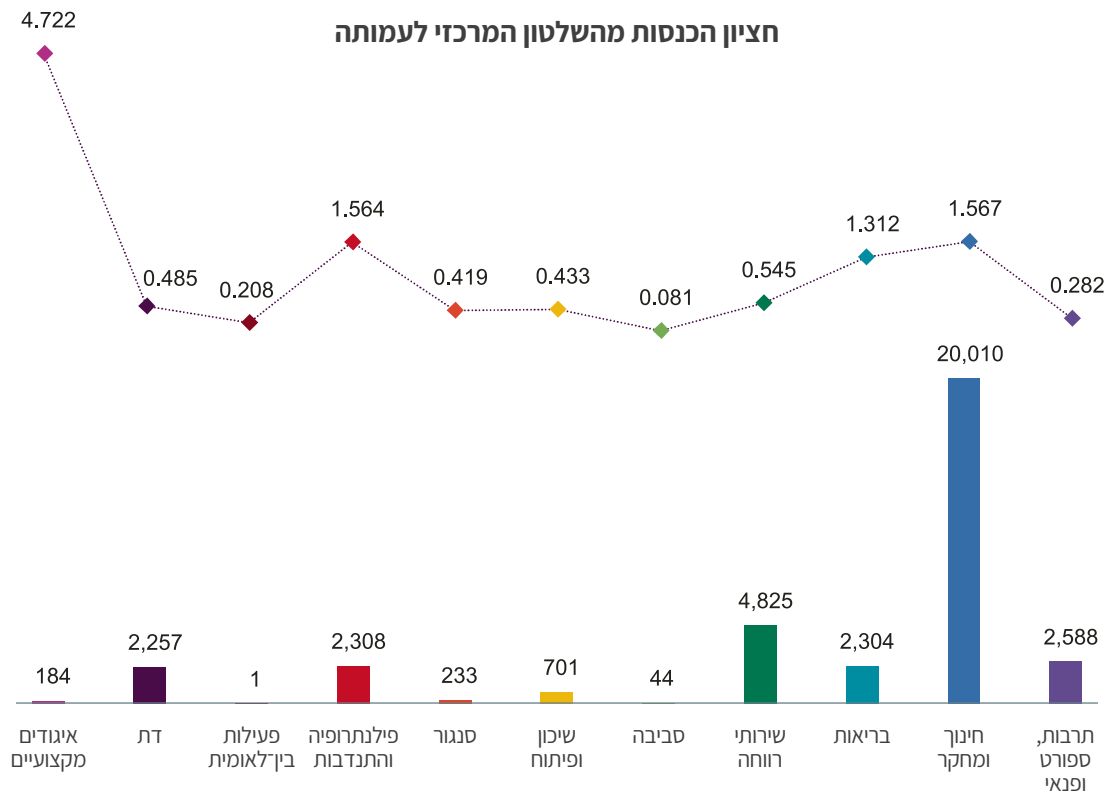
2. הכנסות מהמדינה בשנת 2020 לפי תחום פעילות

הכנסות מהשלטון המרכזי

אם מפרידים בין הכנסות מהשלטון המרכזי להכנסות מהשלטון המקומי, עולה של-5,573 עמותות היו הכנסות כלשהן מהשלטון המרכזי. תמיכת השלטון המרכזי בעמותות היא השכיחה ביותר בתחום חינוך ומחקר, כך של-48% מהעמותות בתחום יש הכנסות כלשהן מהשלטון המרכזי, והן הסתכמו בשנת 2020 ב-20 מיליארד ש. לעומת זאת, רק ל-5% מהעמותות בתחום פעילות בין-לאומית היו הכנסות מהשלטון המרכזי שהסתכמו ב-1 מיליון ש בלבד. בקרב אותן העמותות אשר יש להן הכנסה כלשהי מהשלטון המרכזי, חציון ההכנסות מהשלטון המרכזי של עמותה הוא הגבוה ביותר בתחום איגודים מקצועיים, כך שמחצית מ-22 העמותות בתחום אשר להן הכנסה מהשלטון המרכזי, קיבלו יותר מ-4.722 מיליון ש מהשלטון המרכזי (ובראשן, "עמותת המורים לקידום ההוראה והחינוך מיסודה של הסתדרות המורים (ע"ר)", אשר בשנת 2020 קיבלה ממשד החינוך 37 מיליון ש). חציון ההכנסה מהשלטון המרכזי בתחומים חינוך ומחקר ופילנתרופיה והתנדבות היה כ-1.5 מיליון ש לעמותה (תרשים 3).

3. הכנסות מהשלטון המרכזי בשנת 2020 במיליוני ש, לפי תחום פעילות

סך ההכנסות מהשלטון המרכזי לכל העמותות בתחום

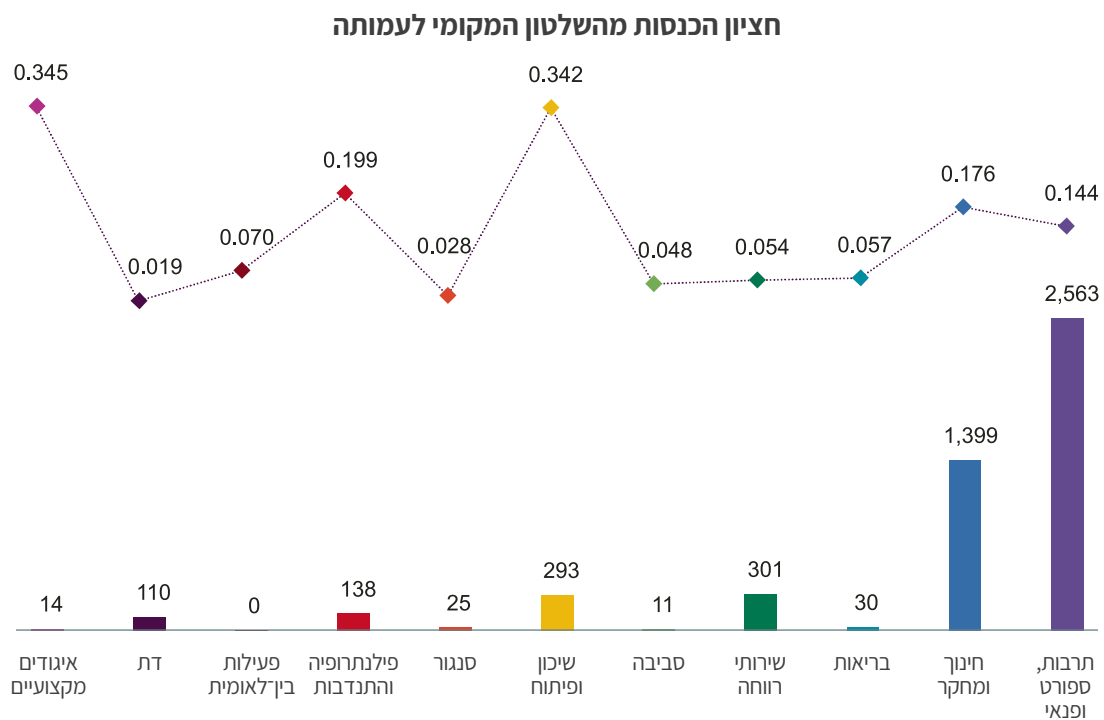

שיעור העמותות בתחום עם הכנסות מהשלטון המרכזי

הכנסות מהשלטון המקומי

הכנסות מהשלטון המקומי דווחו על ידי 4,338 עמותות. מתוך 4.9 מיליארד ש"ח הכנסות מהשלטון המקומי, 2.6 מיליארד ש"ח התקבלו בעמותות תרבות, ספורט ופנאי, ועוד 1.4 מיליארד התקבלו בעמותות חינוך ומחקר. הכנסות מהשלטון המקומי הן גם השכיחות ביותר בתחום תרבות, ספורט ופנאי (37% מהעמותות בתחום) ובעמותות חינוך ומחקר (29% מהעמותות בתחום). יחד עם זאת, חציון ההכנסות מהשלטון המקומי בעמותות הוא הגבוה ביותר (מעל 340 אלף ש"ח לעמותה) בקרב עמותות בתחומים שיכון ופיתוח (58 עמותות) ואיגודים מקצועיים (12 עמותות) (תרשים 4).

4. הכנסות מהשלטון המקומי בשנת 2020 במיליוני ש"ח, לפי תחום פעילות

סך ההכנסות מהשלטון המקומי לכל העמותות בתחום

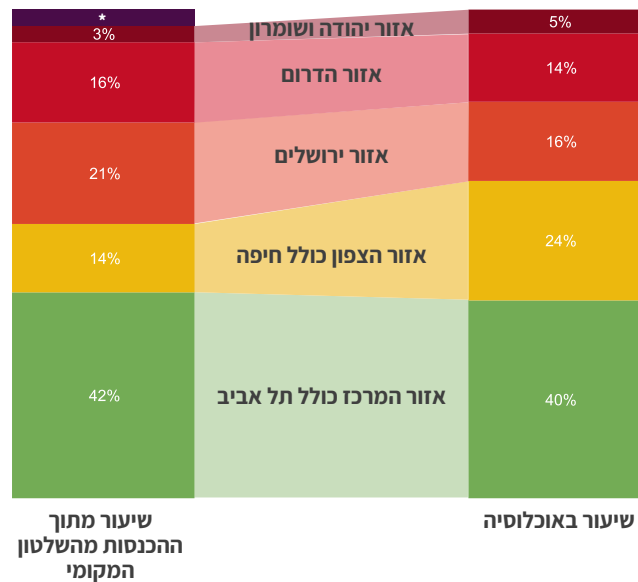

שיעור העמותות בתחום עם הכנסות מהשלטון המקומי

הרוב המכריע של העמותות אשר קיבלו מימון כלשהו מהשלטון המקומי פעלו באזור גאוגרפי אחד (93% מהעמותות, אשר קיבלו 97% מההכנסות מהשלטון המקומי).²

עמותות הפועלות באזור המרכז (כולל תל אביב) קיבלו בשנת 2020 42% מההכנסות של כלל העמותות מהשלטון המקומי; עמותות הפועלות באזור ירושלים – 21%; עמותות הפועלות באזור הדרום – 16%; עמותות הפועלות באזור הצפון (כולל חיפה) – 21%; ועמותות הפועלות באזור יהודה ושומרון – 3% (עוד 3% מההכנסות מהשלטון המקומי הגיעו לעמותות שפועלות ביותר מאזור אחד). מעניין לראות שיש הבדל מסוים בין התפלגות ההכנסות מהשלטון המקומי לפי אזורים לבין התפלגות האוכלוסייה בישראל (על פי נתוני הלמ"ט). ההבדל הבולט ביותר הוא באזור הצפון, שבו מתגוררים 24% מתושבי ישראל, אך העמותות הפועלות בו קיבלו 14% מההכנסות של כלל העמותות מהשלטון המקומי. מנגד באזור ירושלים מתגוררים 16% מתושבי ישראל אך העמותות הפועלות בו קיבלו 21% מההכנסות מהשלטון המקומי (תרשים 5).

5. התפלגות ההכנסות של עמותות מהשלטון המקומי והתפלגות האוכלוסייה לפי אזור בשנת 2020

*3% מההכנסות השלטון המקומי התקבלו בעמותות הפועלות ביותר מאזור אחד והן מצויות בעמודה השמאלית ללא שיוך.

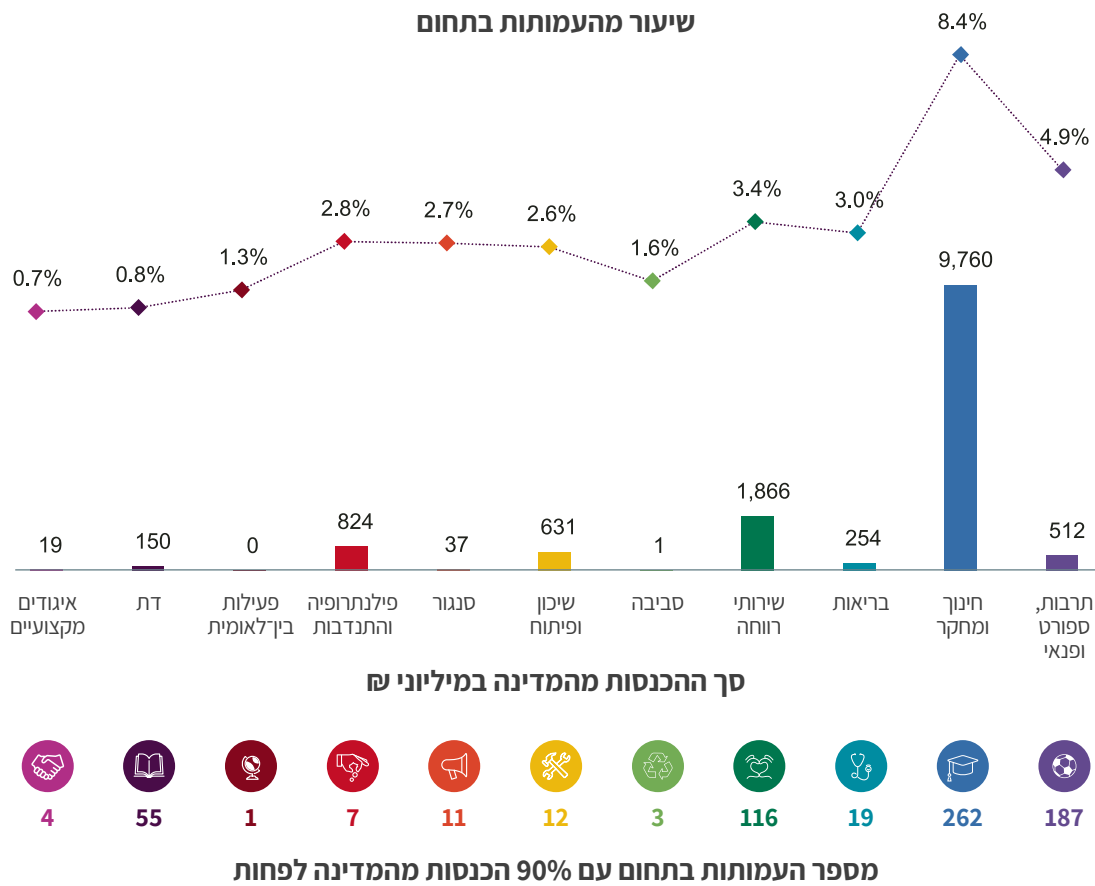
לסיום, מתוך 4,338 העמותות שהיו להן הכנסות כלשהן מהשלטון המקומי, 268 הן עמותות עירוניות או מעין עירוניות (בבעלות מלאה או חלקית של הרשות המקומית). הכנסותיהן מהשלטון המקומי הסתכמו בשנת 2020 ב-2 מיליארד ₪. מתוכן 194 עמותות פועלות בתחום תרבות, ספורט ופנאי והכנסותיהן מהשלטון המקומי הסתכמו ב-1.4 מיליארד ₪.

² לצורך ניתוח זה, 49 עמותות אשר דיווחו על פעילות גם באזור הצפון וגם באזור חיפה שויכו לאזור הצפון, ו-21 עמותות אשר דיווחו על פעילות גם באזור מרכז וגם באזור תל אביב שויכו לאזור מרכז.

הסתמכות בלעדית (כמעט) על הכנסות מהמדינה

מתוך 7,276 העמותות שהיו להן בשנת 2020 הכנסות כלשהן מהמדינה (משלטון מרכזי ומקומי יחד), ההכנסות מהמדינה היו מקור המימון העיקרי (לפחות 50% מההכנסות) בכמעט 3,000 עמותות, וב-1,524 עמותות ההכנסות מהמדינה היוו 75% מכלל ההכנסות. מתוכן, 674 עמותות (3% מכלל העמותות) הסתמכו כמעט באופן בלעדי על הכנסות מהמדינה, כך שלפחות 90% מהכנסותיהן הגיעו מהמדינה. סך ההכנסות מהמדינה של 674 העמותות הללו הסתכמו בשנת 2020 ב-14 מיליארד ₪. 262 מתוכן פועלות בתחום חינוך ומחקר (8.4% מהעמותות בתחום), והכנסותיהן הסתכמו ב-9.7 מיליארד ₪; 187 עמותות פועלות בתחום תרבות, ספורט ופנאי והכנסותיהן מהמדינה הסתכמו ב-0.5 מיליארד ₪; ו-116 עמותות פועלות בתחום שירותי רווחה והכנסותיהן מהמדינה הסתכמו ב-1.9 מיליארד ₪ (תרשים 6)

6. מספר העמותות עם 90% הכנסות מהמדינה לפחות וסך ההכנסות שלהן מהמדינה בשנת 2020

מתוך קבוצת עמותות זו שהסתמכה בעיקר על הכנסות מהמדינה, ארבע העמותות המובילות מבחינת סך ההכנסות מהמדינה הן כולן מתחום חינוך ומחקר והכנסותיהן יחד מהמדינה הסתכמו ביותר מ-5 מיליארד ש: "מרכז החינוך העצמאי לת"ת ובתי ספר (ע"ר)" עם 1.9 מיליארד ש הכנסות מהמדינה, "אורט ישראל (חל"צ)" עם 1.7 מיליארד ש, "רשת מעיין החינוך התורני בא"י בני יוסף (ע"ר)" עם 1 מיליארד ש, ו"רשת עמל 1 בע"מ (חל"צ)" עם 0.7 מיליארד ש. אחריהן, "הקרן הלאומית למדע (ע"ר)" אשר הכנסותיה מהמדינה הסתכמו ב-656 מיליון ש (0.7 מיליארד ש), ובהיותה קרן היא אמנם פועלת בתחום פילנתרופיה והתנדבות, אך תומכת במחקר.

בתחום שירותי רווחה העמותות המובילות בקבוצה זו הן "אלו"ט – אגודה לאומית לילדים ובוגרים עם אוטיזם (ע"ר)" עם כ-250 מיליון ש הכנסות מהמדינה, "אלווין ישראל (ע"ר)" עם 159 מיליון ש הכנסות מהמדינה, ו"שיח סוד – מרכז חינוכי שיקומי לבעלי צרכים מיוחדים (ע"ר)" עם 121 מיליון ש הכנסות מהמדינה.

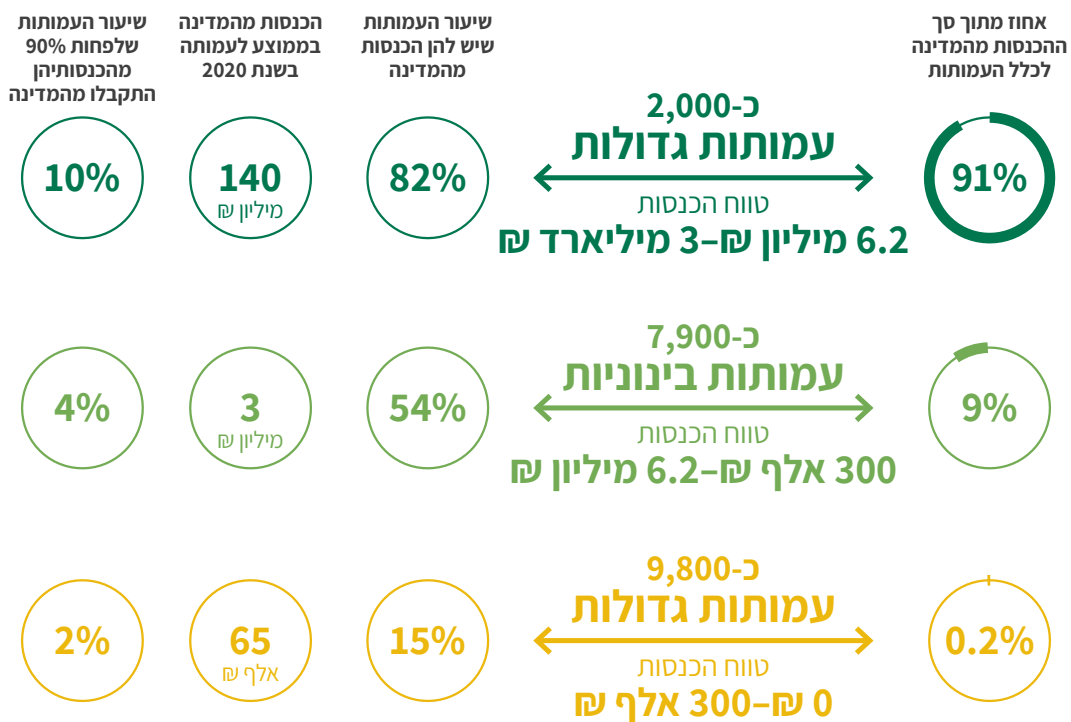
מעניין שבתחום תרבות, ספורט ופנאי העמותות אשר הסתמכו בעיקר על הכנסות מהמדינה דווקא אינן מבין העמותות הגדולות ביותר בתחום. למשל, הגדולה מביניהן היא "החברה לפיתוח תיאטרון, מוסיקה, אמנות ומחול – חולון בע"מ (חל"צ)" עם הכנסות מהמדינה בסך 55 מיליון ש.

באופן כללי יותר, חשוב לציין שלמעט חמש העמותות הגדולות בקבוצה זו של 674 העמותות שעיקר הכנסותיהן הן מהמדינה, יתר העמותות בקבוצה זו לא בהכרח קיבלו את המימון הגבוה ביותר מהמדינה מבחינת היקפו (סכומים). יש עמותות שאינן נמנות על קבוצה זו, אשר הכנסותיהן מהמדינה היו גבוהות בהיקפן, אך חלקן בתמהיל המימון היה נמוך מ-90%. למשל, בשנת 2020 התקבלו ב"הקרן לרווחת נפגעי השואה (ע"ר)" הכנסות מהמדינה בסך 636 מיליון ש, שהיוו 58% מכלל הכנסותיה, וב"הסתדרות מדיצינית הדסה (חל"צ)" התקבלו 560 מיליון ש הכנסות מהמדינה שהיוו 20% מהכנסותיה.

הכנסות מהמדינה לפי גודל עמותה

יש הבדלים משמעותיים בהכנסות מהמדינה בין שלוש קבוצות הגודל.³ הכנסות מהמדינה שכיחות הרבה יותר בקרב עמותות גדולות, כך של-82% מהעמותות הגדולות יש הכנסות כלשהן מהמדינה, ל-54% מהעמותות הבינוניות ול-15% מהעמותות הקטנות. בהתאם לסדרי הגודל של ההכנסות בכל קבוצת גודל, גם היקפי ההכנסות מהמדינה שונים משמעותית: בשנת 2020 ההכנסות מהמדינה שהתקבלו בעמותה גדולה הסתכמו בכ-140 מיליון ₪ בממוצע לעמותה גדולה (אשר יש לה הכנסות מהמדינה), בכ-3 מיליון ₪ בממוצע לעמותה בינונית, ובכ-65 אלף ₪ בממוצע לעמותה קטנה. כך שבסיכום הכולל, 92% מסך ההכנסות מהמדינה התרכזו אצל 10% העמותות הגדולות (תרשים 7).

7. הכנסות מהמדינה לפי קבוצות גודל

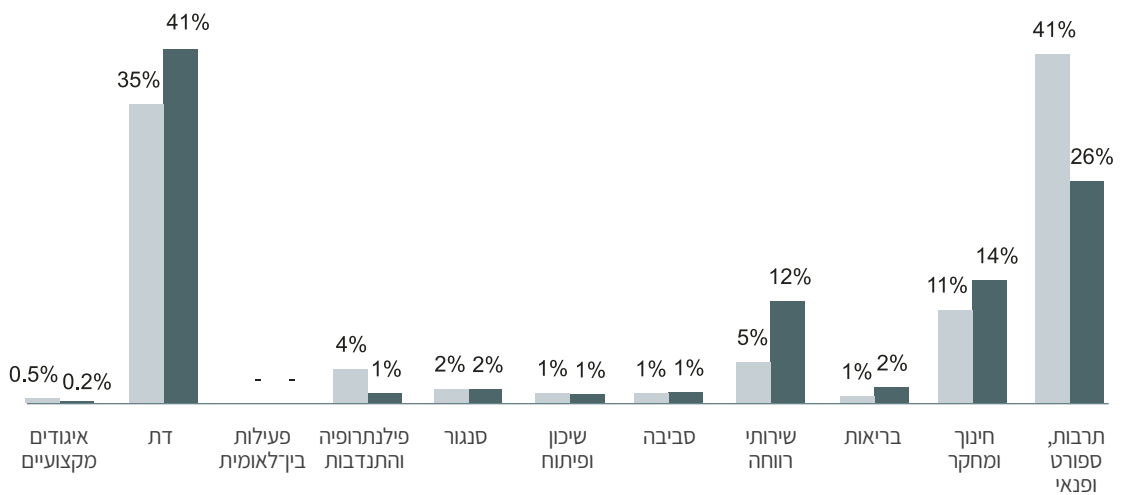
גם שיעור העמותות המסתמכות בעיקר על הכנסות מהמדינה שונה בין שלוש קבוצות הגודל. 10% מהעמותות הגדולות הסתמכו בשנת 2020 בעיקר על הכנסות מהמדינה: 205 עמותות, אשר הכנסותיהן מהמדינה הסתכמו ב-13.4 מיליארד ₪, ובראשן "מרכז החינוך העצמאי לת"ת ובתי ספר (ע"ר)" שהכנסותיה מהמדינה הסתכמו ב-1.9 מיליארד ₪; 4% מהעמותות הבינוניות: 314 עמותות, אשר הכנסותיהן מהמדינה הסתכמו ב-674 מיליון ₪ ובראשן "עטרת הלויים (ע"ר)" שהכנסותיה מהמדינה הסתכמו ב-5.9 מיליון ₪; ופחות מ-2% מהעמותות הקטנות: 155 עמותות, אשר הכנסותיהן מהמדינה הסתכמו ב-17 מיליון ₪, ובראשן "אור החיים – בית שמש (ע"ר)" שהכנסותיה מהמדינה הסתכמו בכ-300 אלף ₪.

³ כלל העמותות חולקו לשלוש קבוצות גודל, כך ש-10% העמותות אשר היקף ההכנסות שלהן הוא הגבוה ביותר הן "העמותות הגדולות"; 50% העמותות אשר היקף ההכנסות שלהן הוא הנמוך ביותר, הן "העמותות הקטנות"; ובתוכם – "העמותות הבינוניות". למידע נוסף על החלוקה לשלוש קבוצות הגודל ראו חלק א' של השנתון.

תמיכות מהמדינה על פי נתונים מנהליים

חלק מן ההכנסות מהמדינה הן הכנסות מתמיכות לפי סעיף 3א' לחוק יסודות התקציב, תשמ"ה-1985. על פי נתוני אגף החשב הכללי (חשכ"ל) במשרד האוצר, התמיכות לפי סעיף 3א' אשר הועברו לעמותות הכלולות בשנתון עבור שנת 2020, הסתכמו ב-3.1 מיליארד ₪. התמיכות הללו התקבלו ב-2,714 עמותות בסך הכל. 41% מהן פעלו בתחום דת, 26% – בתרבות, ספורט ופנאי, 14% – בחינוך ומחקר, ויתר 19% הן עמותות משמנת תחומי הפעילות האחרים. לעומת זאת, 41% מסך התמיכות הגיעו לעמותות תרבות, ספורט ופנאי, 35% – לעמותות דת, 11% – לחינוך ומחקר, ויתר 13% הגיעו לעמותות מן התחומים האחרים (תרשים 8).

8. תמיכות לפי סעיף 3א' בשנת 2020 בחלוקה לתחומי פעילות

אחוז מסך התמיכות ■ אחוז מכלל העמותות שקיבלו תמיכות

מספר העמותות שקיבלו תמיכות לפי סעיף 3א'

3.1 מיליארד ₪
תמיכות לפי
סעיף 3א'

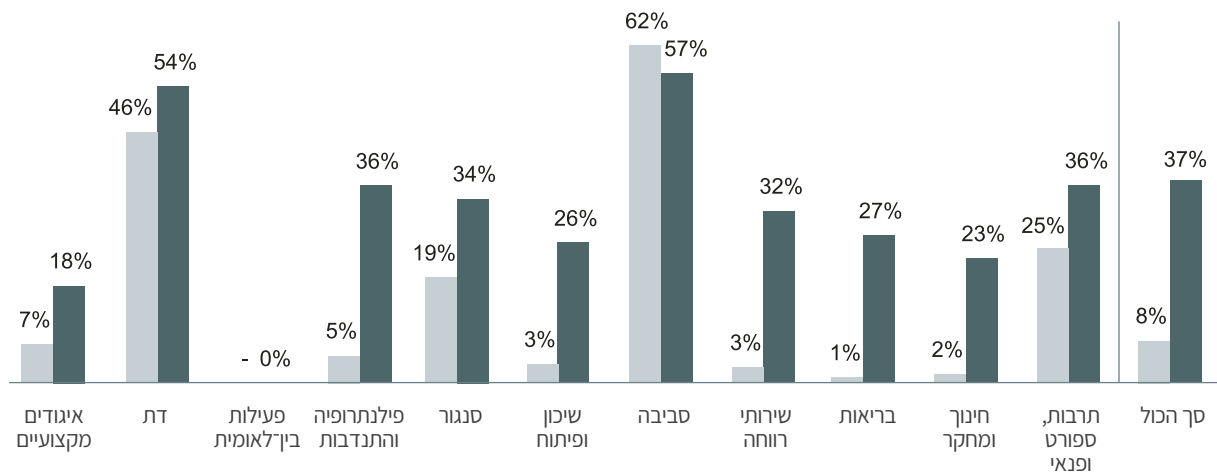
2,714 עמותות
קיבלו תמיכות
לפי סעיף 3א'

חשוב להבהיר שתמיכות לפי סעיף 3א' מהוות רק חלק קטן מכלל ההכנסות שמתקבלות בעמותות מהמדינה. בחינה של נתוני חשכ"ל אודות התמיכות שהועברו לעמותות על פי סעיף 3א' לחוק יסודות התקציב, אל מול דיווחי העמותות עצמן ביחס לכספים שקיבלו מהמדינה בערוצים השונים (בין אם כתמיכות והקצבות, ובין אם בתמורה לשירותים שסיפקו לציבור), מצביעה על כך ש-3.1 מיליארד ש"ח תמיכות לפי סעיף 3א' (בהתאם לנתוני חשכ"ל), מהוות 8% מסך הכספים שהתקבלו בעמותות מהמדינה בשנת 2020 (מתוך סך כולל של 40.3 מיליארד ש"ח, בהתאם לדיווחי העמותות).

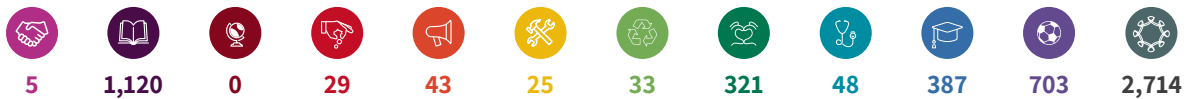
כך למשל, 33 העמותות בתחום סביבה אשר קיבלו תמיכות לפי סעיף 3א' הן 57% מכלל העמותות בתחום סביבה אשר דיווחו על הכנסות כלשהן מהמדינה, וסך התמיכות לפי סעיף 3א' שקיבלו עמותות אלה מהווה 62% מסך ההכנסות מהמדינה שהתקבלו בעמותות סביבה. 387 עמותות חינוך ומחקר שקיבלו תמיכות לפי סעיף 3א' הן 36% מעמותות חינוך ומחקר אשר דיווחו על הכנסות מהמדינה, וסך התמיכות לפי סעיף 3א' מהווה 2% בלבד מהכנסותיהן של עמותות חינוך ומחקר מהמדינה (תרשים 9).

הפער בין סך התמיכות לפי סעיף 3א' ובין דיווחי העמותות על הכנסות מהמדינה מצביע על כך שסעיף 3א' הוא ערוץ אחד להעברת כספים מהמדינה לעמותות, אך ישנם ערוצים נוספים, ביניהם תשלום המדינה בעבור אספקת שירותים לציבור (למשל בעבור טיפול סיעודי שמעניקות עמותות שירותי רווחה, או תשלום דמי לידה על ידי הביטוח הלאומי לבתי החולים בעבור כל לידה); או הקצבות ותמיכות שונות (למשל הקצבות ות"ת למוסדות להשכלה גבוהה, הקצבות משרד החינוך לשעות הוראה בבתי הספר).

9. חלקן של תמיכות לפי סעיף 3א' מתוך כלל ההכנסות מהמדינה בשנת 2020 לפי תחום פעילות

■ אחוז העמותות המקבלות תמיכות לפי סעיף 3א' מתוך מספר העמותות המקבלות מימון מהמדינה
 ■ אחוז תמיכות לפי סעיף 3א' מתוך ההכנסות מהמדינה בתחום

מספר העמותות שקיבלו תמיכות לפי סעיף 3א'

תמיכה עקיפה של המדינה

37% מהעמותות עם אישור לזיכוי ממס

81% מהתרומות מישראל היו בידי עמותות עם אישור לזיכוי ממס

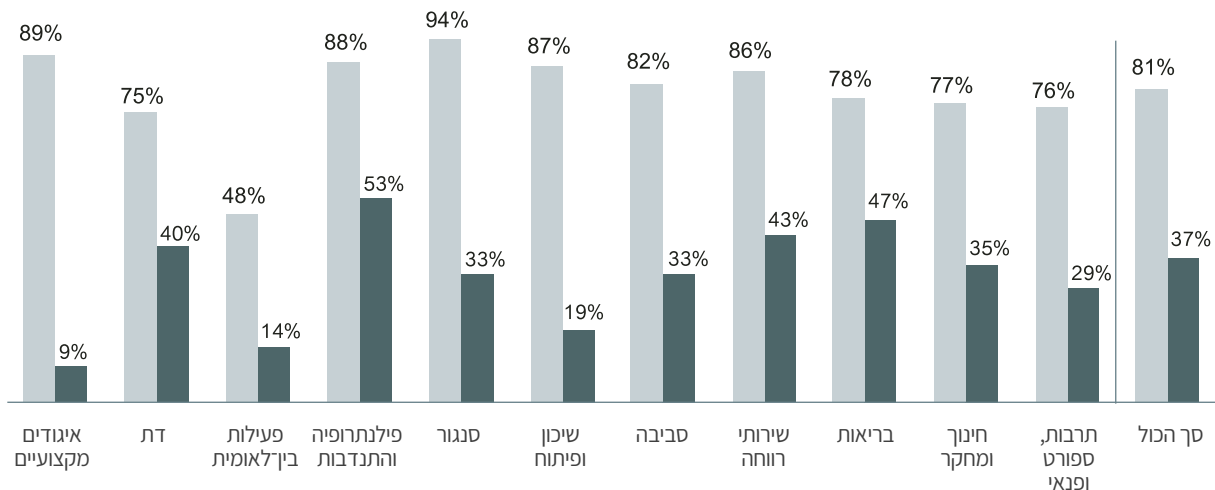
מעבר לתמיכה ישירה של המדינה בעמותות, המדינה תומכת בעמותות גם באופן עקיף, זאת באמצעות מתן זיכוי ממס בגין תרומה. כך, אישור לזיכוי ממס בגין תרומה אשר ניתן לעמותה לפי סעיף 46(א) לפקודת מס הכנסה, מאפשר לתורמים לעמותה להגיש בקשה לזיכוי ממס בגין תרומתם. תכלית האישור היא לאפשר לעמותה להגדיל את היקף התרומות שהיא מצליחה לגייס. ויתור המדינה על תשלומי מיסים של נישומים בגין תרומתם הכספית לעמותות, הוא למעשה תמיכה עקיפה של המדינה בעמותות.

בשנת 2020 ל-7,320 עמותות (37% מכלל העמותות) היה אישור לזיכוי ממס בגין תרומה. מספר העמותות שהיה להן אישור לזיכוי מס הוא הגדול ביותר בתחום דת (כמעט 2,900 עמותות), אולם הן מהוות 40% מהעמותות בתחום – שיעור נמוך יותר מאשר בתחומים פילנתרופיה והתנדבות, בריאות ושירותי רווחה.

חשוב לציין שהאישור לזיכוי מס אינו רלבנטי לכל העמותות, אלא רק לעמותות שיש להן תרומות כספיות מיחידים ומחברות בישראל (משום שאלו התורמים אשר עשויים להיות זכאיים להטבת המס). ולכן פוטנציאל ההטבה משתקף טוב יותר בשיעור התרומות הכספיות מישראל אשר התקבלו בעמותות עם אישור. 81% מסך התרומות הכספיות מישראל התקבלו בעמותות עם אישור לזיכוי ממס.

משמעות הדבר שכמעט 20% מהתרומות מישראל מוענקות לעמותות (שאינן להן אישור) מבלי שהתורמים יוכלו לקבל הטבת מס בגינן. במרבית התחומים, שיעור התרומות מישראל שהתקבלו בעמותות בעלות אישור נע בין 75%-94% מסך התרומות מישראל שהתקבלו בכלל העמותות בתחום. זאת למעט תחום פעילות בין לאומית שבו 14% העמותות בעלות האישור קיבלו 48% מן התרומות מישראל שהתקבלו בתחום. בתחום סנגור פוטנציאל ההטבה כמעט מלא (94% מהתרומות הכספיות מישראל הגיעו לעמותות עם אישור) (תרשים 10). חשוב לזכור שהנתונים מצביעים רק על הפוטנציאל למתן תמריץ כלכלי לתורמים, אולם לא ניתן ללמוד מהם על מיצוי אפשרות זו בפועל על ידי התורמים.

10. חלקן של עמותות בעלות אישור לזיכוי ממס מכלל העמותות בשנת 2020, לפי תחום פעילות

■ אחוז עמותות בעלות אישור לזיכוי ממס מהעמותות בתחום
 ■ אחוז התרומות מישראל של עמותות בעלות אישור לזיכוי ממס

14

2,869

11

133

134

86

63

1,490

296

1,106

1,118

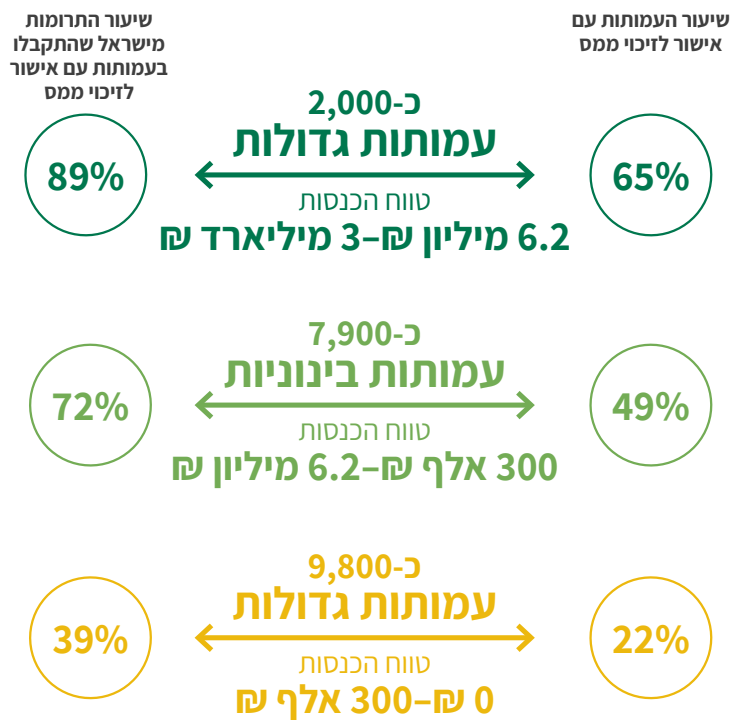

7,320

מספר עמותות עם אישור לזיכוי ממס

שלוש קבוצות הגודל נבדלות בשיעור העמותות בעלות אישור לזיכוי ממס. 22% מהעמותות הקטנות, 49% מהעמותות הבינוניות ו-65% מהעמותות הגדולות החזיקו באישור לזיכוי ממס בשנת 2020. כמו כן, מתוך כלל התרומות מישראל שהתקבלו בעמותות קטנות, 39% התקבלו בעמותות קטנות אשר להן אישור לזיכוי ממס. כפועל יוצא מכך, 61% מסך התרומות מישראל שהתקבלו בעמותות קטנות, הוענקו לעמותות שאינן מחזיקות באישור לזיכוי מס לתורמים. בקרב העמותות הבינוניות 72% מהתרומות מישראל התקבלו בעמותות אשר להן אישור לזיכוי ממס; ובקרב העמותות הגדולות 89% מהתרומות מישראל התקבלו בעמותות אשר להן אישור לזיכוי ממס (תרשים 11).

11. עמותות בעלות אישור לזיכוי ממס בשנת 2020, לפי גודל

סיכום

הכנסות מהמדינה הן מקור המימון הגדול ביותר של עמותות (כ-40% מההכנסות), והן גדלו בשלוש השנים שבין 2018-2020. בשנת 2020 התקבלו מהמדינה 40.3 מיליארד ש. מתוכם 87% התקבלו מהשלטון המרכזי, והיתר מהשלטון המקומי.

אמנם 37% מכלל העמותות קיבלו מהמדינה הכנסה כלשהי, אולם עיקר ההכנסות מהמדינה התרכזו בקרב קבוצות מובחנות של עמותות: עמותות גדולות קיבלו 92% מכלל ההכנסות מהמדינה; עמותות חינוך ומחקר (מכל קבוצות הגודל) קיבלו 53% מכלל ההכנסות מהמדינה; קבוצה של 674 עמותות (מכל התחומים והגדלים) הסתמכו כמעט באופן בלעדי על הכנסות מהמדינה וקיבלו כ-14 מיליארד ש, אם כי רוב הסכום הגיע לעמותות חינוך ומחקר.

ראוי לציין שהכנסות השלטון המקומי הגיעו בעיקר לעמותות תרבות, ספורט ופנאי (52%), והן גם קיבלו 41% מהתמיכות מהמדינה לפי סעיף 3א'.

פוטנציאל הטבת המס הוא הגבוה ביותר בתחום סנגור (94% מהתרומות מישראל לתחום התקבלו בעמותות שיש להן אישור).

זרקור שני: תרומות

תרומות הן מקור המימון השכיח ביותר בקרב עמותות בישראל. ל-82% מהעמותות יש הכנסות כלשהן מתרומות. סך ההכנסות מתרומות בישראל הסתכמו בשנת 2020 ב-22.8 מיליארד ש"ח, והן מקור המימון השלישי בגודלו (23% מכלל ההכנסות של עמותות). מתוכן, 14.7 מיליארד ש"ח מתרומות מישראל ו-8.1 מיליארד ש"ח מתרומות מחו"ל.⁴

ההכנסות שהתקבלו מתרומות מישראל כוללות הכנסות מתרומות כספיות ומתרומות בשווה כסף שהתקבלו מיחידים, מחברות ומקרנות בישראל. **חשוב לציין שההכנסות מתרומות מישראל לא משקפות רק תרומות חדשות, אלא כוללות גם "ספירה כפולה"**. זאת, היות שתרומות נספרות פעם אחת כשהן מתקבלות בעמותה מסוימת, ואם אותה עמותה נתנה מענקים לעמותות אחרות, הרי שאותן תרומות נספרות פעם נוספת כמענקים "מקרנות" בעמותות המקבלות (מענקים מקרנות כלולים גם הם בנתון "התרומות הכספיות מישראל"). נתוני הדיווח על תרומות מישראל לא מאפשרים מיון מהימן של מקור התרומה (מיחידים, מחברות, או מעמותות אחרות) לצורך ניכוי הספירה הכפולה. [מנתוני הל"מ"ס וממחקר](#) המשווה בין נתוני שנתון העמותות לנתוני למ"ס, אנו מעריכים שהספירה הכפולה היא בהיקף של כ-6.2 מיליארד ש"ח.

אם כן, מתוך סך כולל של 14.7 מיליארד ש"ח תרומות מישראל לעמותות בשנת 2020, דווח על 1.4 מיליארד ש"ח תרומות בשווה כסף. לאחר ניכוי הספירה הכפולה מהיתרה, ההערכה היא שהתרומות הכספיות שניתנו על ידי תורמים בישראל הסתכמו בכ-7.1 מיליארד ש"ח.

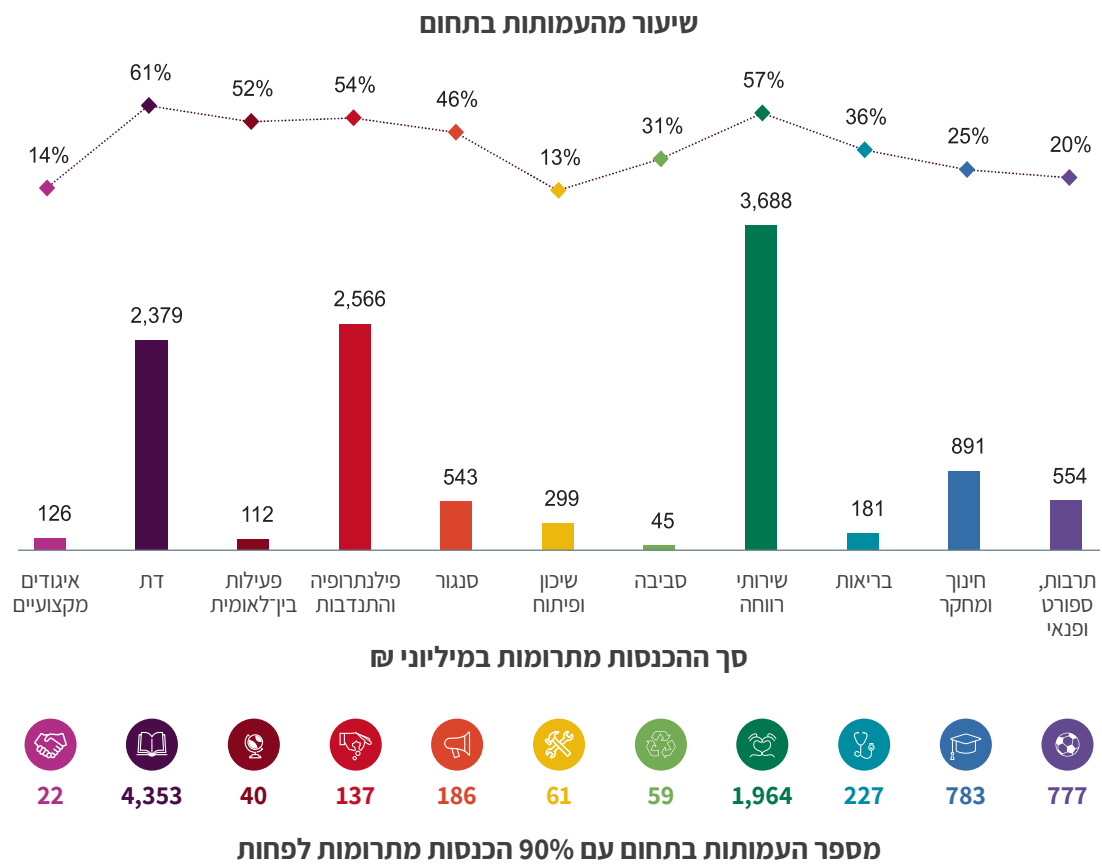
החלוקה של התרומות מישראל ומחו"ל לפי תחומי הפעילות מוצגת בחלק א' של שנתון העמותות. להלן, מוצגים נתונים נוספים אודות תרומות בכלל, ותרומות גדולות בפרט.

⁴ ראוי לציין שהתרומות מחו"ל הכלולות בשנתון אינן כוללות תרומות ישירות מחו"ל למרבית האוניברסיטאות (המוערכות בכ-1 מיליארד ש"ח), ואינן כוללות תרומות לחברות זרות לתועלת הציבור הפועלות בישראל (מוערכות בכ-1 מיליארד ש"ח). ההערכות מסתמכות על [מחקר לשנים קודמות](#).

הסתמכות בלעדית (כמעט) על הכנסות מתרומות

מתוך 16,070 העמותות שהיו להן בשנת 2020 הכנסות כלשהן מתרומות, 8,609 עמותות (44% מכלל העמותות) הסתמכו כמעט באופן בלעדי על הכנסות מתרומות, כך שלפחות 90% מהכנסותיהן הגיעו מתרומות (מישראל ומחו"ל). סך ההכנסות מתרומות של העמותות הללו הסתכמו בשנת 2020 ב-11.4 מיליארד ש"ח. מתוך 16,070 העמותות הללו, 4,353 פועלות בתחום דת (61% מהעמותות בתחום), והכנסותיהן מתרומות הסתכמו ב-2.4 מיליארד ש"ח; 1,964 עמותות פועלות בתחום שירותי רווחה והכנסותיהן מתרומות הסתכמו ב-3.7 מיליארד ש"ח; ו-137 עמותות פועלות בתחום פילנתרופיה והתנדבות והכנסותיהן מתרומות הסתכמו ב-2.6 מיליארד ש"ח (תרשים 1).

1. מספר העמותות עם 90% הכנסות מתרומות לפחות, וסך ההכנסות שלהן מתרומות בשנת 2020

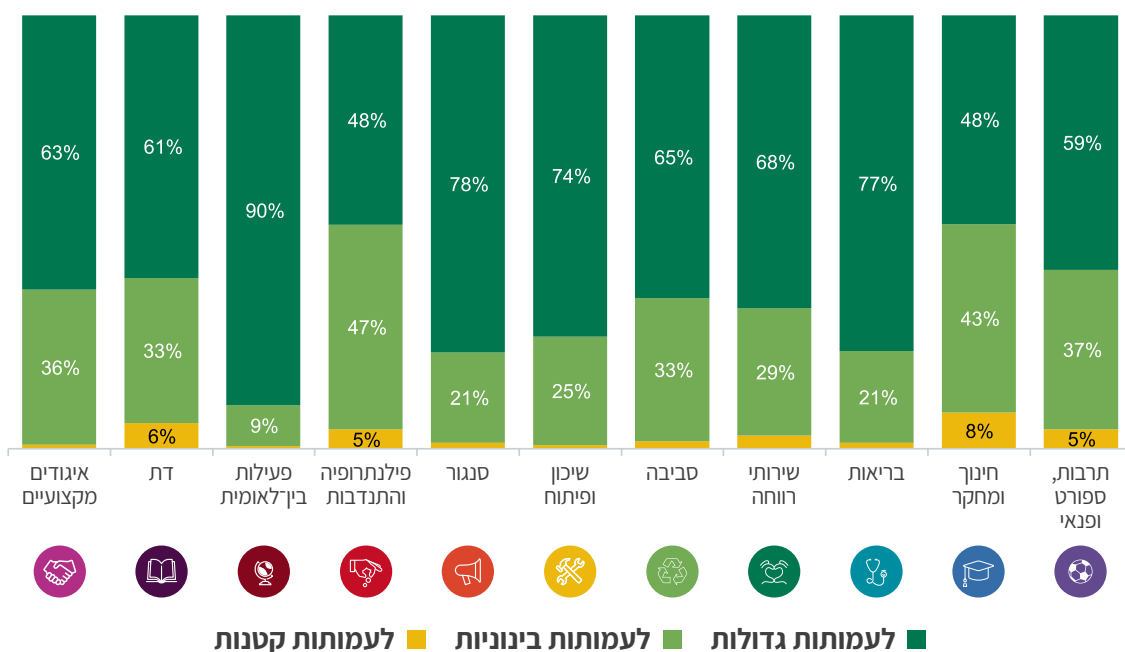
ריכוזיות התרומות

14.7 מיליארד ₪
תרומות מישראל

הכנסות מתרומות מישראל התקבלו בעיקר בעמותות גדולות. בשנת 2020, 65% מתוך כלל התרומות מישראל – 14.7 מיליארד ₪ – התקבלו בעמותות גדולות; 31% התקבלו בעמותות בינוניות; ו-4% התקבלו בעמותות קטנות. כך שהתפלגות התרומות מישראל היא פחות ריכוזית מהתפלגות כלל ההכנסות. אך תחומי הפעילות נבדלים במידת הריכוזיות של התפלגות התרומות מישראל. תחום פעילות בין לאומית הוא הריכוזי ביותר: 90% מהתרומות מישראל התקבלו ב-10% העמותות הגדולות בתחום, 9% התקבלו בעמותות הבינוניות בתחום (40% מהעמותות בתחום), ו-1% מהתרומות מישראל התקבלו בעמותות הקטנות בתחום (50% מהעמותות בתחום). לעומת זאת, תחום חינוך ומחקר ותחום פילנתרופיה והתנדבות (הכולל בעיקר קרנות פילנתרופיות) הם התחומים הפחות ריכוזיים: בתחום חינוך ומחקר 48% מהתרומות מישראל התקבלו בעמותות הגדולות בתחום, 43% התקבלו בעמותות הבינוניות ו-8% בעמותות הקטנות; בתחום פילנתרופיה והתנדבות 48% מהתרומות מישראל התקבלו בעמותות הגדולות בתחום, 47% בעמותות הבינוניות ו-5% בעמותות הקטנות (תרשים 2).

2. התפלגות התרומות מישראל בשנת 2020 לעמותות בשלוש קבוצות גודל, לפי תחום פעילות

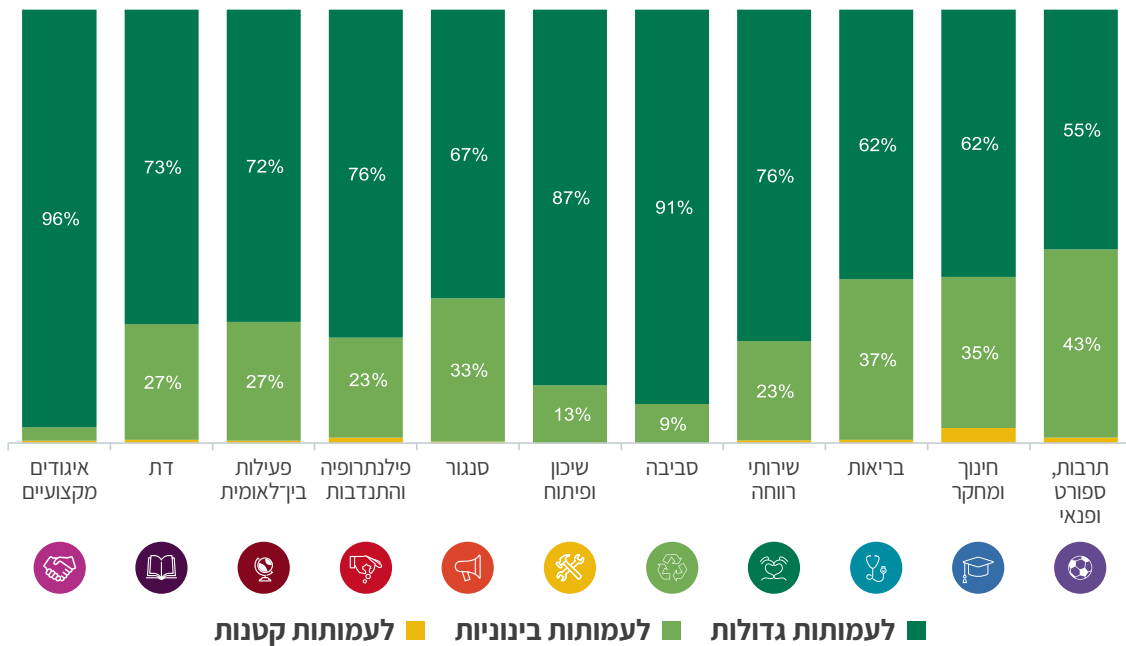

8.1 מיליארד ש"ח
תרומות מחו"ל

התפלגות התרומות מחו"ל ריכוזית יותר בהשוואה להתפלגות התרומות מישראל. מתוך כלל התרומות מחו"ל – 8.1 מיליארד ש"ח – 77% התקבלו בעמותות גדולות; 22% התקבלו בעמותות בינוניות; ו-1% התקבלו בעמותות קטנות. בתחום איגודים מקצועיים 96% מהתרומות מחו"ל התקבלו בעמותות הגדולות בתחום, ובתחום סביבה 91% מהתרומות מחו"ל התקבלו בעמותות הגדולות בתחום. תחום תרבות, ספורט ופנאי הוא הפחות ריכוזי כך ש-55% מהתרומות הגדולות מחו"ל התקבלו בעמותות הגדולות בתחום, 43% התקבלו בעמותות הבינוניות בתחום ו-2% התקבלו בעמותות הקטנות בתחום (תרשים 3).

3. התפלגות התרומות מחו"ל בשנת 2020 לעמותות בשלוש קבוצות גודל, לפי תחום פעילות

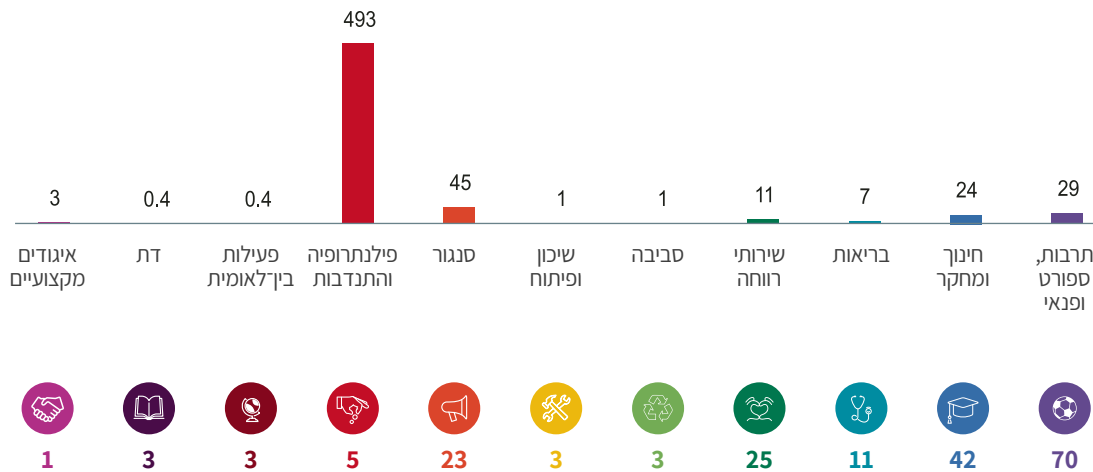

תרומות מישות מדינית זרה

עמותות חייבות בדיווח על מענקים ותרומות מישות מדינית זרה.⁵ בשנת 2020 מספר קטן של עמותות (189) דיווחו על קבלת מענקים מישות מדינית זרה, אשר הסתכמו ב-617 מיליון ₪. בשנת 2019, 168 עמותות דיווחו על 591 מיליון ₪, ובשנת 2018, 167 עמותות דיווחו על 503 מיליון ₪ תרומות מישות מדינית זרה.

תחום פילנתרופיה והתנדבות בולט בהשוואה ליתר התחומים, עם דיווח על מענקים מישות מדינית זרה בסך כולל של 493 מיליון ₪ שהתקבלו בשנת 2020 בחמש עמותות בתחום. מרבית המענקים התקבלו ב"קרן לרווחת נפגעי השואה": 492 מיליון ₪, שהם 80% מסך כל המענקים המדווחים (השינויים במענקים לקרן גם מסבירים את עיקר ההבדלים בין השנים). מרבית העמותות המדווחות על מענקים מישות מדינית זרה מרוכזות בתחומים תרבות, ספורט ופנאי וחינוך ומחקר (70 ו-42 עמותות בהתאמה). יחד עם זאת 6% מהעמותות בתחום סגור ו-4% מהעמותות בתחום פעילות בין-לאומית דיווחו על קבלת מענקים מישות מדינית זרה, לעומת 2% מהעמותות לכל היותר בכל יתר התחומים (תרשים 4).

4. מספר העמותות שדיווחו על מענקים מישות מדינית זרה בשנת 2020, וסך המענקים שדווחו במיליוני ₪, לפי תחום פעילות

מספר עמותות שקיבלו מענקים מישות מדינית זרה

⁵ חובת הדיווח על תרומות מישות מדינית זרה קבועה בחוק חובת גילוי לגבי מי שנתמך על ידי ישות מדינית זרה, התשע"א-2011 ובסעיף 36א(ב) לחוק העמותות, תש"ם-1980. בימים אלה הנושא נבחן לעומק ברשות התאגידים.

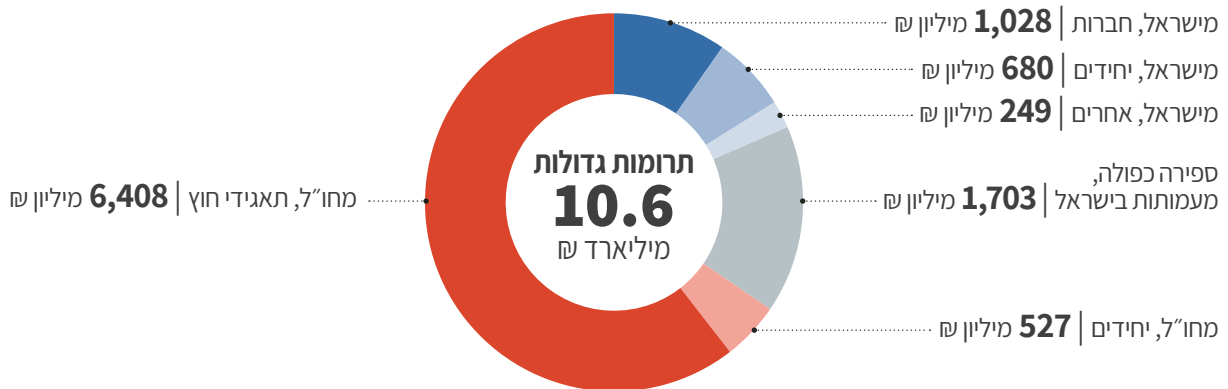
תרומות גדולות

בדיווח ליחידת רשם העמותות, עמותות נדרשות לפרט נתונים אודות תרומות גדולות שקיבלו מכל מקור. הן חייבות בדיווח על כל תרומה בסך 100 אלף ש"ח ומעלה.⁶ בשנת 2020, התקבלו בעמותות 10.6 מיליארד ש"ח מתרומות גדולות: עמותות דיווחו על 6,000 תרומות גדולות מישראל בסך כולל של 3.7 מיליארד ש"ח ועל עוד 5,341 תרומות גדולות מחו"ל בסך כולל של 6.9 מיליארד ש"ח. בשנת 2019 התקבלו 11.2 מיליארד ש"ח מתרומות גדולות (3.7 מיליארד ש"ח מישראל, ו-7.5 מיליארד ש"ח מחו"ל); ובשנת 2018 התקבלו 11.1 מיליארד ש"ח מתרומות גדולות (4.1 מיליארד ש"ח מישראל, ו-7.0 מיליארד ש"ח מחו"ל).

כאמור, סך התרומות מישראל (גם הסך הכולל וגם סך התרומות הגדולות) לא משקף רק תרומות חדשות, אלא כולל גם "ספירה כפולה". היות שהדיווח על תרומות גדולות מישראל מאפשר ליחידת רשם העמותות לזהות את מקור התרומה, נתוני התרומות הגדולות מאפשרים הפרדה מהימנה של הספירה הכפולה. אם כן, מתוך 10.6 מיליארד ש"ח של תרומות גדולות אשר התקבלו בעמותות בשנת 2020, היקף הספירה הכפולה הסתכם ב-1.7 מיליארד ש"ח תרומות שהתקבלו מעמותות בישראל (היות שהתרומות הללו נרשמו כבר כשהתקבלו אצל אותן עמותות). כך שניתן לאמר שבשנת 2020 "הכסף החדש" שניתן בתרומות גדולות הסתכם ב-8.9 מיליארד ש"ח. 78% מסך התרומות הגדולות ניתנו על ידי תורמים מחו"ל (כ-7 מיליארד ש"ח), ו-22% ניתנו על ידי תורמים מישראל (כ-2 מיליארד ש"ח): 12% ניתנו על ידי חברות בישראל (כ-1 מיליארד ש"ח), 8% ניתנו על ידי יחידים בישראל (680 מיליון ש"ח), ועוד 3% ניתנו על ידי אחרים בישראל (249 מיליון ש"ח מהקדש, מתאגיד ללא מרשם או משותפות) (תרשים 5).

חשוב להבהיר שלא כל התרומות הגדולות אשר ניתנו בשנת 2020, שימשו לפעילות בשנת 2020. חלק מהתרומות הללו שימשו להשקעה במבנים ובציוד בשנת 2020 ובשנים שאחריה, או שנכנסו להגבלה זמנית או קבועה.

5. סך תרומות גדולות בשנת 2020 במיליוני ש"ח, לפי מקור

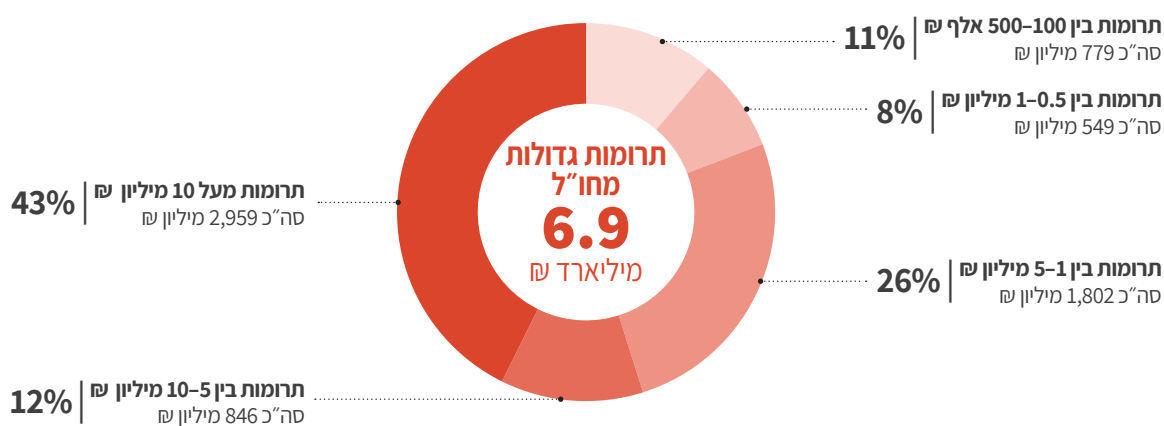
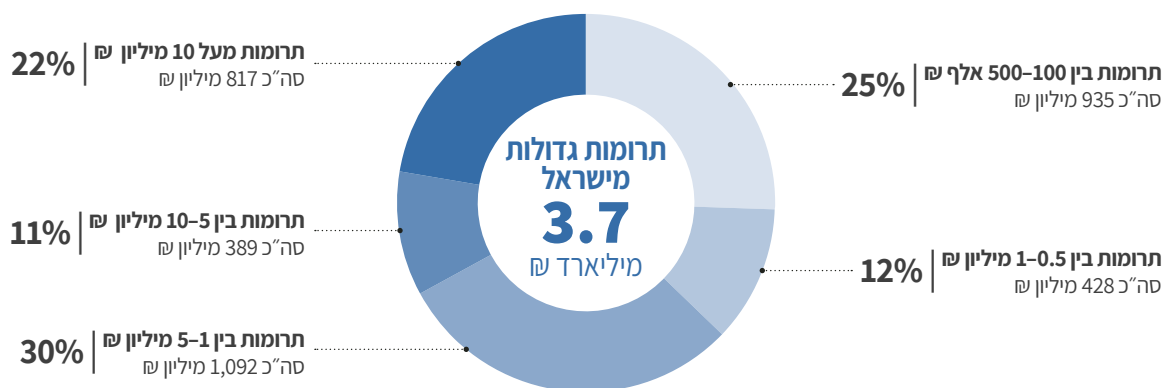
מעניין לציין שבשנת 2020, 914 תורמים יחידים בישראל השיאו תרומות גדולות. חמישה התורמים (או התורמות) "הגדולים/ת" (אשר היקף התרומות מהם היה הגדול ביותר בשנת 2020) תרמו יחד 155 מיליון ש"ח (ב-78 תרומות נפרדות). 1,239 חברות תורמות בישראל השיאו תרומות גדולות, וחמש החברות התורמות הגדולות בישראל תרמו יחד 150 מיליון ש"ח (ב-60 תרומות נפרדות).

⁶ בתנאים מסוימים עמותות מחויבות גם בדיווח על תרומות שמעל 50 אלף ש"ח. אולם, מאחר והדיווח על תרומות בטווח התרומות של עד 100 אלף ש"ח הוא חלקי מאוד והסכום הכולל שלהן מהווה 0.1% מהתרומות הגדולות, נתוני התרומות הגדולות המוצגים כאן כוללים תרומות מעל 100 אלף ש"ח בלבד.

מתוך 10.6 מיליארד ש"ח של תרומות גדולות שהתקבלו בשנת 2020, כ-36% התקבלו מתרומות בסכומים שמעל 10 מיליון ש"ח: 43% מסך התרומות הגדולות מחו"ל התקבלו מתרומות בסכומים שמעל 10 מיליון ש"ח כל אחת (106 תרומות בסך כולל של 3 מיליארד ש"ח), ו-22% מהתרומות הגדולות מישראל התקבלו מתרומות בסכומים שמעל 10 מיליון ש"ח כל אחת (44 תרומות בסך כולל של 817 מיליון ש"ח).

4,698 תרומות גדולות מישראל ו-3,455 תרומות גדולות מחו"ל התקבלו מתרומות שבין 100-500 אלף ש"ח כל אחת (שני שלישי ויותר ממספר התרומות הגדולות). יחד עם זאת הסך הכולל של תרומות אלה היווה 25%-ו-11% מסך התרומות הגדולות מישראל ומחו"ל בהתאמה (תרשים 6).

6. תרומות גדולות מישראל ומחו"ל לפי טווח תרומה

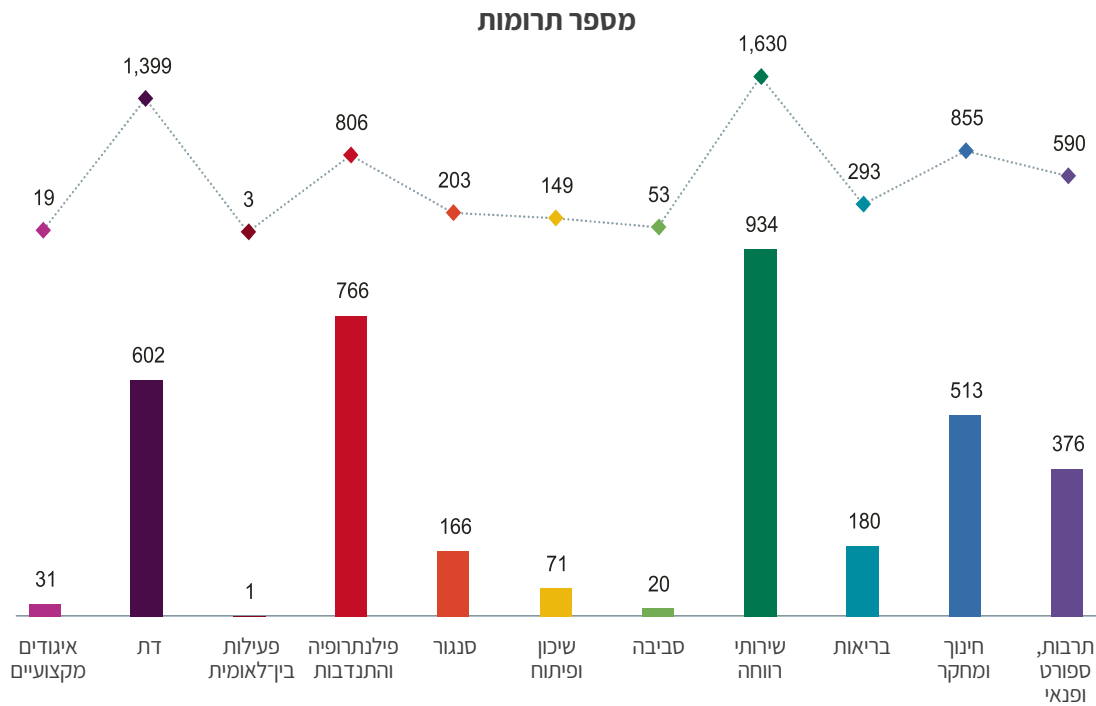

6,000
תרומות גדולות
מישראל
בסך 3.7
מיליארד ₪

תחום שירותי רווחה ותחום דת בולטים במספר התרומות הגדולות מישראל (1,630 ו-1,399 בהתאמה). בתחום שירותי רווחה התרומות הגדולות מישראל גם מובילות בהיקף הכולל, והן הסתכמו בשנת 2020 ב-934 מיליון ₪. בתחום פילנתרופיה והתנדבות התרומות הגדולות מישראל הסתכמו ב-766 מיליון ₪, ובתחום דת הן הסתכמו ב-602 מיליון ₪ (תרשים 7).

7. תרומות גדולות מישראל בשנת 2020, לפי תחום פעילות

סך תרומות במיליוני ₪

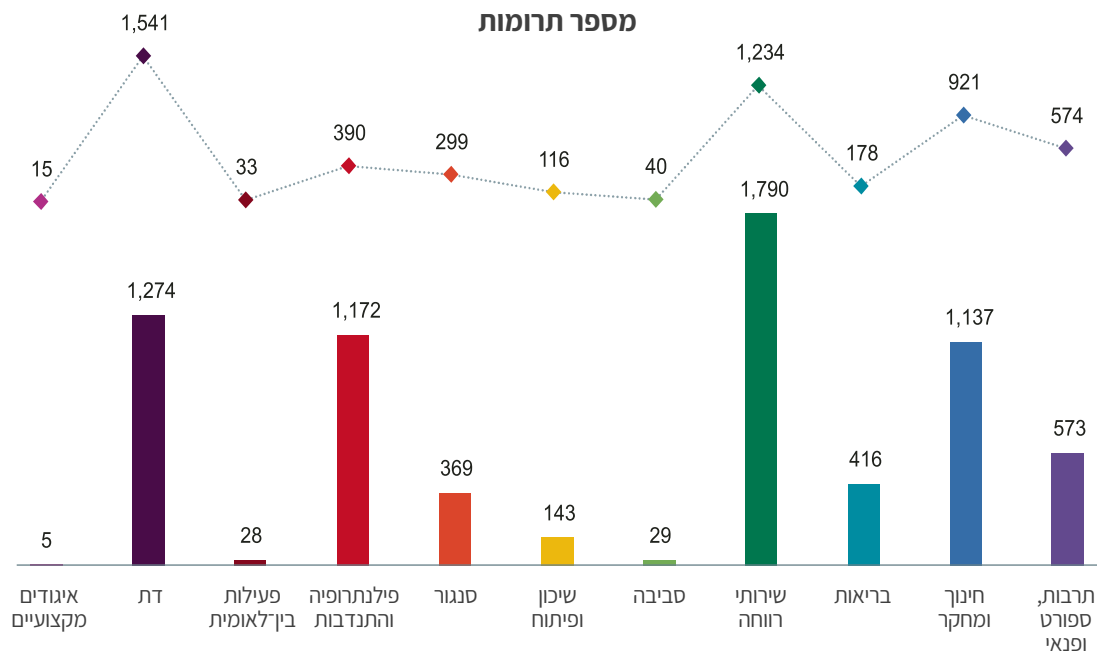

5,341
תרומות גדולות
מחו"ל
בסך 6.9
מיליארד ש"

גם בתרומות גדולות מחו"ל, תחום דת ושירותי רווחה בולטים במספר התרומות הגדול ביותר (1,541 ו-1,234 בהתאמה). מבחינת ההיקף הכולל של התרומות הגדולות מחו"ל, תחום שירותי רווחה מוביל עם 1.8 מיליארד ש" שהתקבלו מתרומות גדולות מחו"ל. אחריו תחום דת עם 1.3 מיליארד ש", תחום פילנתרופיה והתנדבות עם 1.2 מיליארד ש" ותחום חינוך ומחקר עם 1.1 מיליארד ש" תרומות גדולות מחו"ל (תרשים 8).

8. תרומות גדולות מחו"ל בשנת 2020, לפי תחום פעילות

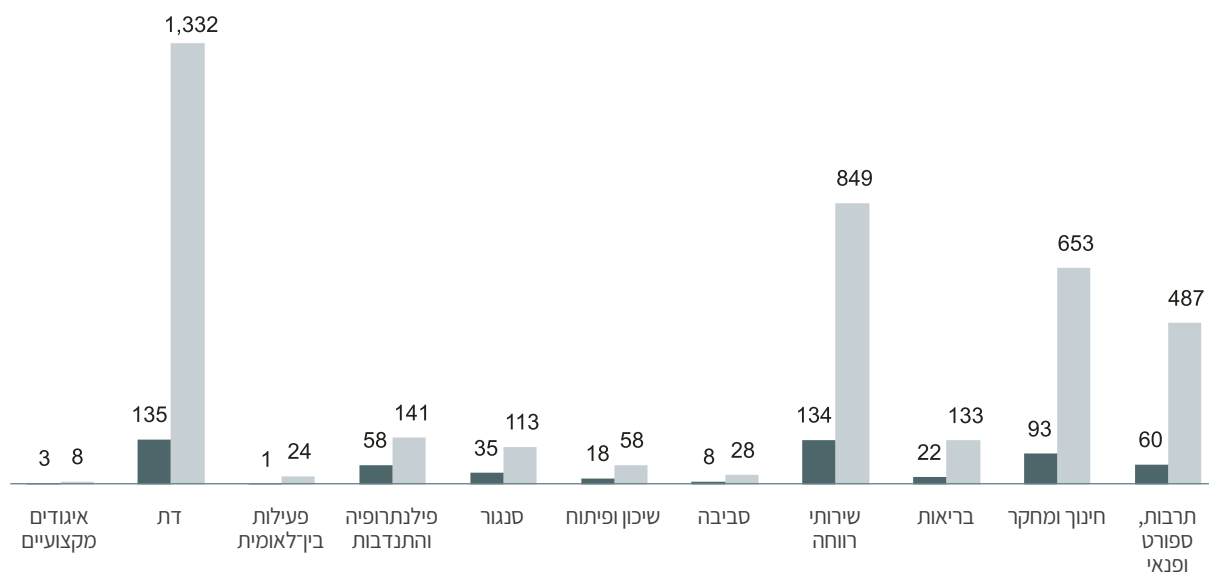

סך תרומות במיליוני ש"

בסך הכל 3,826 עמותות קיבלו לפחות תרומה אחת גדולה, מתוכן 567 עמותות קיבלו חמש תרומות גדולות או יותר. בתחום דת 1,332 עמותות קיבלו תרומה גדולה אחת לפחות (19% מהעמותות בתחום), מתוכן 135 קיבלו חמש תרומות גדולות או יותר; 849 עמותות בתחום שירותי רווחה (26% מהעמותות בתחום) קיבלו תרומה גדולה אחת לפחות, מתוכן 134 קיבלו חמש תרומות גדולות או יותר. בתחום פילנתרופיה והתנדבות מספר העמותות שקיבלו תרומה גדולה אחת לפחות הוא 141, אך הן מהוות 56% מן העמותות בתחום, מתוכן 58 עמותות (23% מהעמותות בתחום) קיבלו חמש תרומות גדולות או יותר (תרשים 9).

9. מספר עמותות שקיבלו תרומות גדולות בשנת 2020, לפי תחום פעילות

■ מספר עמותות שקיבלו לפחות חמש תרומות מעל 100 אלף ₪
 ■ מספר עמותות שקיבלו לפחות תרומה אחת מעל 100 אלף ₪

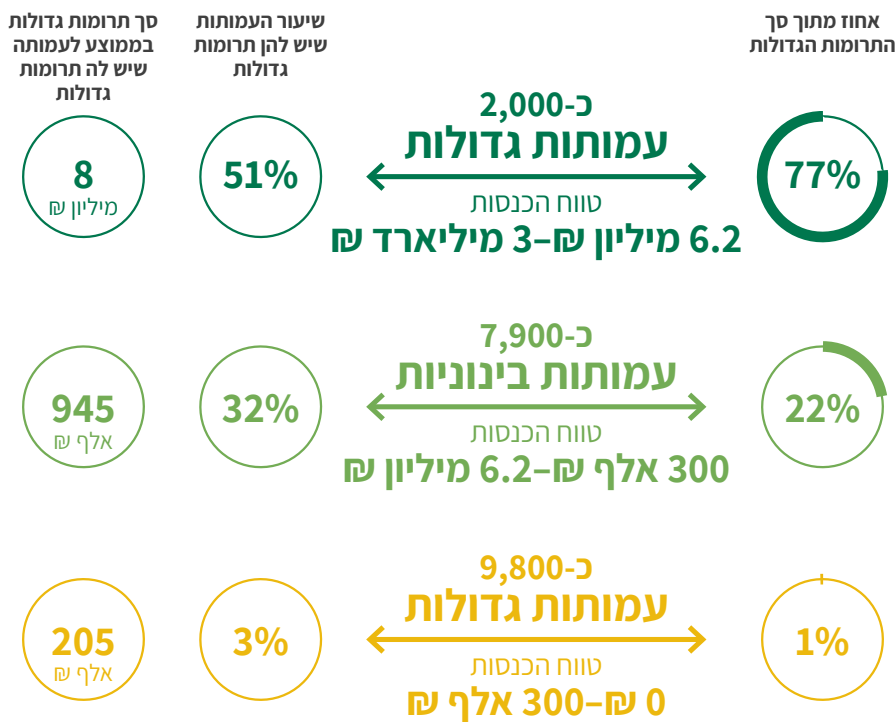
מספר התרומות הגדולות הרב ביותר התקבל ב"יד אליעזר (ע"ר)": 95 תרומות גדולות (69 תרומות גדולות מישראל בסך כולל של 34 מיליון ₪, ועוד 26 תרומות גדולות מחו"ל בסך כולל של 216 מיליון ₪). אחריה, "ארגון לתת – סיוע הומניטרי ישראלי (ע"ר)" קיבלה 90 תרומות גדולות (70 תרומות גדולות מישראל בסך כולל של 118 מיליון ₪, ועוד 20 תרומות גדולות מחו"ל בסך כולל של 16 מיליון ₪).

תרומות גדולות לפי גודל עמותה

העמותות משלוש קבוצות הגודל נבדלות בדפוסי התרומות הגדולות שהן קיבלו. בשנת 2020, התקבלה לפחות תרומה אחת גדולה ב-3% מהעמותות הקטנות, ב-32% מהעמותות הבינוניות וב-51% מהעמותות הגדולות. אמנם קבלת תרומות גדולות לא מאפיינת כלל עמותות קטנות (שהרי 97% מהן לא קיבלו כלל תרומות גדולות), אך סכום התרומות הגדולות שהתקבלו בעמותה קטנה (אשר כן קיבלה תרומה גדולה), היה 205 אלף ש"ח בממוצע לעמותה. בקרב 32% העמותות הבינוניות אשר קיבלו תרומה גדולה, סכום התרומות הגדולות היה 945 אלף ש"ח בממוצע לעמותה. ובקרב 51% העמותות הגדולות אשר קיבלו תרומה גדולה, סכום התרומות הגדולות היה 8 מיליון ש"ח בממוצע לעמותה (תרשים 10).

מעניין לציין שחלוקת התרומות הגדולות בין שלוש קבוצות הגודל היא פחות ריכוזית בהשוואה לחלוקת ההכנסות. כך, 77% מסך התרומות הגדולות התקבלו בעמותות גדולות בהשוואה ל-85% מסך ההכנסות; ו-22% מסך התרומות הגדולות התקבלו בעמותות בינוניות בהשוואה ל-14% מסך ההכנסות. התפלגות התרומות הגדולות מישראל בין שלוש קבוצות הגודל כמעט זהה להתפלגות התרומות מחו"ל בין שלוש קבוצות הגודל.

10. תרומות גדולות לפי גודל

סיכום

סך ההכנסות מתרומות (מישראל ומחו"ל) של כל העמותות יחד הסתכם בשנת 2020 ב-22.8 מיליארד ₪, שהם 23% מכלל ההכנסות של כלל העמותות. מתוכם, התרומות הכספיות החדשות שניתנו לעמותות בשנת 2020 נאמדו בכ-7.1 מיליארד ₪ מישראל וב-8.1 מיליארד ₪ מחו"ל, תרומות בשווה כסף מישראל בסך 1.4 מיליארד ₪, והיתר – ספירה כפולה.

על אף שתרומות הן מקור המימון השלישי בגודלו בכלל ההכנסות של עמותות, תרומות הן מקור המימון השכיח ביותר של עמותות, כך של-82% מהעמותות היו הכנסות כלשהן מתרומות בשנת 2020. 44% מכלל העמותות הסתמכו באופן בלעדי כמעט על תרומות (61% מהעמותות בתחום דת ו-57% מהעמותות בתחום שירותי רווחה).

אמנם 65% מהתרומות מישראל ו-77% מהתרומות מחו"ל התקבלו בעמותות גדולות, אולם תחומי הפעילות נבדלים במידת הריכוזיות של התפלגות התרומות בין שלוש קבוצות הגודל (תחום חינוך ומחקר ותחום פילנתרופיה והתנדבות הם הכי פחות ריכוזיים בהתפלגות התרומות מישראל ותחום תרבות, ספורט ופנאי הוא הכי פחות ריכוזי בהתפלגות התרומות מחו"ל).

בשנת 2020 התקבלו "תרומות גדולות" (אשר כל אחת מהן בסכום העולה על 100 אלף ₪) בהיקף כולל של 10.6 מיליון ₪, מתוכן 6.9 מיליון ₪ תרומות גדולות מחו"ל. בתחום שירותי רווחה התקבלו הסכומים הגדולים ביותר של תרומות גדולות הן מישראל והן מחו"ל. אחריו, הסכומים הגדולים התקבלו בתחום פילנתרופיה והתנדבות ובתחום דת. עיקר התרומות הגדולות התקבלו בעמותות גדולות (77% מהתרומות הגדולות), שבהן קבלת תרומות גדולות שכיחה למדי (בקרוב 82% מהעמותות הגדולות).

תכליתו של שנתון העמותות היא להציג תמונה מקיפה, מעמיקה ועשירה המשקפת את פעילות העמותות והחברות לתועלת הציבור (חל"צ) בישראל. שנתון העמותות 2020 הוא הפרסום השני בסדרה, והוא מציג את נתוני האמת אודות פעילות העמותות בשנת 2020 – השנה הראשונה למשבר הקורונה – כשלעצמה ובהשוואה לפעילות העמותות בשנים 2018–2019.

השנתון מבוסס בעיקרו על דיווחי העמותות והחל"צ לרשם העמותות, בתוספת נתונים מנהליים ממקורות שונים. הנתונים, אשר מתפרסמים ברמת העמותה באתר גיידסטאר של רשות התאגידים ומשרד המשפטים, מוצגים בשנתון במגוון ניתוחים מצרפיים. ממעוף הציפור, מצטיירת תמונה של מגזר שלישי רב פעלים; ריכוזי למדי, אך מגוון מבחינת מטרות ודפוסי פעילות. יתרה מזאת, ניכר שפעילות העמותות שזורה במארג של יחסי גומלין עם גופים ממשלתיים, עם פילנתרופיה ישראלית ומחו"ל, עם הציבור הרחב ועם עמותות אחרות – כולם מניעים אלה את אלה בתנועתם שלהם.

השנתון בנוי משלושה חלקים שונים: "מבט על", "מבט ממושך" ו"מבט ממוקד", כך שקוראים שונים – בין אם מתוך ארגוני החברה האזרחית, מחזיקי עניין, חוקרים באקדמיה, מקבלי החלטות במגזר הציבורי או הציבור הרחב – ימצאו בו עניין. הוא צפוי לעורר שאלות נוספות, אשר בשאיפה ישמשו כמנוע להמשך מחקר ולמידה העשויים לתרום לשכלול ולשגשוג פעילות החברה האזרחית בישראל.

